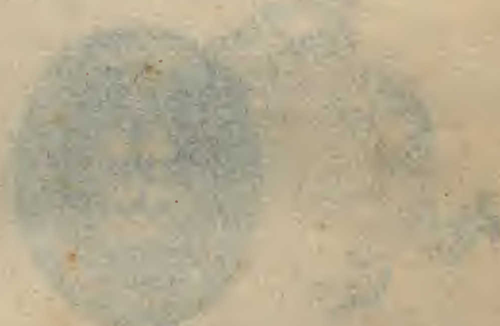
M6 64

DE SEPTEM VERBIS A CHRISTO IN CRVCE PROLATIS

LIBRI DVO

AVCTORE

ROBERTO

DE SEPTEM VERBIS A CHRISTO IN CRVCE PROLATIS

LIBRI DVO.

AVCTORE

ROBERTO S. R. E. CARD. BELLARMINO

E Societate IESV.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

ROMÆ, Typis Gulielmi Facciotti. 1618.

SVPERIORVM PERMISSV.

Expenſis Vincentij Caſtellani.

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacr. Pal. Apoſtolici.

Cæſar Fidelis Viceſgerens.

Imprimatur. Fr. Hyacinthus Petronius Ord. Prædic. Sacri Apoſtolici Palatij Magiſter.

VENERABILI
CONGREGATIONI COELESTINORVM
Monachorum Ordinis Sanċti Benediċti.

Robertus Card. Bellarminus eiuſdem Congregationis Protector. S. D.

SAPIENTER omninò Pynuphius Abbas apud Caſſianum, perfectum monachum cum Chriſto Domino crucifixo comparandum cenſuit. Virtutes enim, quæ in perfecto monacho potiſſimum requiruntur, tres numerari ſolent; paupertas, omnem proprietatem excludens; caſtitas, carnalium voluptatū ſemper expers; & obedientia à nutu Præfecti omninò dependens; quibus in regula S. Benedicti, loci ſtabilitas adiungi ſolet. Si quis autem velit voluntariæ paupertatis vſq; ad omnimodam nuditatem, & egeſtatem exemplar cer-

Lib. 4. de inſt. renunciant cap. 4.

cernere, Chriſtum crucifixum intueatur, qui ſicut dum viueret, nō habuit, vbi caput reclinaret: ſic in morte, ipſa etiam veſtimenta, quę ſola illi reliqua erant, inter crucifixores diuidēda dimiſit. Et ſi quis cupiat ſpeculum intueri mortificationis carnis, quæ caſtitatem impollutam cuſtodiat, in Chriſto crucifixo ſine dubitatione reperiet; quippe quem à planta pedis vſque ad verticem capitis dolor continuus occupabat. Quòd ſi, & obedientiæ perfectæ typum requirat, nuſquàm alibi clarius cernet, quàm in illo, qui *factus eſt obediēs vſque ad mortem, mortem autem crucis*. Neque ſolam obedientiæ virtutum, ſed etiam comites eius indiuiduas, patientiam, & humilitatem; & principiū eius, & finem, ardentiſſimam charitatem, & in his omnibus perſeuerantiam vſq; in finem, quæ per ſtabilitatem ſignificatur; in Chriſto crucifixo, tanquam in eminentiſſima virtutum omnium Idea, conſpiciet. Verè igitur, & Chriſtus in cruce pen

Philip.2.

dens

dens exemplar eſt clariſſimum, monaſticæ perfectionis: & perfectus monachus crucifixum Dominum veriſſimè repręſentat. Hanc Chriſti crucifixi repræſentationem, vel ſimilitudinem S. Petrus Cœleſtinus in primis ad viuũ expreſſiſſe videtur: eius enim vita ab ipſa pænè infantia vſque ad extremam ſenectutem, & mortem; nihil fuit aliud niſi aſſidua meditatio crucis, & perpetua imitatio crucifixi. Ad quam rem propriè deſignandam, crux aurea in aëre, diuino miraculo pendens, viſa eſt ante fores cubiculi eius morientis, à feria ſexta vſq; ad veſperam ſabbathi, in qua ſpiritum Deo feliciſſimè reddidit. Quam crucem à multis conſpectam cum ſtupore fuiſſe, refert Petrus ab Alliaco Cardinalis Cameracenſis; & res eadam, vt planè cæleſte ſignum, in ipſo canonizationis eius diplomate commemoratur. Quæ cùm ita ſint, iure mihi videor libros meos de ſeptem verbis in Cruce à Chriſto pronunciatis, Cœleſtinis

Lib. 2. c. 19. vita S. Petri Cœleſtini

meis offerre, ac dicare potiſſimũ debuiſſe. In his enim libris explicare conatus ſum crucifixi virtutes præcipuas, quæ omnibus quidem fidelibus valdè vtiles ſunt, ſed ijs, qui crucis mortificationẽ ex proprio inſtituto ſequuntur, omninò neceſſariæ. Qui enim cum Chriſto cruci affixi ſunt, & mundo mortui, per externam obſeruantiam regularem; & virtutibus Chriſti crucifixi carent: ij cum infelici latrone crucis ignominiam, & dolores patiuntur; ſed Chriſti crucifixi gloriam, & præmia non aſſequentur, *& melius erat illis,*

2. Pet. 3. vt loquitur S. Petrus, *non cognouiſſe viam iuſtitiæ* (perfectæ) *quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato*. Quare monachos omnes, ſed in primis Cœleſtinos meos admoneo, vt ſi velint eſſe, quod nomine præferunt, librum crucis Chriſti aſſiduè legant, & iterum atque iterum voluant, & reuoluant: ac vt commentarium habeant ad obſcura loca intelligenda

genda dilucidum, & fidele, Beati Petri Cœleſtini, & aliorum Sanctorum vitas frequenter legant, & quæ didicerint, opere complere ſtudeant. Sic enim fiet, vt quotidie magis crux illis dulceſcat, & imitatio crucifixi ſic illis ſuauis, amabiliſq; reddatur, vt facilè contemnant Scribas, & Phariſæos, id eſt, carnem, & ſanguinem clamantes, atque dicentes: Deſcende de cruce. Sic olim diſcipuli S. Franciſci, cùm libros ſacros nondum haberent, vt Sanctus refert Bonauentura, librum crucis Chriſti continuatis aſpectibus, diebus ac noctibus reuoluebant, exemplo Patris, & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de cruce Chriſti ſermonem. Accipite igitur venerabiles Patres munuſculum à Protectore veſtro, quod erit etiam poſt obitum eius pignus amoris, quo vos omnes ex corde dilexit, & virtutum Sancti Petri Cœleſtini hæredes, & Chriſti crucifixi veros diſcipulos, & imitatores ſemper eſſe cupiuit.

In vita S. Franciſci c. 4.

PRAEFATIO.

ECCE iam quartus agitur annus, cũ me ad exitum paraturus, ad locũ quietis ſecedo à negocijs vacuus, ſed non vacans à meditatione ſcripturarum ſanctarum, & à ſcriptione eorum, quæ meditanti occurrunt: vt ſi prodeſſe iam voce, vel ſcriptione longa nõ valeo, ſaltem pijs libellis fratribus meis poſſim vtcumque prodeſſe. Cogitanti verò mihi, quid potiſſimum eligerem, quod & me ad bene moriendum diſponeret, & proximis

meis

meis ad bene viuẽdum prodeſſet: occurrit mors ipſa Domini, átque illa poſtrema concio, quam ſeptẽ breuiſſimis, ſed grauiſſimis ſententijs conſtantem, ex cruce, quaſi ex editiſſima cathedra, Redemptor mundi ad humanum genus vniuerſum habuit. ſiquidẽ in concione illa, ſiue in ſeptem verbis illis, continentur omnia, de quibus idẽ Dominus ait, *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Próphetas de filio hominis.* Luc. 18.

Ea, quæ Prophetæ de Chriſto futura prædixerũt, ad quatuor capita reuocãtur; ad cõciones ad populum; ad orationem ad Patrem; ad mala grauiſſima patienda; & ad opera ſublimia, & admirabilia perpetranda. Quæ quidem omnia in ipſa Chriſti vita mirificè claruerunt. Concionabatur enim Dominus frequentiſſimè, in templo, in ſynagogis, in campis, in locis deſertis, in domibus priuatis, denique etiam de nauicula ad tur-

bas in littore conſiſtentes. Porrò
noctes vt plurimem conſumebat
in oratione ad Deum;ſic enim lo-
Luc.6.& 12. quitur Euangeliſta, *Erat perno-
ctans in oratione Dei.* Opera verò
admiranda in expellendis dæmo-
nibus, & ægrotis curandis, & pa-
nibus multiplicandis, & tempe-
Matt. 8. Marc. 4. Luc.6. Ioan.6. ſtatibus ſedandis,in Euangelijs le
guntur paſſim. Denique mala,quę
reddebantur ei pro bonis, pluri-
ma erant,non ſolùm in contume-
Ioan.8. Luc.4. lijs verborum, ſed etiam in lapi-
datione, & præcipitio. Cæterum
hæc omnia veriſſimè conſumma-
ta ſunt in cruce. Sic enim concio-
natus eſt ex cruce, vt plurimi re-
Luc. 23. dirent tundentes pectora ſua;nec
ſolùm corda hominum, ſed etiam
petræ ſciſſæ ſunt. Sic etiam orauit
in cruce, vt *cum clamore valido,*
Hebr. 5. *& lacrymis* orans *exauditus* ſit
pro ſua reuerentia, vt Apoſtolus
loquitur ad Hebræos. Quæ verò
paſſus eſt in cruce, tantò maiora
ſunt ijs, quæ in reliqua vita paſſus
eſt, vt hæc ſola ad paſſionem pro-

priè pertinere videantur. Deniq; ſigna, & prodigia nunquam maiora edidit, quàm cùm in cruce veluti ad extremam imbecillitatem atque infirmitatem redactus eſſe videretur. Tunc enim non ſolùm oſtendit ſigna de cælo, quæ antea Iudæi ab eo importunè petierant; ſed etiam paulò poſt ſignum edidit omnium ſignorum maximum cùm mortuus, & ſepultus propria virtute ab inferis rediјt, & corpus ipſe ſuum ad vitam, & vitam immortalem reuocauit. Verè igitur in cruce conſummata ſunt omnia, quæ ſcripta fuerunt per Prophetas de filio hominis. *Mat. 16.*

Sed antequam de ipſis verbis Domini ſcribere incipiam, viſum eſt operæpretium, vt de ipſa cruce, quæ ſedes concionantis, altare ſacrificantis, ſtadium pugnantis, & officina mirabilia facientis fuit, pauca dicamus. De ſtructura igitur crucis communior veterum ſententia eſt, quod ex tribus lignis conſtiterit; vno

oblongo, in quo corpus crucifixi extendebatur; altero tranſuerſo, in quo manus figebantur; tertio affixo ad partem inferiorem, in quo pedes crucifixi quieſcebant, ſed clauis confixi, ne dimoueri poſſent. Ita tradunt patres antiquiſſimi, S. Iuſtinus, & S. Irenæus. Qui auctores ſatis apertè indicant, vtrumque pedem ſupra ſcabellum ſtetiſſe, non vnum pedem ſuper alterum. Ex quo ſequitur, clauos Chriſti quatuor fuiſſe, non tres tantùm, vt multi exiſtimant; qui ea de cauſa pingunt Chriſtum Dominum ita cruci affixum, vt vnum pedem ſuper alterum habeat. Sed apertiſſimè contra ſentit Gregorius Turonicus; & confirmatur eius ſentẽtia ab antiquis picturis. Vidi ego ipſe Pariſijs in bibliotheca Regia antiquiſſimos Euangeliorum libros manuſcriptos, in quibus pictus erat frequenter Chriſtus crucifixus, & ſemper cum quatuor clauis.

In dial. cum Triphon.

Lib 5. ad uerſ. hæreſ. Valentin.

Lib. de glor. Martyr. cap. 6.

Porrò lignum oblongum ſupra

tranſuerſum aliquantulum eminuiſſe, tradit S. Auguſtinus, & S. Gregorius Nyſſenus: & ex Apoſtolo id colligi poſſe videtur. Cùm enim Apoſtolus ad Epheſios ſcribit, *Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, ſublimitas, & profundum*; ſatis apertè deſcribit figuram crucis, quæ quatuor habet extrema; latitudinem, in ligno tranſuerſo; longitudinem, in oblongo; altitudinem, in ea parte oblongi, quæ extat, atque eminet ſupra tranſuerſum; & profundum, in ea parte, quæ ſub terram abſconditur. Hoc genus tormenti non caſu, neque inuitus Dominus noſter ſubiuit; ſed ab ipſa æternitate præelegit, vt S. Auguſtinus docet, idque ex illo Actorum Apoſtolico teſtimonio, *Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum intereniſtis*. Et ideo Chriſtus ipſe initio prædicationis Nicodemo dixit, *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem*

Epiſ. 120
Ser. 1. de Reſur.
Epheſ. 3.
Epiſ. 120
Act. 2.
Ioan. 3.

in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis; vt omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et ſæpe Apoſtolos de ſua cruce loquens, ad imitandum

Mat. 16. hortabatur, dicens: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

Cur autem hoc ſupplicium Dominus elegerit, ille ſolus propriè nouit, qui elegit. Sed tamen non deſunt myſteria, quę ſancti Patres excogitauerunt, & nobis ſcripta

Lib. 5. reliquerunt. S. Irenæus libro paulò ante notato, ſcribit, duo crucis brachia ſub vno titulo conuenire, in quo ſcriptum erat; IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM; vt intelligemus, duos populos, Hebraicum, & Gentilem, qui antea diuiſi erant, in vnum corpus, ſub vno capite Chriſto aliquando fuiſſe iungendos. S.

Orat. 1. Gregorius Nyſſenus in oratione de reſurrectione ſcribit, partem crucis, quæ cælum reſpicit, ſigni-

fica-

ficare, per crucem, quaſi per claucm cælum aperiri; partem verò, quæ ad centrum mundi vergit, ſignificare, ſpoliandum fuiſſe infernum à Chriſto, cùm ad eum deſcendiſſet; duo crucis brachia, quę ad orientem, & occidentem porriguntur, repurgàtionem mundi totius per Chriſti ſanguinem futuram ſignificare. Sãcti verò Hieronymus in epiſt. ad Epheſios, Auguſtinus ad Honoratum, & Bernardus de conſideratione, præcipuum crucis myſterium ab Apoſtolo breuiter attingi docent in verbis illis, *quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum.* Significantur autem in his verbis, primum attributa Dei; in altitudine potentia; in profundo ſapientia; in latitudine bonitas; in longitudine æternitas. Deinde virtutes Chriſti patiẽtis; in latitudine charitas; in longitudine patientia; in altitudine obedientia; in profundo humilitas. Denique virtutes hoc tempore neceſſariæ ijs, qui

Epiſ. 120.
Lib. 5.
Epheſ. 3.

ſal-

ſaluantur per Chriſtum;in profundo fides;in altitudine ſpes;in latitudine charitas ; in longitudine perſeuerantia . Ex quibus intelligimus , ſolam charitatem , quæ meritò dicitur Regina virtutum, vbique locum habere , in Deo, in Chriſto,& in nobis : reliquas virtutes , alias eſſe in Deo , alias in Chriſto , alias in nobis . Proinde mirum non eſt , ſi in ipſis Chriſti nouiſſimis verbis , quæ nunc explicanda ſuſcepimus, primum locum obtineat charitas.

Nos igitur primum explicabimus tria prima verba, quæ dicta ſunt à Chriſto circa horam ſextam,antequam,ſole obſcurato,tenebræ fierent ſuper omnem terram . Deinde conſiderabimus ipſam ſolis defectionem;& tunc veniemus ad explicanda reliqua verba Domini , quæ prolata fuerunt circa horam nonam , vt ſcribit S.
Mat. 27. Matthęus,videlicet recedentibus tenebris, & morte Chriſti propinquante,vel potius imminente.

L I-

LIBER I.

DE PRIMIS TRIBVS verbis in Cruce prolatis.

CAP. I.

Explicatur ad literam verbum primum, Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.

CHRISTVS Ie-
ſus Verbum æ-
terni Patris, &
de quo idem
Pater apertè di
xit, *Ipſum au-* Mat. 17.
dite; & qui de
ſe apertè pronuntiauit, *Vnus eſt* Mat. 23.
magiſtar veſter Chriſtus, vt offi-
cio ſuo pleniſſimè ſatisfaceret,
non ſolùm viuens à docendo nun-
quam ceſſauit, ſed etiam moriens,
ex cathedra crucis verba pauca,
ſed ardentia, ſed vtiliſſima, ſed ef-
ficaciſſima prædicauit; & planè di
gniſſima, quæ à Chriſtianis omni-
bus

bus in intimo cordis recipiantur, & cuſtodiantur, & examinentur, & re ipſa, ac factis adimpleantur.

Luc. 23. Prima ſententia eſt, *Ieſus autem dicebat, Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt*. Quam ſententiam tanquam verè nouam, & inſolitam voluit Spiritus ſanctus prædici ab Iſaia Propheta in Iſai 53. illis verbis, *Et pro tranſgreſſoribus rogauit*. Quàm verè autem di- 1. Cor. 13 xerit Apoſtolus Paulus, *Charitas nõ quærit quæ ſua ſunt*, ex ordine harum ſententiarum facilè poteſt intelligi. Siquidem ex numero harum ſententiarum, tres ad bonum aliorum pertinent, tres ad bonum proprium, vna eſt communis. Sed prima cura Domino fuit de alijs, poſtremâ de ſe.

Ex primis autem tribus ſententijs, quæ ad alios pertinent, prima dirigitur ad inimicos, ſecunda ad amicos, poſtrema ad conſanguineos. Cuius ordinis hæc eſt ratio: quoniam charitas primùm ſuccurrit magis egentibus; & qui tũc

ma-

magis egebant, inimici erant; & nos quoque tanti Magiſtri diſcipuli, magis egebamus, vt nos inſtitueret de dilectione inimicorum, quæ difficilior, & rarior eſt, quàm de dilectione amicorum, vel conſanguineorum, quæ facillima eſt, & nobiſcum quodam modo naſcitur, & nobiſcum creſcit, & ſæpè plus quàm oportet, inualeſcit. Ait igitur Euangeliſta, *Ieſus autem dicebat* Illud *autem*, deſignat tempus, & occaſionē orandi pro inimicis; atq; opponit verba verbis, & operibus opera. Ac ſi diceret Euāgeliſta, Illi Dominum crucifigebant, & veſtes eius, ipſo aſpiciente, inter ſe diuidebant; alij irridebant, & infamabant, quaſi ſeductorem, & mendacem: ille autem cùm hæc videret, & audiret, & dolor atrociſſimus eſſet ob manus, & pedes recens crudeliſſimè perforatos, reddens bona pro malis dicebat, *Pater dimitte illis.*

Patrem appellat, non Deum, aut Dominum; quia intelligebat,

in hac cauſa opus eſſe benignitate Patris, non ſeueritate Iudicis: & quia ad Deum flectendum, ſine dubio iratum ob tàm ingentia ſcelera, opus erat amabile nomen Patris obijcere. Itaque illud, *Pater*, hoc ſignificare videtur, Ego filius tuus, qui patior, ignoſco, ignoſce,& tu Pater. Mihi filio tuo dona hanc offenſionem, quamuis iſti non mereantur. Memento etiam, te quoque eſſe Patrem iſtorum per creationem, qua eos feciſti ad imaginem, & ſimilitudinẽ tuam. Oſtende igitur in illos paternam charitatem tuam, quoniã etſi mali ſunt, tamen filij ſunt.

Dimitte. Hæc vox cõtinet ſummam petitionis, quam filius Dei, tanquam aduocatus inimicorum ſuorum Patri ſuo repræſentat. Poteſt autem illud verbum, *Dimitte*, referri tùm ad pœnam, tùm ad culpam. Si referatur ad pœnam, exaudita fuit hæc oratio, quia cũ mererẽtur Iudæi propter hoc ſcelus, ſtatim grauiſſimè puniri; & vel

igne

igne de cælo cadente conſumi, vel diluuio aquarum perire, vel ferro, & fame exterminari; dilata fuit pœna huius peccati ad annos quadraginta: &, ſi interim gens illa pœnitentiam egiſſet, ſalua, incolumiſq́, manſiſſet; ſed quia pœnitentiam non egit, immiſit in eos Deus exercitum Romanorum, Veſpeſiano Imparante, qui ciuitatem primariam euertit, & gentem Iudæorum partim fame in obſidione, partim gladio capta ciuitate necauit, partim vendidit, partim captiuos adduxit, partim in varias terras, & loca diſperſit. Quod ipſum Dominus primùm per parabolam vineę, & Regis facientis nuptias filio ſuo; & ſimilitudinem ficulneæ infructuoſæ; deinde etiam diſertis verbis in die Palmarum, flendo, & lamentando prædixit. Quod verò ad culpam attinet, exaudita fuit oratio, quia multis per huius orationis meritum data eſt à Deo gratia compunctionis, & reſipiſcentiæ.

Mat. 20. *Mat. 22.* *Luc. 13.* *Luc. 19.*

Inter

Luc.13. Inter quos illi ſunt, qui *reuertebantur percutientes pectora ſua*. Mat.27. Et Centurio, qui dicebat, *Verè filius Dei erat iſte.* Et plurimi, qui paulò poſt ad Apoſtolorum prædicationem conuertebantur, & confitebantur, quem negauerant; & adorabant, quem deſpexerant. Cur autem non omnibus conuerſionis gratia data ſit, ratio eſt, quia oratio Chriſti cõformis erat ſapientiæ, & voluntati Dei. Quod alijs verbis ſcribit S. Lucas in Actis Apoſtolorum, cùm dicit, Act.13. *Crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam æternam.*

Illis. Per hanc vocem ſignificantur ij, quibus indulgentiam Chriſtus orauit. Et quidem primi videntur illi eſſe, qui Chriſtum re ipſa cruci affixerunt, & eius veſtimenta inter ſe diuiſerunt, deinde omnes illi, qui cauſa paſſionis Dominicæ fuerunt; vt Pilatus, qui ſententiam tulit; vt populus, qui clamauit, *Tolle, tolle, crucifige eũ;* vt Principes Sacerdotum, & Scri-

bæ, qui eum falsò accuſauerunt; ac vt altius aſcendamus, ipſe etiã primus homo, & eius omnis poſteritas, qui peccando cauſam paſſioni Chriſti dederunt. Itaque inimicis ſuis omnibus veniam petijt ex cruce Dominus. Inter inimicos autem nos omnes eramus, dicente Apoſtolo *Cùm inimici eſſemus, recõciliati ſumus Deo per mortem filij eius.* Itaque nos omnes, etiam antequàm nati eſſemus, numerati ſumus in ſacratiſſimo illo *Memento*, vt ſic loquar, quo Summus Pontifex Chriſtus orauit in Miſſa illa ſacroſanctiſſima, quam in ara crucis peregit. Quid ergo retribues Domino anima mea, pro omnibus, quæ retribuit tibi, etiam antequam eſſes? Vidit pius Dominus, te quoque inter inimicos ſuos aliquando futuram; & te non quærente, neque petente, pro te ad Patrem orauit, vt tibi non imputaretur ſtultitia. An non, & te oporteret ſemper meminiſſe tàm dulcis patroni, & omnibus viribus Rom. 5.

bus

bus laborare, vt nulla te præteriret occaſio illi ſeruiendi? An non etiam par eſſet, vt tanto exemplo permotus diſceres; & tu non ſolum inimicis tuis facilè ignoſcere,& pro eis orare; ſed etiã quotquot poteris ad idem faciedum adducere? Omnino ita eſt,& hoc ipſum facere cupio,& ſtatuo,modò qui dedit tàm inſigne exemplum, porrigat etiam ex eadem pietate ſua ad opus tàm grande efficax auxilium.

Non enim ſciunt quid faciunt. Vt videretur rationabilis interceſſio,extenuat,ſiue excuſatChriſtus delictum inimicorum ſuorũ, eo modo quo potuit. Excuſare certè non poterat iniuſtitiam in Pilato,neque crudelitatem in militibus,neque inuidiam in Principibus Sacerdotum, neque ſtultitiam, & ingratitudinem in populo, neque falſa teſtimonia in peierantibus. Hoc ſolùm reſtabat, vt excuſaret in omnibus ignorantiã. Verè enim,vtApoſtolus loquitur, *ſi co-*

ſi cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Sed quamuis neque Pilatus, neque Principes Sacerdotum, neque populus, neque miniſtri cognouiſſent, Chriſtum eſſe Dominum gloriæ; cognouit tamen Pilatus, illum fuiſſe virum iuſtum, & ſanctum, & à Principibus Sacerdotum per inuidiam traditum: & agnouerunt Principes Sacerdotum, illum verè eſſe Chriſtum in lege promiſſum, vt S. Thomas docet; quia negare non poterant, neque negabant, eum multa ſigna facere, quæ Meſſiam facturũ fuiſſe Prophetæ prædixerant. Cognouit denique populus, Chriſtum ſine cauſa iuſta damnari, palam clamante Pilato, *Nullam cauſam inuenio in eo*. &, *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius*. Quamuis autem nõ cognouerint Iudæi, ſiue Principes, ſiue populi, Chriſtum eſſe Dominum gloriæ; tamen cognoſcere potuiſſent, niſi malitia excæcaſſet corda illorum. Sic enim loquitur

1. Cor. 2.

In Comment. ad 2. c. prioris ad Corinthios.

Luc. 23.

Mat. 27.

Ioan.12. S.Ioannes: *Cum tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant, quia dixit Iſaias: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, vt videntes non videant, & audientes non audiant, & conuertantur, & ſanem eos.* Neque verò excæcatio excuſat excæcatum, quia voluntaria, & concomitans eſt, non præcedens. Ad quem modum illi etiã, qui ex malitia peccant, laborant ſemper ignorantia aliqua, quę tamen non excuſat, quia non præcedit, ſed comitatur. Verè enim Sa-
Prou.24. piens dicit, *Errant qui operantur malum.* Et verè etiã Philoſophus dicit, *Omnis malus ignorans*. Et de omnibus peccantibus verè dici poteſt, *Non ſciũt quid faciunt.* Nemo enim poteſt velle malum ſub ratione mali, quia voluntatis obiectum, nõ eſt res bona, vel mala, ſed ſolùm bona: atque idcirco qui eligũt malum, ſemper eligunt ſub ratione boni repræſentatum, immò etiam ſub ſpecie maximi boni, quod tunc obtineri poſſit.

Cuius rei cauſa eſt perturbatio partis inferioris, quæ offundit tenebras rationi, & facit, vt non diſcernat niſi id parum boni, quod eſt in ea re, quæ appetitur. Qui enim eligit adulterium, vel furtum facere, nunquam eligeret, niſi attenderet ad bonum delectationis, vel lucri, quod eſt in adulterio, vel furto; & niſi oculos mentis clauderet ad malum turpitudinis, vel iniuſtitiæ, quæ eſt in adulterio, vel furto. Itaque ſimilis eſt omnis qui peccat, homini, qui ex alto ſemetipſe in fluuium præcipitare cupiens, ante claudit oculos, ac poſtea ſemet in flumen proijcit. Sic igitur, omnis qui male agit, odit lucem, & ignorantia voluntaria laborat, quæ non excuſat, quia voluntaria eſt. At ſi non excuſat, cur Dominus ait, *Dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt*? Ad hoc reſponderi poteſt, verba Domini primum intelligi poſſe de crucifixoribus, quos probabile eſt, penitus ignorauiſſe Chriſti non ſolum

diuinitatem, ſed etiam innocentiam; & ſimpliciter functos officio ſuo. Pro his ergo veriſſimè Dominus dixit, *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.*

Deinde ſi intelligantur de nobis, qui nondum eramus; vel de multis peccatoribus abſentibus, qui verè neſciebant, quid tũc Hieroſolymis ageretur; veriſſimè Dominus dixit, *Neſciunt quid faciũt.* Denique ſi intelligantur de ijs, qui præſentes erant, & Chriſtum eſſe Meſſiam, vel innocentem hominẽ non ignorabant: tunc dicendum erit, Chriſti charitatem tantam fuiſſe, vt peccatum inimicorum ſuorum extenuare voluerit, eo modo quo poterat. Quamuis enim ignorantia illa ſimpliciter non excuſet: tamen rationem aliquam, quamuis tenuem, excuſationis habere videtur; quia grauius peccaſſent, ſi omni prorſus ignorantia caruiſſent. Et quamuis non ignoraret Dominus excuſationem illam non tàm excuſationem, quàm

vm-

vmbram excuſationis eſſe: voluit tamen illam afferre, vt ex ea intelligeremus, bonam eius voluntatem erga peccatores, & quàm auidè arripuiſſet excuſationem meliorem etiam pro Caypha, & Pilato, ſi vlla melior, & rationabilior inueniri potuiſſet.

CAP. II.

De primo fructu primi verbi in cruce prolati.

EXplicauimus, quæ ſit ſententia primi verbi à Chriſto in cruce prolati; nunc fructus aliquos, eoſq; optimos, & nobis omnibus vtiliſſimos ex eo verbo decerpere meditando curabimus. Primum omnium ex hac prima parte concionis Chriſti, in cathedra cucis habitæ, diſcimus, charitatem Chriſti ardentiorem fuiſſe, quàm nos intelligere, vel cogitare poſſimus. Atque hoc eſt, quod Apoſtolus ad Epheſios ſcribens ait, *Scire etiam ſupereminentem* Epheſ. 3.

ſcientiæ charitatem Chriſti. Significat enim eo loco Apoſtolus, per myſterium crucis, poſſe nos diſcere, magnitudinem charitatis Chriſti tantam eſſe, vt ſuperemineat ſciẽtiam noſtram; cùm ſit maior, quàm vt nos eam cognitione apprehendere valeamus. Nos enim cùm vno aliquo graui dolore cruciamur ſiue dentium, ſiue oculorum, ſiue capitis, ſiue alterius mẽbri, ita in illo vno tolerando occupamur, vt nihil aliud cogitare poſſimus: ideo neque viſitationes amicorum, neque negociorum tractatores admittimus. Chriſtus autem crucifixus, coronam ſpineam in capite gerebat, vt ſatis apertè docent antiquiſſimi ſcriptores, Tertullianus latinus libro contra Iudæos, & Origenes græcus in Matthęum: proinde caput ad crucem ſine dolore applicare, ſiue admouere nõ poterat. Manus eius & pedes claui tenebant, ex quorum terebratione dolorem acerbiſſimum, & cõtinuum Dominus hau-

Lib. contra Iud. cap. 14.
Tract. 35

hauriebat. Corpus nudum, & mul
ta flagellatione, & longis itineribus fatigatum, ad ignominiam, & frigus publicè expoſitum, & pondere ſuo manuum, & pedum vulnera cum immani, & perpetuo cruciatu diuexans, pio Domino multos ſimul dolores, & quaſi cru
ces plurimas afferebat. Et tamen, ò charitas verè ſciētiam noſtram ſuperans, his omnibus contemptis, quaſi nihil ipſe pateretur, de ſola inimicorum ſuorum ſalute ſollicitus, & impendens, illis periculum auertere cupiēs, ad Patrem clamat, *Pater dimitte illis.* Quid faceret, ſi ſceleſti illi homines, perſecutionem iniuſtè paterentur; nō facerent? ſi amici, ſi conſanguinei, ſi filij; non hoſtes, non proditores, nō ſceleſtiſſimi parricidæ fuiſſent? Verè, benigniſſimè Ieſu, charitas tua ſcientiam noſtram vincit. Video enim cor tuum inter tot procellas iniuriarum, & paſſionum, quaſi ſcopulum in medio mari fluctibus vndique aſſiduè pulſa-

tum, immotum tamen, & pacificũ. Aſpicis enim hoſtes illos tuos, crudeles, qui poſt tot mortalia inflicta vulnera, patientiam tuam irrident, & lætantur, cùm malefecerint: aſpicis, inquam, non vt inimicus, inimicos ferocientes; ſed vt pater filiolos vagientes; vel vt medicus ægrotos ex graui morbo delirantes; ideo non eis iraſceris, ſed eorum miſereris; & omnipotenti Patri curandos, ſanandoſque commendas. Hæc enim vis eſt veræ charitatis, vt cum omnibus pacem habeat, nullos reputet inimicos, ſed & cum ijs, qui òderunt pacem, viuat pacificè.

Atque hoc eſt, quod in cantico amoris de virtute perfectæ charitatis prędicatur, *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam.* Aquæ multæ, paſſiones multæ sũt, quas nequitiæ ſpirituales, quaſi tartareæ procellæ, per Iudæos, & Gentiles, quaſi nubes odiorum grauidas, in Chriſtum effuderunt:

Cant. 8.

ſed

ſed tamen diluuium iſtud aquarum, id eſt, pœnarum non potuit extinguere incendium charitatis, quod ardebat in pectore Chriſti. Ideo Chriſti charitas in diluuio illo aquarum multarum eminebat, & ardebat, dicens, *Pater dimitte illis*. Nec ſolùm aquæ illæ multæ non potuerunt extinguere charitatem Chriſti; ſed neque deinceps flumina perſecutionum obruere potuerunt charitatem membrorum Chriſti. Ideo paulò poſt charitas verè chriſtiana ardens in pectore S. Stephani non potuit extingui ab imbre lapidum, ſed exarſit, & clamauit, *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Ac deinceps Chriſti perfecta, atque inuicta charitas propagata in multis millibus Sanctorum Martyrum, & Confeſſorum ita pugnauit aduerſus flumina perſecutorũ tùm inuiſibilium, tùm viſibiliũ; vt verè dici poſſit vſque ad mundi conſummationem, neque flumina paſſionum obruent incendium charitatis.

Act. 7.

Ac vt ab humanitate Chriſti ad diuinitatem eius aſcendamus, magna fuit Chriſti hominis charitas erga crucifixores ſuos: ſed maior fuit erga eoſdem, & poſtea erit vſque ad mundi conſummationem charitas Chriſti Dei, & Patris eius, ac Spiritus ſancti erga homines, qui cum ipſo Deo inimicitias gerunt; &, ſi poſſent, deturbarent eum de cælo, & in crucem agerent, atque occiderent. Quis cogitando aſſequi poterit charitatem Dei erga homines ingratos, & malos? Angelis peccantibus non pepercit Deus, neque locum pœnitentiæ indulſit: homines peccantes, & blaſphemantes, & ad Diabolum hoſtem Dei deficientes, patienter ſæpè tolerat; nec ſolùm tolerat, ſed interim paſcit, ac nutrit, quin etiam ſuſtentat, ac portat: *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus*, vt Apoſtolus loquitur. Nec ſolùm boni, ac iuſti, ſed etiam ingrati, & mali, vt Dominus loquitur apud Lucam. Nec

2.Pet.2. *Act.17.* *Luc.6.*

ſolùm

ſolùm bonus Dominus noſter nutrit, & paſcit, ſuſtentat, & portat inimicos ſuos; ſed etiam ſæpè cumulat beneficijs, ornat ingenio, diuitijs auget, euehit ad honores, ſublimat ad Regna: atque interim patienter expectat, vt reuertantur à via iniquitatis, & perditionis.

Ac vt cætera omittamus, quæ infinitã orationem deſiderarent, ſi de charitate Dei in homines malos, atque inimicos diuinæ maieſtatis, omnia que dici poſſent enumerare vellemus; Chriſti beneficium ſolum, de quo nunc agimus, conſideremus. Nonne *ſic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret?* Mundus inimicus Dei eſt, nam *in maligno poſitus eſt*, vt loquitur S. Ioannes. &, *Qui diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo*, vt idem ipſe teſtis eſt. &, *Amicitia mundi huius inimica eſt Dei*. &, *Qui voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur*, vt ſcribit S. Iacobus. Deus igitur diligens mun-

Ioan. 3.

1. Ioa. 5.

1. Ioa. 2.

Iſai. 4.

dum, inimicum ſuum dilexit; ſed vt faceret amicum. Nam ideo miſit ad illum filium ſuum, qui eſt
Iſai.9. *Princeps pacis*, vt per eum reconciliaretur mūdus Deo. Ideo enim naſcente Chriſto, cecinerunt An-
Luc. 2. geli, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax*. Itaque Deus dilexit mundum inimicum, vt per Chriſtum offerret illi recōciliationem, & reconciliatus euaderet ſupplicium debitum inimico. Mundus Chriſtum non recepit; auxit culpam; inſurrexit in Mediatorem: inſpirauit Deus Mediatori, vt redderet bona pro malis, & rogaret pro perſecutoribus: rogauit, *ex-*
Hebr. 5. *auditus eſt pro ſua reuerentia*. Expectauit Dei patientia, vt mundus per Apoſtolorum prædicationem pœnitentiam ageret: & qui pœnitentiam egerunt, indulgentiam acceperunt; qui non egerunt, tandem poſt lōgam Dei patientiam, iuſto Dei iudicio exterminati sūt. Verè igitur ex hoc primo Chriſti verbo diſcimus ſupereminentem

ſcientiæ charitatem Chriſti: diſcimus quoque ſupereminentē ſcientiæ charitatem Dei Patris, qui *ſic dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret; vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Ioan. 3.

CAP. III.

De altro fructu eiuſdem primi verbi à Chriſto in cruce prolati.

ALter fructus, & quidem valdè ſalutaris omnibus guſtātibus eum, erit, ſi diſcant homines acceptas iniurias facilè condonare, ac per hoc amicos ſibi ex inimicis facere. Ad hoc autem perſuadendum ſatis magnum argumētum eſſe deberet exemplum Chriſti, & Dei. Nam ſi Chriſtus crucifixoribus ignouit, & pro eiſdem orauit: cur id non faciet chriſtianus? Si Deus creator, qui poſſet, vt Dominus, & Iudex, ſtatim vltionem ſumere de peccatori-

bus,

bus, tamen expectat, vt peccator ad pœnitentiam redeat; & ad pacem & reconciliationem inuitat, paratus ignoſcere ijs, qui maieſtati ſuæ iniuriam fecerunt: cur id non faciet creatura? Adde, quòd iniuriæ condonatio non caret ingenti præmio. Scriptum eſt in hiſtoria de vita & obitu ſancti Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis, quòd cùm ille in itinere poſitus ab inimicis ſuis occideretur, & ille in corde ſuo diceret, *Pater ignoſce illis*, reuelatum de eo fuit, quòd ob illam vnam actionem, Deo ſupra modum gratam; non ſolùm anima illa ſubitò ab Angelis ſuſcepta in cęlum delata fuerit; ſed etiam inter choros Martyrum collocata, palmam, & coronam Martyrum acceperit, & multis poſt obitum miraculis claruerit.

Vide apud Sur. die 7. Nouembris.

O ſi ſcirent homines Chriſtiani, quàm facilè poſſent, ſi vellent, incomparabilibus theſauris ditari; & quàm illuſtres honorum, & gloriæ titulos promereri, ſi vel-

lent

lent perturbationibus animi ſui dominari, & breues, ac paruas iniurias excelſo animo præterire: certè non tàm duri, & inexorabiles eſſent ad iniurias condonandas, vel tolerandas. Sed inquiunt, videtur omnino iuri naturæ aduerſari, quòd quis iniuſtè ſe conculcari, & verbis aut factis violari patiatur: videmus enim animantia bruta, quæ ſolo naturæ inſtinctu ducuntur, in beſtias inimicas, vbi eas conſpexerint, acriter inſilire, easq; morſibus, vel calcibus interimere. Experimur & ipſi in nobis, cùm fortè in inimicum noſtrum incidimus, continuò accendi bilem, ebullire ſanguinem, vindictæ cupiditatem naturaliter exoriri. Fallitur omninò, qui ſic ratiocinatur, & confundit iuſtam defenſionem cum vltione iniuſta. Defenſio iuſta reprehendi non poteſt: & hoc eſt quod natura ipſa docet, vim vi repellere, non acceptam iniuriam vindicare. Repugnare ne iniuria ſibi fiat nemo

prohibet: ſed acceptam iniuriam vlciſci, lex diuina vetat, id enim non ad priuatos homines, ſed ad publicum magiſtratum pertinet. & quia Deus Rex Regum eſt, ideò clamat, & dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Quòd autem beſtiæ in beſtias inimicas naturaliter irruant, ex eo naſcitur, quòd beſtiæ ſint, & diſcernere nequeant inter naturam, & vitium naturæ. Homines autem, qui ratione præditi ſunt, ſeparare debent naturam, ſiue perſonam, quæ à Deo creata bona eſt; & vitium, ſiue peccatum, quod malum eſt, & à Deo non prodijt. Proinde debet homo, cùm iniuriam accepit, diligere perſonam, & odiſſe iniuriam; nec tàm iraſci homini inimico, quàm miſereri; & imitari medicos, qui diligunt ægrotos, & ideò diligentiſſimè curant; ſed odio habent morbum, & ad eum expellendum, & deſtruendum, atque ad nihilum redigendum pro viribus incumbunt. Atque hoc eſt, quod

Deut. 32. Rom. 12.

Magiſter, & Medicus animarum Chriſtus docuit, cùm ait, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Matt. 5.
Neque ſimilis fuit Magiſter noſter Chriſtus Scribis & Phariſæis, qui ſedentes ſuper cathedrã Moyſi docebant, & non faciebant; ſed ſedens in cathedra ſanctæ crucis, quod docuit, fecit: dilexit enim inimicos ſuos, & pro ijs orauit, dicens, *Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.* Quod vero etiã in hominibus ſanguis bullire incipiat, cùm eos, à quibus iniuriam acceperunt, vident; ratio eſt, quia ſunt homines animales, & nondum didicerunt motus partis inferioris, quæ nobis cum beſtijs communis eſt, fræno rationis coercere. Qui enim ſpirituales ſunt, & motibus corporis nõ ſubiacere, ſed præeſſe nouerunt; non iraſcuntur inimicis, ſed miſerentur, & beneficijs illos ad pacem, atque concordiam allicere ſtudent. Mat. 23.

At

At hoc inquiunt, nimis difficile eſt, & durum, præſertim hominibus, qui nobiliter nati, de honore ſolliciti eſſe debent. Immò verò facile eſt: nam iugum Christi, qui legem iſtam ſectatoribus ſuis impoſuit, ſuaue eſt; & onus eius leue, vt Euangelia teſtantur: & mandata eius grauia non ſunt, vt ſanctus Ioannes affirmat. Quòd ſi difficilia, & grauia nobis videntur, id nobis accidit, quia charitas Dei modica, aut nulla in nobis eſt: nihil enim eſt difficile charitati; dicente Apoſtolo, *Charitas patiens eſt, benigna eſt, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Neque ſolus Chriſtus inimicos dilexit, quamuis in hac re ſuper omnes emineat: nam in lege naturæ ſanctus Patriarcha Ioſeph inimicos ſuos, à quibus venditus fuit, mirificè dilexit. Et in lege ſcripta Dauid Saulem inimicum patientiſſimè tulit, à quo longo tempore quæſitus eſt ad mortem: & ipſe contra, cùm poſ-

Mat.11. *1.Ioan.5* *1.Cor.13* *Gen. 45* *1.Reg.4*

ſet Sauli necem inferre, ſemper abſtinuit. In lege autem gratiæ, Chriſti exemplum ſequutus eſt Ste phanus protomartyr, qui cùm lapidaretur, orabat dicens, *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* & ſanctus Iacobus Apoſtolus, & Epi ſcopus Hieroſolymæ, qui à Iudęis de loco ſublimi deiectus, ac morti proximus clamabat, *Domine da illis veniam, quia neſciunt quid faciunt.* Et Apoſtolus Paulus de ſe, & de coapoſtolis ſuis dicit, *Maledicimur, & benedicimus, perſecutionem patimur, & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecramus.* Deniquè Martyres plurimi, & innumerabiles alij, Chriſti exemplum ſequuti, hoc mandatum facilè impleuerunt. Sed inquiunt adhuc alij, non nego, ignoſcendum eſſe inimicis; ſed tempore ſuo, cùm videlicet receſſerit memoria acceptæ iniuriæ; & animus à turbatione illa conquieuerit Sed quid, ſi interim rapiaris ex hac vita, & ſine veſte charitatis

Act. 7.

Euſeb. in hiſt. li. 2. cap. 22.

I. Cor. 4.

tis inueniaris, & dicatur tibi, *Quo*
Mat.22. *modo huc intraſti non habens ve-*
ſtem nuptialem? nonne tunc ob-
muteſces, & audies ſententiam Do
mini dicentis, *Ligatis manibus, & pedibus eius, proÿcite in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* quin potius ſolerte attendis, & imitaris exemplum Domini tui, qui illo ipſo tem pore, quo accipiebat iniuriam, & ſtillabant manus, & pedes eius recenti ſanguine, & totum corpus eius acerbiſſimis doloribus torquebatur, dicebat Patri, *Pater dimitte illis.* Hic eſt verus, & vnicus magiſter, quem omnes audire debent, qui in errorem induci non volunt: de hoc Deus Pater de cælo
Mat. 17. pronũciauit, *Ipſum audite.* In hoc
Coloſſ.2. ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Certè ſi Salomonem conſuluiſſes, ſatis tuto conſilium eius, vel iudicium ſequereris; &
Mat. 12. ecce pluſquam Salomon hic.

Sed audio adhuc neſcio quem reclamantem, & dicentem: Si velimus

limus reddere bonum pro malo, beneficiũ pro iniuria, benedictionem pro maledicto: inſoleſcent improbi, audaciores fient graſſatores; opprimentur iuſti, conculcabitur virtus. Non ita eſt, nam ſæpè, vt Sapiens loquitur, *Reſponſio mollis frangit iram*: nec rarò patientia iuſti admirationi fuit perſecutori, & de hoſte amiciſſimum reddidit. Neque deſunt in terris Magiſtratus politici, & Reges, ac Principes, quibus cura eſt, vt ſecundum ſeueritatem legum coërceantur impij; & detur opera, vt iuſti quietam, & tranquillam vitam ducant. Sed etiam ſi aliquando dormitaret alicubi humana iuſtitia, vigilat ſemper prouidentia Dei, quæ nullum malum impunitum, & nullum bonum irremuneratum relinquet: & admirabili ratione facit, vt improbi dum ſe iuſtos opprimere arbitrantur, illos exaltent, & illuſtriores reddant. Sic enim loquitur ſanctus Leo: *Sæuiſti perſecutor in Martyrem, ſæuiſti,*

Prou. 15.

Serm. de S. Laurẽ.

uiſti, & auxiſti palmam, dum ag-geras pœnam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem tranſierunt triumphi etiam inſtrumenta ſupplicij? Quod idem dicere poſſumus de omnibus Martyribus, nec non etiam de veteribus ſanctis. Nihil enim magis illuſtrauit, & exaltauit Ioſephum patriarcham, quàm perſecutio fratrum. Dum enim per inuidiam illum
Gen. 45. Madianitis vendunt, cauſa illi fuerunt, vt totius Aegypti, & fratrum ſuorum Princeps fieret.

Sed his omiſſis, colligamus in ſumma, quanta, & quàm ingentia detrimenta patiantur, qui vt vmbram dedecoris apud homines fugiant; iniurias ab inimicis acceptas obſtinato animo vlciſci volunt. Primùm, ſtultos ſe produnt, cùm velint maiori malo tollere minus malum: eſt enim principium omnibus notum, & ab Apoſtolo declaratum, cùm ait, *Non*
Rom. 3. *ſunt facienda mala, vt veniant bona:*

na: ſicut etiam non ſunt facienda maiora mala, vt tollantur mala minora. Qui iniuriam accipit, incidit in malum pœnæ: qui vindictam facit, incidit in malum culpæ. At ſine vlla comparatione maius eſt malum culpæ, quàm pœnæ: ſiquidem pœna facit hominem miſerum, ſed non malum; culpa facit miſerum & malum: pœna priuat hominem bono temporali; culpa priuat bono temporali, & æterno. Itaque ſimilis eſt is, qui vt medeatur malo pœnæ, incidit in malum culpæ, ei, qui vt accommodet calceum nimis breuem, abſcindit ſibi partem pedis: quæ manifeſta inſania eſt. Sed non inueniuntur qui in rebus temporalibus ita inſaniant: inueniuntur tamen homines planè excæcati, qui non metuunt Deum grauiſſimè offendere, vt vmbram, vt dixi, humani dedecoris fugiãt, vel vt honoris fumum apud homines conſeruent. Iſti enim incidũt in iram, atque odium Dei, vnde niſi maturè

rè reſipiſcant, & ſeriam pœnitentiam agant, ſempiterno opprobrio,& ſupplicio mulctabuntur,& gloriam,ac decus æternum amittent. Deinde diabolo, & angelis eius, qui hoſtes illorum ad iniuriã inferendã incitarunt, hac ipſa de cauſa, vt rixæ, & inimicitiæ orirentur, rem gratiſſimam faciunt. Quàm turpe autem ſit inimico ſęuiſſimo generis humani potius gratificari,quàm Chriſto;piorum omnium iudicio, & conſiderationi relinquo.Prætereą non raró accidit, vt qui iniuriam accepit, & vlciſci illam parat, inimicum ſuũ grauiter vulneret, vel occidat; & ex ſententia Principis confiſcatis bonis,vel interimatur ipſe;vel ſolum vertere cogatur, vnde & ipſe,& filij,& domus eius tota infilicem vitam ducere cogatur. Sic diabolus ludit, & illudit eos, qui mancipia falſi honoris magis eſſe cupiunt,quàm Chriſti Regis optimi ſerui, & fratres, & cohæredes Regni ampliſſimi, & ſempiterni.

Qua-

Quare cùm tanta, & tàm grauis iactura maneat ſtultos homines, qui contra præceptum Domini inimicis recôciliari recuſant: omnes qui ſapiunt, Chriſtum, magiſtrum omnium, in Euangelio docentem, & de cruce factis doctrinam ſuam confirmantem, audiant, & ſequantur. *Matt. 5. Luc. 23.*

CAP. IV.

Explicatur ad literam verbum ſecundum: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo. *Luc. 23.*

ALterum verbum, ſiue altera ſententia à Chriſto in cruce prolata, teſte ſancto Luca, fuit illa magnifica promiſsio ad latronem ſecum in cruce pendentem, *Hodie mecum eris in paradiſo.* Occaſio huius ſententiæ fuit, quòd cum duo latrones cum eo crucifixi fuiſſent, vnus à dextris, & alter à ſiniſtris; vnus ad peccata ſua præterita adiecit, vt Chriſtum blaſ- *Luc. 23.*

phemaret,& imbecillitatis argueret dicẽs,*Si tu es Chriſtus,ſaluum fac temetipſum, & nos*. Scribunt
Mat. 27. quidem ſanctus Matthęus,& ſan-
Mar. 15 ctus Marcus, latrones cum Chriſto crucifixos imbecillitatem illi exprobraſſe. Sed omnino credibile eſt, Matthæum, & Marcum accepiſſe numerum multitudinis pro numero ſingulari, quod frequens eſt in Scripturis ſanctis,vt ſanctus Auguſtinus obſeruauit in libris de
Lib. 3.c. 16. conſenſu Euangeliſtarum.Nam & Apoſtolus ad Hebræos ſcribens,
Hebr. 11 de Prophetis dicit, *Obturauerunt ora leonum, lapidati ſunt, ſecti ſunt,circumierunt in melotis,& in pellibus caprinis*:& tamen qui obturauit ora leonum,vnus fuit Daniel:& qui lapidatus eſt,vnus Hieremias fuit: qui ſectus eſt, vnus Iſaias. Adde, quòd Matthæus, & Marcus nõ diſertè ſcribũt,vtrumque latronem exprobraſſe Chriſto, ſicut Lucas diſertè ſcribit,
Luc. 23. *Vnus autem de his,qui pendebant latronibus, blaſphemabat eum*.Ac

cedit quoque, quòd nulla eſt ratio, cur idem latro nunc blaſphemaret, nunc laudaret. Quod enim aliqui dicunt, latronem hunc, qui ante blaſphemabat, mutaſſe ſententiam, & Chriſtum laudaſſe, quando audiuit eum dicentem, *Pater dimitte illis, nō enim ſciunt quid faciunt*, repugnat Euangelio manifeſtè. Sanctus enim Lucas narrat, Chriſtum pro perſecutoribus ſuis oraſſe Patrem, antequam latro deterior inciperet blaſphemare. Itaque ſequenda eſt ſententia ſancti Ambroſij, & ſancti Augu- *In Luc. 23.* ſtini, qui ex duobus latronibus, *Lib 3. de* vnum ſolum blaſphemaſſe, & alte- *conſenſu* rum laudaſſe, & defendiſſe Chri- *Euang.* ſtum ſentiunt. Igitur latroni blaſphemanti reſpondit alter, *Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es*. Felix iſte latro ex conſortio crucis Chriſti, & ex luce diuina, quæ ei affulgere cæperat, fratrem ſuum corripere, atque ad meliorem mentem conuertere ſatagit. Verborum autem eius

hæc ſententia eſt, Tu quidem Iudæos blaſphemantes imitari voluiſti; ſed illi nondum iudicium Dei timere didicerunt; quia viciſſe ſe credunt; & de victoria ſua exultant, cùm Chriſtum cruci affixum cernunt; ſe autem liberos, & ſolutos, & nihil mali patientes vident. Tu autem qui propter delicta tua ſuſpēſus in cruce ad mortem properas, quare non incipis Deum timere? cur addis peccata peccatis? Deinde proficiens in opere,bono,& luce gratiæ Dei auctus, confitetur peccata ſua, & Chriſti innocentiam prædicat. *Et nos quidem*, inquit, *iuſtè* damnati ſumus ad crucem, *nam digna factis recipimus:hic autem nihil mali geſſit*. Poſtremò creſcente lumine gratiæ, addit, *Domine memento mei, cùm veneris in Regnum tuum*. Admiranda prorſus Spiritusſancti gratia in corde huius latronis illuxit. Apoſtolus Petrus negat; latro cruci affixus confitetur: Diſcipuli euntes in Emmaus,

Ioan.18.

dicunt,

dicunt, *Nos autem ſperabamus*; *Luc. 24.*
hic autem confidenter loquitur, dicens, *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum*. Thomas *Ioan. 20.*
Apoſtolus, niſi videat Chriſtum reſurrexiſſe, negat ſe crediturum; latro in cruce Chriſtum cruci affixum aſpiciens, Regem poſt mortem futurum non dubitat.

Quis latronem iſtum myſteria tàm alta docuerat? Dominum vocat, quem nudum, vulneratum, dolentem, palàm irriſum, & deſpectum, ſecum pendere conſiderat: & dicit venturum poſt mortem in Regnum ſuum. Ex quo intelligimus, illum non ſomniare Chriſti Regnum temporale in terris futurum, quale Iudæi expectant; ſed æternum Regem poſt mortem futurum in cęlis. Quis illum iſta tàm ſublimia ſacramenta docuerat? nemo omninò, niſi ſpiritus veritatis, qui præuenit eum in benedictionibus dulcedinis Dixit poſt reſur- *Pſal. 20.*
rectionem ſuam Apoſtolis Chriſtus: ſic ſcriptum eſt, & ſic *oportuit*

Luc.24. *pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam.* Sed latro miro modo hoc ipſum prænouit, & confeſſus eſt eo tempore, quo nulla erat in Chriſto ſimilitudo regnantis. Reges enim regnant dum viuunt, cùm autem viuere deſinũt, regnare etiam deſinunt; Latro verò apertè dixit, Chriſtum per mortem iturum ad Regnum. Id quod in parabola quadam Dominus expoſuit, cùm ait,
Luc.19. *Homo quidam nobilis abijt in ragionem longinquam accipere ſibi Regnum, & reuerti.* Hęc Dominus dixit proximus paſſioni, ſignificans ſe per mortem iturum in regionem longinquam; id eſt, ad alteram vitam, ſiue ad cælum, quod longiſſimè diſtat à terra; iturum autem, vt acciperet ſibi Regnum maximum, & ſempiternum: ac poſtea rediturum in die Iudicij, vt redderet omnibus, quod in hac vita meruerant, ſiue præmium, ſiue pœnam. De hoc igitur Regno Chriſti, quod ſtatim à morte accepturus erat, latro

Sapiens

Sapiens dicit, *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum*. At nonne Chriſtus Dominus etiam ante mortem Rex erat? Erat omnino. nam ideò Magi clamabant, *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum?* Mat. 2.
& Chriſtus ipſe Pilato dixit, *Tu dicis, quia Rex ſum ego: ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati*. Ioan. 18.
Sed tamen Rex erat in hoc mundo, quaſi peregrinus inter hoſtes; & ideo non agnoſcebatur, vt Rex, niſi à paucis; & contemnebatur, & malè excipiebatur à plurimis. Itaque ideò dixit in parabola ſupra citata, ſe iturum *in regionem longinquam, accipere ſibi Regnum*; nec dixit, *acquirere*, quaſi alienum; ſed *accipere* ſuum, & reuerti: & latro ſapienter dixit, *cùm veneris in Regnum tuum*.

Porrò Chriſti Regnum hoc loco non intelligitur poteſtas regia, vel dominium. hoc enim ab initio habuit, iuxta illud pſalmi, *Ego*

Pſal. 2. *autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius.*
Pſal. 71. Et alio loco, *Dominabitur à mari vſque ad mare; & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.*
Iſai. 23. Et Iſaias dicit, *Paruulus datus eſt nobis, & filius natus eſt nobis: & factus eſt principatus eius ſuper*
Hier. 23. *humerum eius.* Et Hieremias, *Et ſuſcitabo Dauid germen iuſtum: & regnabit Rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium, & iuſtitiam in terra.*
Zach. 9. *ra.* Et Zacharias, *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem, ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Non igitur de hoc Regno loquitur Chriſtus in parabola de Regno accipiendo; neque bonus latro, cùm ait, *Memento mei cùm veneris in Regnum tuum*: ſed loquitur vterque de perfecta beatitudine, per quam homo eximitur ab omni ſeruitute, & ſubiectione rerum creatarum; & ſoli ſubijcitur Deo, cui ſer-

uire

uire regnare eſt; & ab ipſo Deo cō-
ſtituitur ſuper omnia opera eius.

Hoc Regnum, quòd attinet ad beatitudinem animæ, Chriſtus habuit ab initio conceptionis ſuę: ſed quantum ad corpus, non habuit de facto, ſed ſolùm de iure, niſi poſt reſurrectionem. Dum enim peregrinaretur in terris, ſubiectus erat fatigationi, fami, ſiti, iniurijs, vulneribus, & ipſi morti; quia tamen illi debebatur gloria corporis, ideò per mortem intrauit in gloriam ſuam, quæ videlicet illi debita erat. Sic ipſe Dominus loquitur poſt reſurrectionem, *Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam?* Luc. 24. Quæ quidem gloria ideò etiam dicitur ſua, quia poteſt eam alijs etiam dare, & inde quoque dicitur, *Rex gloriæ*. &, *Dominus gloriæ*. &, *Rex Regum*. & ipſe dicit Apoſtolis, *Egò diſpono vobis Regnum*: nos enim gloriam, & regnum accipere poſſumus, ſed non dare. & dicitur nobis, *Intra in* Pſal. 21. 1. Cor. 2. Apoc. 19. Lib. 21. Mat. 25.

gaudium Domini tui;non,in gaudium tuum. Hoc igitur eſt Regnum, de quo bonus lato dicit, *Cùm veneris in Regnum tuum*.

Sed prætereundæ non ſunt eximiæ virtutes, quæ micant in oratione iſtius ſancti latronis, vt minus miremur, cùm reſponſionem Chriſti Domini audiemus. *Domine*, inquit, *memento mei, cùm veneris in Regnum tuum*. Dominum
Luc. 18.
appellat, quo titulo ſe famulum, vel mancipium potius emptitium eſſe fatetur;& Chriſtum, vt redemptorem agnoſcit. Addit, *Memento mei*,quod eſt verbum plenum fide, ſpe, dilectione, deuotione, humilitate. Non ait,ſi poteris:quoniam credit, eum omnia poſſe. Non dicit,ſi placebit tibi: quia de charitate eius, & pietate planè confidit. Non dicit, cupio Regni conſortium: quia humilitas eius id non ferebat. Denique nihil in particulari petit, ſed tantùm, *Memento mei*;ac ſi dicere vellet,ſi ſolùm dignaberis meminiſſe mei, ſi

in me oculum tuæ benignitatis declinare volueris, id mihi ſatis eſt, quia de tua potentia, & ſapientia certus ſum; & de pietate, & charitate omnino confido. Adiungit poſtremo, *Cùm veneris in Regnum tuum*, vt oſtendat, ſe nihil fragile, aut caducum petere, ſed ad ſola ſempiterna, & ſublimia ſuſpirare.

Sequitur, vt reſponſionem Chriſti audiamus. *Amen*, inquit, *dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.* Illud, *Amē*, eſt vox Chriſto ſolemnis, qua vtebatur, cùm aliquid ſeriò affirmare vellet. Certè ſanctus Auguſtinus non timuit dicere, iſtam vocem eſſe quaſi iuramentum; quia cùm Dominus apud Matthæum dixerit, *Ego dico vobis, non iurare omnino*. & paulò poſt, *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt*. Non eſt vllo modo credibile, Dominum toties iurauiſſe, quoties pronuntiauit *Amen*, cùm vocem illam

Tract. 41 in Ioan.

Mat. 5.

Amen, frequentiſſimè vſurpauerit; & apud ſanctum Ioannem, non ſolùm *Amen*, ſed *Amen*, *Amen*. Rectè igitur ſanctus Auguſtinus non dixit, *Amen*, eſſe iuramentum, ſed quaſi iuramentum Chriſti. Significat enim ea vox, verè: & cùm quis ait, verè dico tibi, seriò affirmat, quod eſt proprium iuramenti. Chriſtus igitur optima ratione latroni dixit, *Amen dico tibi*; id eſt, omnino affirmo, & tantùm non iuro: quoniam tribus de cauſis potuiſſet latro ambigere de promiſſione Chriſti, niſi tàm aſſeueranter affirmaret. Primùm, ratione perſonæ propriæ, quæ non videbatur vllo modo tanto præmio, vel tanto munere digna. Quis enim ſuſpicari potuiſſet, latronem de cruce ad Regnum repente poſſe tranſire? Deinde, ratione perſonæ Chriſti promittentis, qui tunc videbatur ad extremam inopiam, & debilitatem, & calamitatem redactus. Potuiſſet enim latro ſic ratiocinari, ſi iſte non potuit

viuens

viuens aliquid amicis ſui præſtare, quomodo poterit mortuus? Denique, ratione rei promiſſæ: promittebatur enim paradiſus: atqui paradiſus, vt tunc notus erat, non ad animas, ſed ad corpora pertinebat. Siquidem paradiſi nomine, terreſtris paradiſus apud Hebręos ſignificabatur. Credibilius erat latroni, ſi Dominus dixiſſet, hodie mecum eris in refrigerij loco cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Ob iſtas igitur cauſas iure Dominus præmiſit illa verba, *Amen dico tibi.*

Hodie. non dicit, in die Iudicij, cum iuſtis ad dexteram te locabo. Non ait, poſt aliquot annos purgatorij, ad refrigerium te perducam: non, poſt aliquot menſes, vel dies te conſolabor; ſed *hodie*, antequam ſol occumbat, mecum tranſibis de patibulo crucis ad delicias paradiſi. Mira liberalitas Chriſti, mira felicitas peccatoris. Non ſine cauſa ſanctus Auguſtinus in lib. de origine animæ, ſanctum Cyprianum ſecutus, exiſtimat latronem *Lib. 1. c. 9.*

illum

illum poſſe vocari martyrem; & ideò ſine purgatorio tranſiuiſſe de hoc mũdo ad patriam. Martyrem autem ideò poſſe vocari bonum latronem, quia publicè confeſſus eſt Chriſtum; quando ne ipſi quidem Apoſtoli verbum de eo facere audebant. Itaque ob liberam confeſſionem, habitam fuiſſe apud Deum mortem illius cum Chriſto, ac ſi eam pertuliſſet pro Chriſto. Illud autem, *Mecum eris*, quãuis nihil promitteretur aliud, magnum præmium latroni fuiſſet: nam vt ſcribit S. Auguſtinus, *vbi malè poterat eſſe cum illo, & vbi benè eſſe poterat ſine vllo?* Non enim paruam mercedem promiſit Chriſtus ijs, qui eum ſequuntur, quando dixit, *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* Sed non ſocietatem ſuam ſolùm promiſit, ſed addidit, *in paradiſo.*

Tract. 51. in Io.

Ioa. 12.

Quid hoc loco paradiſus ſignificet, etiamſi nonnulli ambigere videantur: non videtur in quæſtio-

nem reuocari poſſe. Certum enim eſt, Chriſtum, ea die poſt mortem, fuiſſe cum corpore in ſepulchro, cum anima apud inferos. id enim diſertis verbis ſymbolū fidei tradit. Certè autem neque ſepulchro, neque inferis nomen paradiſi cæleſtis, aut terreſtris attribui poteſt. Non ſepulchro, quòd illud anguſtiſſimus fuerit locus, & ſolis cadaueribus recipiendis aptus: vt omittam, quòd in eo ſepulchro ſolum Chriſti corpus, non etiam latronis poſitum fuerit; proinde ſi de eo loco ageretur, non fuiſſet adimpleta promiſſio, *hodie mecum eris*. Neque verò inferis vlla ratione paradiſi nomen aptari poteſt. Paradiſus enim ſignificat hortum deliciarum. Et quidem in paradiſo terreſtri erant arbores florigeræ, & fructiferæ: erant aquæ limpidiſſimæ, erat aëris amænitas maxima. In paradiſo cæleſti erant, & ſunt deliciæ immortales, lumen indeficiens, ſedes beatorum. Apud inferos verò, etiam in ea parte, ubi

vbi

vbi ſanctorum Patrum animæ morabantur, nulla erat lux, nulla amænitas, nullæ deliciæ: nō quidem illæ animæ torquebantur, ſed contra potius conſolabatur eas, & exhilarabat ſpes redemptionis futuræ, & viſitatio Chriſti ad eos venturi. Sed tamen in obſcuro carcere quaſi captiuæ detinebantur. Sic enim loquitur Apoſtolus Prophetam exponens, *Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Et Zacharias ait, *Tu in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.* vbi vocabula illa, *vinctos tuos*; &, *de lacu, in quo non eſt aqua*, non paradiſi amænitatem, ſed carceris obſcuritatem ſignificant. Igitur nomen paradiſi hoc loco, nihil ſignificat aliud, niſi beatitudinem animæ, quæ in viſione Dei poſita eſt: illa enim verè paradiſus deliciarum eſt, non corporalis, aut localis, ſed ſpiritualis, & cæleſtis. Atque hæc eſt ratio, cur petenti latroni, ac dicenti, *Me-*

Epheſ. 4. Pſal. 67. Zach. 9.

men-

mento mei dum veneris in regnum tuum; Chriſtus non reſponderit, *hodie mecum eris* in Regno meo; ſed, *in paradiſo*: quia non fuerat Chriſtus ea die futurus in Regno ſuo, id eſt, in perfecta felicitate corporis, & animæ; ſed in die Reſurrectionis ad Regnum illud per uenturus erat, quando corpus habiturus erat immortale, impaſſibile, glorioſum, ac nulli omnino ſeruituti, vel ſubiectioni obnoxiũ. Neque in hoc Regno ſocium habiturus erat bonum latronem vſque ad communem reſurrectionem, atque vltimi iudicij diem. Veriſſimè autem, & propriè illi dixit, *hodie mecum eris in paradiſo*: quoniã illa ipſa die communicaturus erat tùm animę boni latronis, tùm animabus omnium Sanctorum apud inferos degentium, gloriam viſionis Dei, quam ipſe ab ipſa conceptione acceperat: hæc enim eſt gloria, ſiue felicitas eſſentialis, atque id bonum, quod eſt præcipuũ in cæleſti paradiſo. Et eſt ſanè admi-

miranda proprietas verborum Chriſti. Non enim dixit, erimus hodie in paradiſo, vel adibimus hodie paradiſum: ſed, *mecum eris hodie in paradiſo*. Quaſi dicere voluiſſet, tu mecum es hodie in cruce, ſed non es mecum in paradiſo, in quo ego ſum, quò ad portionem animæ ſuperiorem; Sed paulò poſt, hac ipſa die, mecum eris non ſolùm extra crucem, ſed etiã intra paradiſum.

CAP. V.

De primo fructu verbi ſecundi.

EX verbo ſecundo in cruce prolato aliquot, eoſq; eximios fructus colligere poſſumus. Primus fructus eſt, conſideratio immenſæ miſericordiæ, & liberalitatis Chriſti; & quàm bonum, atque vtile ſit illi ſeruire. Chriſtus oppreſſus doloribus, potuiſſet latronem orantem non audire; ſed charitas maluit obliuiſci dolorum acerbiſſimorum, quàm miſerum pec-

peccatorem confitentem non audire. Idem Dominus ad maledicta, & exprobrationes ſacerdotum, & militum omnino obmutuit; ſed ad clamorem pauperis pœnitentis, & confitentis charitas obmuteſcere non potuit. Ad maledicta obmutuit, quia patiens eſt: ad confeſſionem non obmutuit, quia benigna eſt. Sed de liberalitate quid dicemus? Qui ſeruiunt temporalibus Dominis, ſæpè multum laborant, & modicum eſt, quod lucrantur. Certè non paucos videmus quotidie, qui in aulis Principum ætatem contriuerunt, & in ſenio poſtea domum redeunt penè mendici. Chriſtus autem Princeps verè liberalis, verè magnificus, nihil accepit ab iſto latrone, niſi pauca verba bona, & bonum illi obſequendi deſiderium: & ecce qualem mercedem accepit. Ipſa die, primùm dimittuntur ei debita multa, quæ toto vitæ tempore peccando contraxerat: deinde admiſcetur principibus populi ſui,

ſui, Patriarchis videlicet, & Prophetis: denique aſſumitur ad conſortium menſæ ſuæ, dignitatis ſuę, gloriæ ſuæ; atque adeò omnium bonorum ſuorum. *Hodie*, inquit, *mecum eris in paradiſo*. Et quod dixit, fecit, neque diſtulit mercedem eius ad alteram diem; ſed illa
Luc. 6. ipſa die mercedem plenam, confertam, coagitatam, ſuperaffluentem dedit in ſinum eius.

Neque cum ſolo latrone iſto Chriſtus hoc fecit. Reliquerunt Apoſtoli nauiculas, aut telonia, aut domunculas ſuas, vt Chriſto ſeruirent: ille verò conſtituit eos
Pſal. 44. *Principes ſuper omnem terram*;
Mat. 10. ſubiecit eis dęmonia, & ſerpentes, & omnia morborum genera. Dedit aliquis, vt Chriſto obſequeretur, pauperi cibum, aut veſtes; au-
Mat. 25. diet in die Iudicij, *Eſuriui, & dediſti mihi panem: nudus eram, & veſtiſti me:* accipe ergo, & poſſide Regnum ſempiternum. Denique, vt alia prætermittam, audi liberalitatem Domini plane incredibilem,

lem, niſi Deus eſſet, qui promittit: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meũ, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit*. Explicant autem S. Hieronymus, & alij ſacri Doctores hanc promiſſionem, vt hęc ſit eorum verborum ſententia: qui rem aliquam temporariam pro Chriſto in præſenti vita dimiſerit; duplicem mercedem accipiet; & vtramque incomparabiliter maiorem, quàm ſit res illa pro Chriſto dimiſſa. Primùm enim accipiet ſpirituale gaudium, ſiue ſpirituale donum in hac vita, centuplo maius, ac pretioſius, quàm ſit res illa pro Chriſto dimiſſa, ſic vt recto iudicio malit vir ille ſpirituale illud bonum ſibi retinere, quàm illud cum centum domibus, vel agris, vel alijs rebus ſimilibus commutare. Deinde ac ſi merces iſta exigua, aut nulla fuiſſet, accipiet felix ille mercator, in futuro ſæcu-

Mat. 19.

In Comment. ad cap. 19. Matth.

lo vitam æternam; qua voce, immenſa bonorum omnium copia, ſignificatur.

Hæc videlicet eſt Chriſti Regis maximi liberalitas in eos, qui ſeriò ſe ipſius ſeruitio mancipare, non dubitant. An non igitur ſtulti ſunt, qui Chriſto dimiſſo, mammonæ, aut gulæ, aut luxuriæ ſeruire cupiunt? Sed, inquiunt qui Chriſti diuitias non nouerunt; iſta verba ſunt, nos enim videmus Chriſti famulos plerunque pauperes, ſordidos, abiectos, triſtes. Iſtud verò centuplum, quod magnificas, nunquam vidimus. Ita eſt, carnalis homo non vidit vnquam illud centuplum, quod Chriſtus promiſit, quia non habet oculos, quibus videri poteſt: neque vnquam ſolidũ illud gaudium guſtauit, quod pura conſcientia, & vera charitas in Deum deguſtare ſolet. Sed exemplum afferre volo, ex quo vtcumque carnalis etiam animus ſpirituales delicias, & diuitias ſuſpicari poſſit. Legitur in libro exem-

plo-

plorum de illuſtribus viris Ordinis Ciſtercienſis, Arnulphũ quendam virum nobilem, & diuitem relictis omnibus factum eſſe Monachum Ciſtercienſem ſub Abbate S. Bernardo. Hunc Deus flagellis duriſſimis variorum morborum, præſertim circa finem vitæ exercuit. Sed cũ doloribus acrius torqueretur, cœpit magna voce clamare, ac dicere, *Vera ſunt omnia, quæ dixiſti Domine Ieſu*. Interrogantibus qui aſtabant, cur iſta diceret, ait, *Dominus in Euãgelio ſuo dicit, Qui reliquerit diuitias, & omnia, quæ habet propter ipſum, eum accepturum cẽtuplum in hac vita, & poſtea vitam æternam. Ego vim huius promiſſionis, nunc demum intelligo, & fateor, me nunc centuplum accipere omnium quæ dimiſi: ſiquidem immenſa huius doloris acerbitas adeo mihi ſapit propter ſpem diuinæ miſerationis, quæ in ea repoſita eſt mihi, vt hac ipſa caruiſſe me nolim, pro centuplicata mundi ſubſtantia,* Diſt. 3. exempl. 26.

quam

quam reliqui. Verè enim ſpiritua- le gaudium, quod modo eſt in ſpè, centies millies exuperat gaudium ſæculare, quod nunc eſt in re. hæc ille. Perpendat Lector hæc verba, & poſtea iudicet, quanti facienda ſit ſpes certa, diuinitus infuſa, beatitudinis æternæ iam iam obtinendæ.

C A P. V I.

De ſecundo fructu verbi ſecundi.

ALter fructus eſt eiuſdem ſecundi verbi, cognitio potentiæ gratiæ Dei, & imbecillitatis voluntatis humanæ. Ex qua cognitione diſcere poterimus, optimum eſſe confidere plurimum in auxilio Dei, & diffidere plurimum de viribus proprijs. Cognoſcere cupis potentiam gratiæ Dei? reſpice latronem bonum. Hic fuerat inſignis peccator, & in ſtatu illo deterrimo perſeuerauerat vſque ad ſupplicium crucis, id eſt, paulò minus, quàm vſque ad mortem: &

non

non erat illi in tanto periculo dãnationis æternæ vllus, qui vel conſilio, vel auxilio eum iuuaret: quamuis enim viciniſſimus eſſet Saluatori, tamen audiebat Pontifices, & Pharisæos affirmantes illum eſſe ſeductorem, ambitioſum, Regni alieni affectatorem: audiebat latronem ſocium ſuum, ſimilia Chriſto improperantem. Nemo erat, qui pro Chriſto verbum aliquod loqueretur; ac ne ipſe quidem Chriſtus blaſphemias illas, & maledicta refellebat. Et tamen aſpirante gratia Dei, cùm hic nullum ad ſalutem ſubſidium habere videretur, & gehennę viciniſſimus eſſet, & à vita æterna quàm longiſſimè abeſſet: in momento illuſtratus, & ad meliora conuerſus, confitetur Chriſtum eſſe innocentem, & Regẽ futuri ſæculi: & quaſi prædicator effectus, corripit ſodalem ſuum, ſuadet illi pœnitentiam; & coram omnibus, commẽdat ſe deuotè, & humiliter Chriſto. Denique ita ſe gerit, vt quod

ſupererat pœnalis cruciatus in ligno, conuerteretur illi in purgatoriam pœnam, & mox à morte intraret in gaudium Domini ſui. Ex quo intelligimus, nullum debere deſperare ſalutem, quando iſte qui venit ad vineam Domini hora ferè duodecima, mercedem accepit cum ijs, qui venerant hora prima. Contra verò latro alter, vt oſtendatur infirmitas humana, non eſt correctus ex tam inſigni charitate Chriſti, qui pro crucifixoribus ſuis tàm amanter orauit; neque ex proprio ſupplicio ſuo, neque ex admonitione, & exemplo ſocij; neque ex inſolitis tenebris, & ſciſſione petrarum; neque exemplo eorum, qui Chriſto mortuo, reuertebantur percutientes
Luc. 23. pectora ſua. Quæ omnia contigerunt poſt conuerſionem boni latronis, vt intelligeremus, latronem alterum ſine his ſubſidijs conuerti potuiſſe; alterum cum his omnibus non potuiſſe, vel potius noluiſſe.

At

At cur, inquies, Deus vni gratiam conuerſionis inſpirauit, alteri non inſpirauit? Reſpondeo, ſufficientem gratiam neutri defuiſſe; & ſi alter eorum perijt, culpa ſua perijt: ſi alter conuerſus eſt, gratia Dei conuerſus eſt, non ſine cooperatione liberi arbitrij. Sed cur, inquies, non dedit vtriq; Deus gratiam illam efficacem, quæ à nullo duro corde reſpuitur? Iſtud ad ſecreta Dei pertinet, quæ nos admirari, non ſcrutari decet, cùm illud nobis ſatis eſſe debeat, non eſſe iniquitatem apud Deum, vt Apoſtolus loquitur; & iudicia Dei occulta eſſe poſſe, iniuſta eſſe non poſſe, vt loquitur S. Doctor Auguſtinus. Illud magis ad nos pertinet, vt ab his exemplis diſcamus non differre conuerſionem vſq; ad vitę finem. Nam etſi vni contigit, in extrema hora Dei gratiam inuenire; alteri contigit iudicium inuenire. Et ſi quis vel hiſtorias legat, vel caſus quotidianos obſeruet, inueniet profectò, rariſſimos fuiſ-

Rom. 9.

Epiſ. 105

ſe,qui feliciter de hoc mũdo exierint,cùm per totum vitæ ſuæ curſum perditè vixerint; & contra plurimos fuiſſe,qui poſt vitam negligenter actam, ad pœnas æternas rapti fuerint. Quemadmodum è contrario paucos omnino numerari,qui benè,ſanctèq́;vixerint, & tamen infeliciter, miſerèq́; perierint; & contra plurimos numerari, qui poſt vitam ſanctè, pièq́; ductam ad gaudia ſempiterna peruenerint. Nimis omnino audaces ſunt, nimiſq́; temerarij, qui in re tanti momenti, cùm de vita ſempiterna,vel de ſempiternis ſupplicijs agitur,audent vel vnum diem in peccato lethali hęrere,cùm ſingulis momentis de vita præſenti abire queamus;& poſt mortẽ nullus ſit amplius locus pœnitentiæ, & in inferno nulla ſit redemptio.

CAP. VII.

De tertio fructu verbi ſecundi.

FRuctus tertius ex eodem verbo Domini colligi poterit, ſi

quis

quis aduertat, tres fuiſſe in loco eodem, & hora eadem crucifixos: innocentem vnum, videlicet Chriſtum: alterum pœnitentem, latronem bonum: tertium obſtinatum in peccato, latronem malum. Vel ſi magis placeat, tres fuiſſe vno tempore cruci affixos: Chriſtum ſemper, & excellenter ſanctum: latronem vnum, ſemper, & eximiè improbum: latronem alterum, aliquando ſceleſtum, aliquando ſanctum. Ex qua re intelligere poſſumus, neminem in hac vita ſine cruce poſſe viuere; & fruſtra niti illos, qui crucem omnino fugere ſe poſſe confidunt: illos verò ſapientes eſſe, qui de manu Domini crucem ſuam accipiunt, eamq́; vſque ad mortem non ſolùm patienter, ſed etiam libenter ferũt. Quòd omnes boni crucem ſuã habeant, ex verbis Domini poteſt intelligi. *Qui vult*, inquit, *venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me:* & alibi, *Qui non baiulat crucem ſuam, & venit* Mat. 16. Luc. 14.

Tim.32. *poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Quod idem Apoſtolus apertè docet, cùm ait, *Omnes qui volunt piè viuere in Christo Ieſu, perſecutionem patientur*: cui concordant ſancti Patres Latini, & Græci, ex quibus, cauſa breuitatis, duos tantùm adducam. S. Auguſtinus in commentario pſalmorũ. ad pſal. 137. *Vita iſta,* inquit, *parua, tribulatio eſt: ſi nõ eſt tribulatio, non eſt peregrinatio: ſi autẽ peregrinatio eſt, aut parũ patriam diligis, aut ſine dubio tribularis.* ad pſal. 21. & alio loco, *Si putas te nõdum habere tribulationes, nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus.* S. Ioannes Chryſoſtomus in Homilia quadam ad populum Antiochenum, Hom. 67 ad pop. ſic loquitur, *A Chriſtiani vita inſolubile vinculum eſt tribulatio.* Hom. 29 in epiſt. ad Hebr. Idem Doctor, *Non potes,* inquit, *dicere, quia iuſtus eſt aliquis, qui expers tribulationis exiſtat.* Denique id ipſum ratio manifeſtè probat. Res enim contrariæ ſine mutua concertatione ſimul eſſe non poſſunt. Ignis, & aqua, donec in-

inter ſe diſtant, omnino quieſcunt: cùm in vnum locum conueniunt, continuò aqua fumare, ſaltare, ſtridere incipit, donec vel aqua conſumitur, vel ignis extinguitur. *Contra malum, bonum eſt*, inquit Eccleſiaſticus, *& contra mortem, vita: ſic & contra virum iuſtum, peccator.* Iuſti ſunt igni ſimiles, lucent, ardent, ſurſum aſcendunt, ſemper operantur, & efficaciter agunt quicquid agunt. Iniuſti cōtra, ſimiles ſunt aquæ, frigidi, per terram labentes, lutum vbique facientes. Quid ergo mirum, ſi omnes boni perſecutionem a malis patiuntur? Quia verò vſque ad mundi conſummationem, permixta erunt triticum, & zizania in eodem agro: palea, & frumentum in eadem area: boni, & mali piſces in eodem reti; id eſt, homines probi, & improbi non ſolùm in eodem mundo, ſed etiam in eadem Eccleſia; ideò fieri nō poteſt, vt probi, & ſancti viri ab improbis, & ſceleratis tribulationem non patiantur.

Eccl. 33.
Mat. 13.
Matt. 3.
Mat. 13.

Sed nec improbi ſine cruce in hóc mundo viuunt. Quãuis enim à viris pijs impij perſecutionem non patiantur; patiuntur tamen ab alijs impijs, patiuntur à proprijs vitijs, patiuntur à mala conſcientia. Certè ſapientiſſimus Salomon, qui ſi vllus alius, feliciſſimus fuiſſe viſus eſt, crucem ſe portare negare non potuit, cùm ait,
Eccleſ.2. *Vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi.* & paulò infra, *Et tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole, & cuncta vanitatem, & afflictionem ſpiritus.* Et Eccleſiaſticus, vir quoque ſapiens valde, generalem ſententiam protulit, dicens,
Eccl.40. *Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam.* S. Auguſtinus in pſalmos,
in pſal. 45. *Inter omnes, inquit, tribulationes, nulla eſt maior, quàm conſcientia delictorum.* S. Ioannes Chryſoſtomus
Hom. 3. in homilia de Lazaro docet multis verbis, non poſſe improbos cruce ſua carere: nam ſi pauper eſt,

eſt, paupertas illi crux eſt; ſi abeſt paupertas, adeſt cupiditas, quæ magis affligit; ſi ex morbo decumbit, in cruce iacet; ſi liber à morbo eſt, inflammatur ira, quę ipſa quoque crux eſt. Sãctus verò Cyprianus ex ipſa natiuitate demonſtrat omnem hominem ad crucem, & tribulationem naſci, eamque naturaliter fletu ſuo prædicere. *Vnuſquiſque noſtrum*, inquit, *cùm naſcitur, & hoſpitio mundi huius excipitur, initium ſumit à lacrymis. Et quamuis adhuc omnium neſcius, & ignarus, nihil aliud nouit, in illa ipſa prima natiuitate, quàm flere: prouidentia naturali lamẽtatur vitæ mortalis anxietates, & labores; & procellas mundi, quas ingreditur, in exordio ſtatim ſuo ploratu, & gemitu rudis anima proteſtatur.* *Serm. de patiẽtia.*

Quæ cùm ita ſint, nemini dubium eſſe poteſt, quin ſit crux bonis, maliſq; communis. Illud reſtat, vt demonſtremus, crucem piorum eſſe breuem, leuem, & fru-

giſeram: & contra, crucem improborum, eſſe diuturnam, grauem, & ſterilem. Ac de cruce quidem piorum, quòd ſit breuis, dubitari non poteſt, cùm vltra tempus vitæ huius extendi non poſſit.
Apo. 14 Morientibus enim iuſtis, *iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à labo-*
Apo. 21. *ribus ſuis*, & quòd *abſterget Deus omnem lacrymã ab oculis eorum*. Vitam autem præſentem eſſe breuiſſimam, quamuis dum fluit, videatur eſſe prolixa, Scriptura diuina non obſcurè ſignificat, cùm
Iob. 14. dicit, *Breues dies hominis ſunt.* &,
Ibid. *Homo natus de muliere, breui vi-*
Iac. 4. *uens tempore.* &, *Quæ eſt vita veſtra? vapor eſt ad modicum parẽs, & deinceps exterminabitur.* Apoſtolus autem, qui grauiſſimam crucem portaſſe videtur, & tempore ſatis longo, ac adoleſcentia videlicet vſque ad ſenectutem: tamen ſic loquitur in epiſtola ad Corin-
2. Cor. 4. thios, *Momentaneum hoc, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pon*

dus

dus operatur in nobis. Vbi momen to indiuiſibili comparat annos tri bulationis ſupra triginta, & leuem tribulationem dicit, eſurire, ſitire, 1. Cor. 4. nudum eſſe, colaphis cædi, perſe- 2. Cor. 11 cutionem aſſiduè pati, ter virgis fuiſſe cæsũ à Romanis, quinquies flagellatum à Iudæis, ſemel lapidatum fuiſſe, ter naufragium feciſſe. Denique verſatum in laboribus plurimis, in carceribus abundantibus, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. Quæ igitur tribulationes graues dici poterunt, ſi iſtæ leues verè dicuntur, & ſunt? Quid, ſi addam, iuſtorum crucem, non ſolùm leuem eſſe, ſed etiam ſuauem, & dulcem ob ſuperabundantem diuini ſpiritus conſolationem? Chriſtus ipſe de iugo ſuo, quod & crux dici poteſt, ita pronunciat, *Iugum meum ſuaue* Ioan. 16. *eſt, & onus meum leue.* & alibi, *Plorabitis, & ſtebitis vos, mundus* Mat. 11. *autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia vertetur in gaudium; & gaudium veſtrum*

nemo tollet à vobis. & Apoſtolus,
2.Cor.7. *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra*. Denique crucem iuſtorum non ſolùm breuem, & leuem eſſe, ſed etiam frugiferam, vtiliſſimam, fœcundiſſimam fructuum optimorum eſſe, negari nõ poteſt, cùm Dominus noſter apertiſſimè dicat apud ſanctum Mat-
Mat. 5. thæum, *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnum cælorũ.* & Apoſtolus in epiſtola ad Ro-
Rom. 8. manos clamet, *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Cui concordat coapoſtolus
1.Pet.4. eius Petrus, cùm ait, *Communicantes Chriſti paſſionibus gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes*.

Iam verò quòd crux improborum ſit longiſſima, duriſſima, & ſine vllo premio, vel fructu; nullo negocio demonſtrari poteſt. Certè crux mali latronis non cum

tem-

temporali vita finem accepit, vt crux latronis boni; ſed vſque ad hanc diem apud inferos durat, & in omnem æternitatem durabit. *Vermis* enim *impiorum* apud inferos *non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. Et crux diuitis Epulonis, id eſt, ſitis cumulandarum opũ, quas Dominus cum ſpinis veriſſimè comparauit, quæ ſine moleſtia tractari, & conſeruari non poſſunt; non in morte finita eſt, vt crux Lazari mendici: ſed ad inferos eum comitata perpetuò vrit, ac torquet, ac dicere cogit, vtinam aquæ gutta linguã meam refrigeraret, *quia crucior in hac flamma*. Itaq; crux improborum finem nullum inueniet. Et in hoc ipſo tempore, quàm ſit grauis, & aſpera, teſtantur voces illorum, quos liber Sapientiæ lamentantes introducit. *Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles*. Quid? an non ſunt viæ difficiles, ambitio, auaritia, luxuria? non ſunt viæ difficiles

Iſai. 66.
Luc. 16.
Mat. 13.
Sap. 5.

ficiles,opera,quę ex his vitijs naſcuntur, proditiones, conuicia, contumeliæ, vulnera,mortes? iſta certè eiuſmodi, ſunt, vt non rarò adigant homines, vt deſperantes ipſi ſibi vitam auferant;& vt crucem vnam effugiant, ipſi ſibi crucem grauiorem accerſant.

Sed quid tandem lucri crux improborum parit? quem fructum affert? certè boni aliquid afferre non poteſt,quia non faciunt ſpinæ vuas,nec tribuli ficus.Iugum Domini quietem affert, dicente ipſe
Mat.11. Domino, *Tollite iugum meum ſuper vos,& inuenietis requiem animabus veſtris*. Iugum diaboli, quod eſt Chriſti iugo contrarium, quid afferre poteſt,niſi ſollicitudinem,& anxietatem? Et quod omnium grauiſſimum eſt, crux Chriſti gradus eſt ad ſempiternam fe-
Luc.14. licitatem;*Oportuit enim Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*. Crux diaboli gradus eſt ad æterna ſupplicia.ſic enim dicet in
Mat.25. iudicio Dominus, *Ite in ignem*

æter-

æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Qui ergo ſapiunt, non quærant de cruce ſua deſcendere, ſi cum Chriſto crucifixi sūt, vt ſtultè malus latro quæſiuit: ſed potius cum latrone bono lateri Chriſti libenter inhæreant, & patientiam poſtulent à Deo, non de cruce diſcenſum. Sic enim Chriſto compatientes, Chriſto etiam conregnabunt, dicente Apoſtolo, *Si compatimur, & conglorificabimur.* Rom. 8. Qui verò crucem diaboli patiuntur, ſi ſapiūt, eam primo quoque tempore permutare ſatagant: mutent, ſi aliquid luminis in ipſis eſt, quinque iuga boum cum vno Chriſti iugo. Iuga boum quinque Luc. 24. nihil aliud ſignificare videntur, niſi labores, & dolores, quos tolerant homines improbi, vt quinque ſenſibus carnis ſuæ deſeruiant. Tum verò cum vno Chriſti iugo ſuaui, ac leui, quinque iuga boum commutantur, cùm homo labores, quos peccando tolerabat, in labores agendæ pœnitentiæ, Deo

iuuan-

iuuante permutat. Felix anima, quæ carnem ſuam cum vitijs, & concupiſcentijs crucifigere nouit: & quas pecunias in explendis cupiditatibus inſumebat, in eleemoſynis faciendis inſumere aſſueſcit: & quas horas perdebat in comitandis, aut viſitandis magnis viris, moleſtiſſima ambitione cogente; eas in oratione, vel ſacra lectione conſumit, ambiendo gratiam Dei, & Principum curiæ cęleſtis. ſic enim crux mali latronis, cum Chriſti cruce, id eſt, crux grauis, & ſterilis, cum cruce leui, & fructuſa mutatur.

Prudenter omnino apud ſanctum Auguſtinum miles honoratus, cum ſuo commilitone de cruce mutanda ſic differebat. *Dic quæſo te, omnibus iſtis laboribus noſtris, quò ambimus peruenire? quid quærimùs? cuius rei cauſa militamus? maior ne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quàm vt amici Imperatoris ſimus? & ibi quid non fragile, plenumque periculis?*

Lib. 8. cõfeſſ. 6.

culis? & per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? & quandiu iſtud erit? Amicus autem Dei, ſi voluero eſſe, ecce nunc fio. hæc ille, qui prudentiſſimè iudicauit, labores in ambienda gratia Imperatoris, grauiſſimos, & longiſſimos, & ſæpè infructuoſos; vtiliſsimũ eſſe mutare in labores ſuauiores, & breuiores, & ſine dubitatione vtiliores in ambienda amicitia Dei. Id quod etiam felices illi milites continuo fecerunt. vterque enim relicta militia ſeculari ſoli Deo ſeruire cæperunt. Et quod eis gaudium duplicauit, fuit, quòd ambo ſponſas habebant, quæ hoc audito, libentiſſimè etiam ipſæ virginitatem ſuam dicauerunt Deo.

CAP. VIII.

Explicatur ad literam verbum tertium: Ecce mater tua, Ecce filius tuus. *Ioan.* 19.

POſtrema ſententia ex tribus illis, quæ ad charitatem proximi

ximi propriè pertinent, illa fuit, *Ecce mater tua, ecce filius tuus.* Sed antequam ad hæc verba veniamus, explicanda ſunt verba Euangeliſtæ præcedentia. ſic enim
Ioan.19. loquitur ſanctus Ioannes, *Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem ſtantem, & diſcipulum quem diligebat, dicit matri ſuæ, Ecce filius tuus; deinde dicit diſcipulo, ecce mater tua, & ex illa hora, accepit eam diſcipulus in ſua.* Ex tribus mulieribus, quæ cruci Domini aſtabant, duæ notiſſimæ ſunt, Maria mater Domini, & Maria Magdalene. De Maria Cleophæ nonnulla quæſtio eſt. vulgo enim fertur Mariam Cleophæ fuiſſe germanam ſororem B. Virginis Deiparæ, ex Anna matre procreatam: quibus addunt, & tertiam ſororem, Mariam Salome. Sed hæc opinio penitus explodenda eſt. Nam neque credibile eſt, tres ſorores

eodem

eodem nomine appellatas fuiſſe: & ſatis conſtans eruditorũ,& piorum ſententia eſt, B. Annam ſolius Virginis Mariæ matrem fuiſſe, neque vlla eſt Maria Salome in Euangelijs. Vbi enim ſcribit ſanctus Marcus, *Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata*; vox, *Salome*, non eſt caſus ſecundi, quaſi ſignificet, Mariam Salome, vt paulò ante dixit, Mariam Iacobi: ſed eſt caſus primi, & eſt generis feminini, vt manifeſtum eſt ex græco textu, σαλώμη. Denique Salome vxor erat Zebedæi,& mater Iacobi,& Ioannis Apoſtolorum, vt intelligi poteſt ex ſancto Matthæo cap. 27. & Marco cap. 15. ſicut Maria Iacobi,ſiue Cleophæ, erat vxor Cleophæ, & mater Iacobi minoris, & Iudæ, ſiue Thaddæi. Vera igitur ſententia eſt,Mariam Cleophæ appellatam fuiſſe ſororem Virginis Deiparæ, quia Cleophas, frater erat ſancti Ioſephi ſponſi Virginis Mariæ: coniuges enim duorum *Mar. 16.*

fra-

fratrum, rectè dici poſſunt inter ſe ſorores Qua ratione etiam Iacobus minor dictus eſt frater Domini, conſobrinus videlicet, quia erat filius Cleophæ fratris, vt diximus, Ioſephi. Hanc hiſtoriam
Lib.2 c. 1. & lib. 9 c.12. ſcribit Euſebius Cæſarienſis in hiſtoria Eccleſiaſtica, & adducit fidelem auctorem Egeſippum, qui tempora Apoſtolorum attigit. Quod idem confirmat ſanctus Hieronymus in libro aduerſus Heluidium.

Alia etiam literalis quæſtio hic breuiter diſſoluenda eſt, quomodo dicat ſanctus Ioãnes, tres iſtas mulieres ſtetiſſe iuxtà crucem Domini cùm Marcus cap. 15. & Lũcas cap. 23. ſcribant eas longè ſtetiſſe. Concordat hæc teſtimonia
S. Auguſtinus. ſanctus Auguſtinus in libro 3. de conſenſu Euangeliſtarum, quòd ſanctæ iſtæ mulieres dici poſſint & longè à cruce, & iuxtà crucem fuiſſe. Longè, ſi conferantur ad milites, & ſatellites, qui tàm prope erant, vt crucem tangerent.

lux-

Iuxta verò, quia vocem Chriſti facilè poterant exaudire, ob vicinitatem: quod non poterant turbæ, quæ longiſſimè aberant. Poſſet etiam dici, tres illas ſanctas mulieres, cùm fieret crucifixio, longè admodum ſtetiſſe, impediente turba, & militibus; ſed paulò poſt crucifixione completa, multiſq; recedentibus, tres iſtas mulieres cum ſancto Ioanne propius acceſſiſſe. Ex quo ſoluitur alia quæſtio, qua ratione potuerint ſancta Virgo, & ſanctus Ioannes de ſe intelligere verba Domini. *Hic eſt filius tuus, hæc eſt mater tua*, cùm turba frequens adeſſet, & Chriſtus neque Virginem, neque diſcipulum appellaſſet ex nomine. Reſpondedemus enim, tres illas mulieres, & ſanctum Ioannem, prope crucem aſtitiſſe, vt facilè poſſet Dominus oculis deſignare perſonas, ad quas loquebatur, præſertim cùm certum eſſet illum loqui ad ſuos, non ad extraneos: inter ſuos autem nullum fuiſſe virum, cui dici poſ-

ſet,

ſet, *hæc eſt mater tua*, niſi ſanctum Ioannem; & nullam ibi fuiſſe mulierem, quæ per mortem orbaretur filio, niſi Virginem matrem. Dixit igitur matri, *Ecce filius tuus*; & diſcipulo, *Ecce mater tua.* quorum verborum hæc ſententia eſt, Ego quidem tranſeo de hoc mundo ad Patrem: & quoniam noui, te matrem meam, neque parentes habere, neque virum, neque fratres, aut ſorores: vt non relinquam te omni humano auxilio deſtitutam, commendo te Ioanni diſcipulo meo chariſſimo: ille erit tibi in filium, & tu eris illi in matrem. Quod ſalubre conſilium, vel imperium Chriſti, vtrique valdè placuit, & vterque, vt credibile eſt, capite inclinato annuit. & de ſe ſanctus Ioannes ait, *& ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua*: hoc eſt continuò paruit: & enumerauit eam inter perſonas, quarum cura, & prouidentia ad ſe pertinebat, quales erant parentes eius iam

ſenes,

ſenes, Zebedæus, & Salome.

Sed occurrit hoc loco noua quæſtio literalis. Sanctus enim Ioannes vnus ex illis erat, qui dixerant, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* & inter ea, quæ reliquerant, Dominus ipſe numerat patrem, & matrem, fratres, & ſorores, domum, & agros. & de iſto ipſo ſancto Ioanne, & fratre eius ſancto Iacobo ſcripſit ſanctus Matthæus, *Illi autem relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt eum.* Cur igitur qui reliquerat vnam matrem, iterum accipit aliam matrem? Sed reſponſio facilis eſt. Apoſtoli enim vt Chriſtum ſequerentur, dimiſerunt patrem, & matrem, quatenus illis impedimento eſſe poſſent ad Euangelium prædicandum; & quatenus inde commodum, vel delectationem carnalem percipere poſſent. Sed non dimiſerunt ſollicitudinem, quam ex iuſtitia exhibere tenebantur parentibus, aut filijs directione, vel

Mat. 19.

Mat. 4.

vel ſubſidio indigentibus. Quæ ratio eſt (vt paſſim Doctores affirmant) vt non poſſit filius ingredi ordinem religioſum, qui patrem habet vel ſenio confectum, vel egeſtate ita preſſum, vt ſine ope filij vitam ſuſtentare non poſſit. Sic igitur ſanctus Ioannes reliquit patrem, & matrem, quando eius opera non indigebant: curam verò, & ſollicitudinem Virginis matris, Chriſto iubente ſuſcepit, quoniam deſtituta erat omni humano ſubſidio. Poterat quidem Deus ſine humano labore, per Angelos, matri ſuæ, quæ ad vitam illi neceſſaria erant, facile procurare: nam & ipſi Chriſto in deſerto Angeli miniſtrabant: ſed voluit id fieri per Ioannem, vt ſimul & Virgini proſpiceret, & Ioannem honoraret, & adiuuaret. Nam & Eliam Deus miſit apud viduam ſuſtentandum, non quòd non poſſet per coruos alere, vt antea fecerat, ſed vt viduæ benediceret, vt ſanctus Auguſtinus admonuit. Sic igitur

S.Tho.2.2.q.189.art.6.

Mat.4.

Ser. 26. de verb: Domini.

placuit

placuit Domino matris ſollicitudinem Diſcipulo demandare, vt ipſum maximo beneficio afficeret, ac verè ſibi dilectum præter cæteros eſſe demonſtraret. Verè enim in hac mutatione matris, impletum eſt illud, *Qui reliquerit patrem vel matrem*, &c. *centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Verè enim centuplum accepit, qui reliquit matrem, vxorem piſcatoris, & accepit in matrem, matrem creatoris, mundi Dominam, gratia plenam, benedictam inter mulieres, & exaltãdam paulò poſt ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna. *Mat. 19.*

CAP. IX.

De primo fructu verbi tertij.

EX hoc tertio verbo multi fructus colligi poſſunt, ſi quis omnia diligenter obſeruet. Ac primum colligi poterit, infinitum in Chriſto fuiſſe deſiderium pro noſtra ſalute patiendi, vt pleniſſima,

& copioſiſſima eſſet redemptio. Nam cæteri homines cauent in morte violenta, & plena dedecoris, & infamiæ, ne propinqui præſentes adſint, ne dolor & triſtitia ab eorum præſentia duplicetur: Chriſtus autem non contentus paſſione propria, eaque atrociſſima, doloris & dedecoris plena: voluit etiam vt propria mater, & diſcipulus, quem diligebat, adeſſent, & prope ipſam crucem aſtarent, vt dolor compaſſionis charorum, dolorem paſſionis propriæ duplicaret. Erat Chriſtus in cruce, quatuor quaſi fontes ſanguinis copiosè diffundens; voluit vt aſtarent mater, & diſcipulus, nec non Maria ſoror matris eius, & Magdalena, quæ præter cæteras ſanctas mulieres eum ardentiſſimè diligebant, vt ex illis quatuor fontes lacrymarum erumperent: vt penè non minus ipſe torqueretur ex propria ſanguinis effuſione, quàm ex copioſo imbre lacrymarum, quem dolor aſtantium ex eo-

rum cordibus exprimebat. Videor mihi dicentem Chriſtum audire, *Circumdederunt me dolores mortis*: ſed non minus cor meum lancinat, & diſrumpit gladius ille à Symeone prædictus, qui matris meæ innocentiſſimę animam cum incredibili dolore pertranſit. Siccinè ſeparas amara mors, non animam ſolùm à corpore; ſed etiam matrem, & talem matrem à filio, & tali filio? Ideò enim non permiſit amor, vt dicerem, *Mater*, ſed, *mulier ecce filius tuus*. Sic Deus dilexit mundum, vt pro eius redemptione filium ſuum vnigenitum daret: & ſic filius vnigenitus dilexit Patrem, vt pro eius honore ſanguinem proprium largè profunderet: & non contentus dolore paſſionis, addidit, & dolorem compaſſionis, vt eſſet pro peccatis copioſiſſima ſatisfactio. Itaq; Pater, & Filius commendant charitatem ſuam in nobis, ineffabili ratione, & modo, vt non pereamus, ſed vt

Pſal. 17.

Luc. 2.

vitam æternam habeamus: & tamen cor humanum adhuc tantæ charitati reſiſtit; & mauult iram omnipotentis Dei viuentis experiri, quàm dulcedinem miſericordiæ deguſtare, & charitati diuini amoris cedere. Verè ingratiſſimi ſumus, & omni ſupplicio digni, ſi cùm Chriſtus tanto nos amore dilexerit, vt pro nobis pati voluerit multò amplius, quàm neceſſe
Lib. 3. c. 16. eſſet; & cùm ad redemptionem noſtram gutta vna ſanguinis eius
Hebr. 11 ſufficeret, ipſe totum ſanguinem fundere, & innumerabilia ſupplicia ſuſtinere voluerit: nos pro eius dilectione, & noſtra ſalute vix quod ſatis ſit, tolerare velimus. Cauſa huius tantæ ſocordiæ, & ſtultitiæ non alia eſt, niſi quia Chriſti paſſionem, & dilectionem ſeriò, & attentè, vt oporteret, non cogitamus; & tempora, & loca apta ad tantum negocium non eligimus: ſed breuiter, & curſim Chriſti paſſionem legimus, vel audimus. Ideò Propheta ſanctus mo-

net,

net, *Attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus.* & Apoſtolus ait, *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt ne fatigemini animis veſtris deficientes.* Sed veniet tempus, quando noſtræ huius tantæ ingratitudinis erga Deum, & negligentiæ erga propriam ſalutem nos fruſtra pœnitebit. Multi enim ſunt, qui in nouiſſimo die erunt *pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, ac dicentes, Ergo errauimus, & ſol iuſtitiæ non luxit nobis.* Neque tunc primum incipient, ſed etiam ante diem Iudicij, cùm primum clauſerint per mortem oculos corporis, aperientur illis oculi cordis & videbunt, quæ quando tempus erat, videre noluerunt.

Tren. 1. *Hebr. 12* *Sap. 5.*

CAP. X.

De ſecundo fructu verbi tertij.

ALter fructus huius tertij verbi colligitur ex myſterio triū

feminarum, quæ ſtabāt iuxtà crucem Domini. Maria enim Magdalena perſonam gerit pœnitentium, ac per hoc incipientium; Maria Cleophæ proficientium; Maria Chriſti mater & virgo perfectorum; cum qua meritò iungere poſſumus ſanctum Ioannem, qui & ipſe Virgo erat, atque perfectus breui futurus; ſi nondum erat. Iſti enim omnes, & ſoli iuxtà crucem Domini inueniuntur. qui enim in peccatis viuunt, & de pœnitentia non cogitant, longè abſunt à cruce, quæ ſcala eſt ad ſalutem. Præterea omnes illi non ſine cauſa ſtant iuxta crucem, quia indigent auxilio crucifixi. pœnitentes enim, ſiue incipientes bellum gerunt cum vitijs, & concupiſcentijs, & egent valde auxilio Ducis noſtri Chriſti, vt animentur ad pugnam, dum vident eum colluctantem cum antiquo ſerpente, neque deſcendentem de cruce, donec de illo feliciſsimè triumphauerit. ſic enim loquitur

Apo-

Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes, *Expoliauit principatus, & poteſtates traduxit confidenter palàm, triumphans illos in ſemetipſo.* & paulò ante, *Affigens cruci chirographum decreti, quod erat contrarium nobis.* Proficientes ſignificati per Mariam Cleophæ, quæ erat mulier coniugata, & pariebat filios, qui dicebantur fratres Chriſti; egent ipſi quoque auxilio crucis, ne curæ & ſollicitudines huius ſeculi, quibus neceſſariò implicantur, ſuffocent in eis bonum ſemen; vel per totam noctem laborantes nihil capiant. Itaque debent laborare in proficiendo, & intueri Chriſtum in cruce, qui non contentus bonis operibus, multis, & magnis, quæ ante fecerat: voluit per crucem ad maiora procedere, & non deſcendere, niſi hoſte deuicto, & profligato. Nihil enim magis nocet proficientibus, quàm ſi fatigentur in curſu, & deſinant progredi. ſiquidē *in via virtutis nō progredi,*

Coloſ. 2. *Mar. 4.* *Luc. 5.*

Epiſ.153 *regredi eſt*, vt S. Bernardus rectè docet in epiſtola ad Garinum: in qua ponit exemplum ſcalæ Iacob, vbi omnes aſcendunt, vel deſcendunt, nulli autem ſtant. Denique ipſi etiam perfecti, qui ſunt in ſtatu cælibatus, ac præcipuè ſi virgines ſint, quales erant Virgo mater Chriſti, & S. Ioannes diſcipulus Chriſti, atque ea de cauſa ſuper omnes magis dilectus: iſti, inquam, perfecti multum egent auxilio crucifixi. qui enim in altiore gradu ſunt, valde timere debent à vento ſuperbiæ, niſi fundati, & radicati ſint in profundiſsima humilitate. Quamuis autem Chriſtus ſępè ſe magiſtrũ humilitatis oſtenderit, vt cùm dixit, *Di-*
Mat. 11. *ſcite à me, quia mitis sũ, & humilis*
Luc. 14. *corde:* & cum rurſus ait, *Recũbe in nouiſſimo loco:* & cùm toties repe-
Luc. 18. tiuit, *Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur:* tamen nunquam Doctorem humilitatis magis ſe oſtendit, quàm in cathedra crucis; quod Apoſtolus decla-

declarauit, cùm ait, *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Philip. 2
Quæ enim maior humilitas cogitari poteſt, quàm vt ille, qui eſt omnipotens, permittat ſe ligari, & cruci affigi? & *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*, permittat ſe, vt inſanum, ab Herode, & eius exercitu reputari, & illudi alba veſte indutum? & *qui ſedet ſuper Cherubim*, permittat ſe in medio latronum crucifigi? Certè qui in ſpeculo crucis ſe ipſe ſerio intuetur, nimis erit indocilis, ſi non diſcat, & fateatur, ſe à vera humilitate, quantumcumque profecerit, adhuc longè abeſſe. Coloſſ. 2. Pſal. 98.

CAP. XI.

De tertio fructu verbi tertij.

DIſcimus tertio loco ex cathedra crucis, & verbis ad matrem, & diſcipulum dictis, quod ſit officium parentum bono-

rum erga filios, & bonorum filiorum erga parentes. Incipiamus à priore. Debent parentes boni diligere filios; ſic tamen, vt amor filiorum non impediat amorem Dei. Atque hoc eſt, quod Dominus
Mat.10. in Euãgelio dicit, *Qui amat filiũ, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus*. Hoc planè accuratiſsimè obſeruauit Virgo beata. ſtabat enim iuxta crucem cum ſummo dolore, & cum ſumma conſtantia. Dolor teſtabatur amorem ſummum erga filium in cruce pendentem: conſtantia teſtabatur obſeruantiã maximam erga Deum in cælo regnantem. moleſtè ferebat, filium innocentem, quem vehementer amabat, doloribus acerbiſsimis afflictari: ſed nõ ideo verbo, aut facto cruciatus illos prohibuiſſet, quamuis potuiſſet, quia ſciebat,
Act. 2. definito conſilio, & præſciẽtia Dei patris illos omnes cruciatus a filio tolerari. Menſura doloris eſt amor, proinde Mater valde dolebat, cùm filiũ ſuum tàm crudeliter

vexa-

vexari cernebat, quia multũ amabat. Et quo modo filium ſuũ Virgo mater non ardentiſsimè diligeret, cùm optimè omnium ſciret, filium illũ, & omnibus filijs hominum omni genere laudũ excellere; & eũdem illum filium magis ad ſe pertinere, quàm pertineant vlli alij filij ad matres eorum? Ratio enim, cur feminæ filios diligant, duplex eſſe ſolet: vna, quod ipſæ eos genuerint; altera, quòd inſigni aliqua laude excellant: alioqui enim nõ deſunt matres: quæ filios aut parum ament, aut etiam oderint fortè nimis deformes, aut nimis improbos, aut in parentes impios, & ingratos experiantur. Iam verò Virgo mater filium ſuũ propter vtramque cauſam magis diligebat, quàm vlla alia mater filium ſuum vnquam dilexerit. Primùm enim mulieres aliæ non ſolæ filios generant, ſed in generatione filij ſocium habent maritum. Virgo beata ſola filium generauit: nam Virgo genuit, &

Virgo peperit:& quemadmodum Chriſtus Dominus in generatione diuina habuit Patrem ſine matre, ſic in generatione humana matrem habuit ſine patre. Et quamuis verè dicatur idem Chriſtus de Spiritu ſancto conceptus, non tamen Spiritus ſanctus eſt Pater Chriſti, ſed effector, & fabricator corporis Chriſti: neque ex propria ſua ſubſtantia Spiritus ſanctus Chriſti corpus formauit, quod propriè ad Patrem pertinet; ſed ex puriſsimis Virginis ipſius ſanguinibus fabricauit. Verè igitur Virgo ſanctiſsima ſola ſine Patris conſortio filium ſuum genuit, ſola ſolum & integrum ſibi vendicabat:proinde magis diligebat filium ſuum, quàm vlla alia mater prolem ſuam vnquam dilexerit. Quòd verò attinet ad aliam cauſam, filius Virginis noſtræ, non ſolùm ſpecioſus fuit, & eſt præ filijs hominum;ſed etiam omni genere laudis hominibus, & Angelis omnibus antecellit. Sequitur
Pſal.44.
igitur,

igitur, vt Virgo beata, quæ filium ſuum plus omnibus amauit, eius paſsionem, & mortem plus omnibus defleuerit. Atque adeò hoc verũ eſt, vt S. Bernardus in ſermone quodam affirmare non dubitauerit, dolorem B. Virginis de filij paſsione conceptum dici poſſe martyrium cordis, iuxta illud Simeonis, *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*. Et quia martyrium cordis acerbius eſſe videtur, quàm martyriũ corporis; ſanctus Anſelmus in libro de excellẽtia Virginis, ſcribit dolorẽ Virginis acerbiorem fuiſſe quolibet martyrio coporali. Certè quidem Dominus noſter, cùm orãs in horto Gethſemani martyriũ cordis pateretur, attentè conſiderans omnes dolores, & cruciatus, quos die ſequenti paſſurus erat; & ſimul mœrori, & pauori habenas quodammodo laxans: tàm vehementer cruciari cœpit, vt ex toto corpore ſudorem ſanguineum funderet, quod in paſſione corporali illi

Serm. in illud, Signũ magnum.

Luc. 2.

Cap. 5.

accidiſſe non legitur. Igitur Virgo beata ex gladio illo doloris animam eius tranſuerberante, grauiſſimam ſine dubio paſſionem, atque pœnam acerbiſſimam pertulit; & tamen quia plus honorē, & gloriam Dei,quàm carnem filij diligebat, ſtabat iuxta crucem, conſtantiæ plena; & ſine vllo impatientiæ ſigno patientem filium intuebatur. Non cecidit in terram ſemimortua, vt quidam fingunt: non lacerauit capillos: non muliebriter eiulauit; ſed fortiter tulit,quod ex voluntate Dei tolerandum erat. Amabat enim valde carnem filij ſui,ſed magis amabat honorem Patris, & ſalutem mundi, quæ duo ipſe etiam filius magis amabat, quàm incolumitatem corporis ſui. Præterea fide reſurrectionis filij ſui poſt tertiam diem futuræ, in qua nunquā hæſitauit, addebat cordi eius ingentem conſtantiam, vt non egeret conſolatione humana. Sciebat enim mortem filij, ſimilem futuram

ram ſomno breuiſſimo, iuxta illud Prophetæ, *Ego dormiui, & ſoporatus ſum: & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* Pſal. 3.

Hoc exemplum imitari deberent fideles omnes, vt amarent filios ſuos, ſed non anteponerent Deo, qui Pater eſt omnium, & qui diligit eoſdem multo magis, & melius quàm nos amare nouerimus. Ac primùm amare debent Chriſtiani filios ſuos amore virili, ac prudenti, non blandientes illis, cùm male fecerint, ſed educantes in timore Dei, & corripientes verbis, & flagello etiam coërcentes, cùm vel Deum offendunt, vel ſtudia literarum negligũt. Hæc enim eſt voluntas Dei, quam in Scripturis ſanctis reuelauit. ſic enim loquitur Eccleſiaſticus, *Filij tibi ſunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.* & de Tobia legitur, quòd *filium ſuum ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato.* Et Apoſtolus admonet patres, vt non prouocent Eccleſ. 7. Tob. 1. Coloſſ. 3.

filios

filios ad indignationem,ne puſillo
Epheſ.6. animo fiant: ſed educent illos in diſciplina, & correptione Domini; hoc eſt, vt tractent eos,non vt ſeruos, ſed vt liberos. Qui enim nimis ſunt erga filios auſteri,ſic vt illos perpetuò obiurgent, & flagellent, etiam pro minimo errato: ij tractant,vt mancipia,& efficiunt, vt vel puſillo animo fiant, vel fugiant; qui verò nimis ſunt indulgentes,vitioſos illos efficiũt, & non Regno cælorum,ſed gehennæ nutriunt.

Recta ratio educandi filios eſt, vt parentes erudiant filios in diſciplina,vt diſcant libenter obedire parentibus,& magiſtris.& cùm errant, eos paternè corripiant,ſic vt intelligant, ſe ex amore,non ex odio corripi.Deinde ſi fortè Deus filios alicuius ad clerum, vel ad ordinem religioſum vocet, non audeant impedire, ne fortè Deo, qui primus pater eſt, repugnare videantur: ſed dicant cum S.Iob,
Iob.1. *Dominus dedit,Dominus abſtulit,*

ſit

ſit nomen Domini benedictum. Denique ſi fortè immatura morte filij parentibus ſubtrahantur, quod Beatiſſimæ Virgini in primis accidit; conſiderent iudicia Dei, qui ſæpè rapit aliquos, ne malitia immutet bonam mentem eorum, & pereant in æternum. Certè ſi ſcirent aliquando parẽtes, quo conſilio Deus iſta faciat, non modo non flerent, ſed etiam gauderent. Et ſi fides reſurrectionis vigilaret in nobis, vt in Sanctiſſima Virgine vigilabat; non magis contriſtaremur, cùm aliquis ante ſenium moritur, quàm contriſtamur, ſi quis ante noctem dormire incipiat. mors enim fidelis hominis, ſomnus quidam eſt, vt Apoſtolus monet in epiſtola priore ad Theſſalonicenſes. *De dormientibus*, inquit, *nolumus vos ignorare, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent*. Meminit autem ſpei potius, quàm fidei, quoniam non de reſurrectione quacumque, ſed de beata, & glorioſa loquitur,

Sap. 4.

1. Theſ. 4

quæ

quæ eſt ad veram vitam, qualis fuit Chriſti reſurrectio. Qui enim certò credit, futuram carnis reſurrectionem, & ſperat filium ſuum immatura morte ſublatum, reſurrecturum ad gloriam: nō eſt, quòd triſtetur, ſed magis gaudeat, quòd ſalus eius in tuto ſit poſita.

Venio nunc ad officium filij erga parentes, quod Chriſtus moriens erga parentem ſuam cumulatè præſtitit. Officium enim filiorum eſt, *mutuam vicem reddere parentibus*, vt Apoſtolus monet. 1.Tim.5. Reddunt autem filij parentibus vicem mutuam, quando ſeneſcentibus parentibus ea, quæ neceſſaria ſunt, procurant. quemadmodum ipſi parentes procurauerunt filijs paruis, & non valentibus ſibi victum, & veſtitum quęrere. Chriſtus igitur ſeneſcenti matri, & neminem habenti, qui mortuo filio, eius curam gereret, dedit illi ſanctum Ioannem in filium dicens, *Ecce filius tuus*; & ipſi Ioanni, *Ecce mater tua*. Functus eſt autem

Do-

Dominus cumulatè officio filij erga matrem multis modis. Primùm enim aſſignauit Virgini matri Ioannem in filium, qui erat Chriſti ipſius coætanus, vel potius anno vno iunior, ac per hoc aptiſſimus ad matrem Domini ſuſtentãdam. Deinde aſſignauit illum ex duodecim diſcipulis, quem ipſe Dominus maximè diligebat, & à quo ſciebat, ſe viciſſim valdè diligi: *Ioan.* 13. proinde confidere poterat de fide, & diligentia eius in adiuuanda parente. Pręterea aſſignauit illum, quem ſciebat diutiſſimè victurũ, ac per hoc matri ſine vlla dubitatione ſuperuicturum. Deniquenon defuit Chriſtus matri ſuæ, etiamſi importuno tempore cogitationem illam ſuſcipere deberet. Erat enim in perferendis doloribus totius corporis, & iniurijs inimicorum accipiendis, & in amariſſimo calice propinquæ mortis hauriendo occupatus, vt de nulla re alia cogitare poſſe videretur. Vicit tamen charitas matris, & ſe negle-

cto

ćto de conſolanda, & adiuuanda matre cogitationem, conſiliumq́; ſuſcepit: neque fefellit eum expećtatio de promptitudine, ac fide-
Ioa. 19. litate Ioannis. nam *ex illa hora ſuſcepit eam in ſua.*

Hanc prouidentiam, quam de parente ſua Chriſtus habuit, maiori ratione debent omnes filij de parentibus ſuis habere. Chriſtus enim minus debuit parenti ſuæ, quàm cæteri homines ſuis parentibus debeant. Cæteri homines tantum parentibus debent, quantum referre non poſſunt; debent enim vitam parentibus, quam illis certè referre non poſſunt. *Me-*
Eccleſ. 7. *mento,* inquit Eccleſiaſticus, *quod niſi per illos natus non fuiſſes.* Chriſtus autem, iſq́; ſolus excipitur ab hac regula. Accepit enim à Virgine matre vitam vnam, humanam videlicet; ſed dedit illi tres vitas: vitam humanam quãdo eam cum Patre, & Spiritu ſanćto creauit: vitam gratiæ, quando eam in benedićtionibus dulcedinis præueniens,

niens, creando iuſtificauit, & iuſtificando creauit: vitam gloriæ, quando eam ad gloriam æternam euexit, & ſuper choros Angelorum exaltauit. Quare ſi Chriſtus, qui beatæ matri ſuæ plus dedit, quàm ab ea naſcendo accepit; legem obſeruare voluit, vt ei tanquam parenti mutuam vicem redderet: quanto magis cæteri homines ad hoc ſaluandum parentibus debitum tenebuntur? Adde, quòd quamuis honorando parentes faciamus, quod debemus: tamen benignitas Dei præmium addidit, dicens in lege, *Honora parentes tuos, vt ſis longæuus ſuper terram.* Exod. 20
& per Eccleſiaſticum addidit Spiritus ſanctus, *Qui honorat parentes, iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuæ exauditur*. Nec ſolùm præmium addidit Deus honorantibus parentes; ſed etiam pœnam non honorantibus. Nam *Deus ait*, inquit Dominus, *Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur*. & Eccleſiaſticus addit, Eccleſ. 3 Mat. 15

dit, *Qui exaſperat matrem, eſt maledictus à Deo*. Atque hinc diſcimus, maledictionem parentum in filios, vim magnam habere, quoniam confirmat eam Deus. De qua re extant in hiſtorijs exempla non pauca, quorum vnum valde inſigne narrat S. Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei. Summa hæc eſt, Apud Cæſaream Cappadociæ, decem filij, ſeptem mares, & tres feminæ, à matre maledicti, continuò diuinitus coërciti tali pœna ſunt, vt horribiliter quaterētur omnes tremore membrorum; in qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorum ciuium non ferentes, quà quà verſum cuique ire viſum eſt, toto ferè vagabantur orbe Romano; duo ex illis tandem per reliquias S. Stephani Protomartyris, S. Auguſtino pręſente curati ſunt.

Lib. 22. cap. 8.

CAP. XII.

De quarto fructu verbi tertij.

ONus, & iugum impoſitum à Domino, S. Ioanni, vt Virginis

nis matris curam, ac ſollicitudinem gereret, verè fuit iugum ſuaue, & onus leue. Quis enim non libentiſſimè cohabitaret matri illi, quæ Verbum incarnatum in vtero nouem menſibus portauit; & illi totos triginta annos diuotiſſimè, dulciſſimèq́; cohabitauit? Quis non inuideat dilecto Domini, qui in abſentia filij Dei, præſentiam obtinuit matris Dei? Sed niſi fallor, poſſumus & nos, à benignitate Verbi, noſtri cauſa incarnati; & ex dilectione nimia, noſtri cauſa crucifixi, precibus impetrare, vt dicat & nobis, *Ecce mater tua*; & matri ſuæ de nobis dicat, *Ecce filius tuus*. Non eſt auarus pius Dominus gratiarum, dummodo ad thronum gratiæ eius cum fide, & fiducia, & non ficto corde, ſed vero, & ſincero accedamus. Qui nos cohæredes eſſe voluit Regni Patris ſui, non dedignabitur certè nos cohæredes habere amoris matris ſuæ. Sed nec ipſa Virgo benigniſſima grauabitur multitudine

filiorum, cùm ſinum ampliſſimum habeat, & valde cupiat, nullum perire ex his, quos filius ſuus tàm pretioſo ſanguine, & tàm pretioſa morte redemit. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ Chriſti; & ſuppliciter, nec ſine lacrymis ab eo petamus, vt de vnoquoque noſtrum matri ſuæ dicat, *Ecce filius tuus:* & vnicuique noſtrũ de matre ſua dicat, *Ecce mater tua*. Quàm bene nobis erit ſub præſidio tantæ matris? quis nos detrahere audebit de ſinu eius? quæ nos tentatio, quæ tribulatio ſuperare poterit, confidentes in patrocinio matris Dei, & noſtræ? Neque nos primi erimus in tanti conſecutione beneficij. Multi nos præceſſerunt: multi, inquam, ad ſingulare, & planè maternum patrocinium tantæ Virginis acceſſerunt, & nemo confuſus, aut triſtis dimiſſus eſt: ſed omnes hilares, & gaudentes, freti patrocinio tantæ matris. De qua enim ſcriptum eſt,
Geneſ. 2. *Ipſa conteret caput tuum*, in ea

con-

confidunt, ſe quoque fidenter ambulaturos *ſuper aſpidem & baſiliſcum*, & conculcaturos *leonem, & draconem.* Audiamus de multis paucos, ſed eos potiſſimum, qui ſingularem fiduciam in protectione Virginis matris ſe poſuiſſe teſtantur, vt credibile ſit, illos eſſe de numero illorum, quibus dictum ſit à Domino, *Ecce Mater tua*, & de quibus dictum ſit matri, *Ecce filius tuus*. Pſal. 90.

Primus ſit ſanctus Ephrem Syrus, Pater antiquus, & tantæ celebritatis, vt S. Hieronymo teſte, libri eius legerentur in Eccleſijs publicè poſt Scripturas ſanctas. Hic in ſermone de laudibus Deiparæ, *Intemerata*, inquit, *prorſuſq; pura, Virgo Deipara, Regina omnium, ſpes deſperantium.* & infra, *Tu portus procellis vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorum liberatrix, tu orphanorum ſuſceptio, tu captiuorum exultatio, & omnium ſalus.* & infra, *Sub alis tuis cuſtodi me, & protege, miſere-* Lib. de Scriptor. Eccleſ.

re mei, qui ſum luto inquinatus. & infra, *Non mihi alia fiducia, ò Virgo ſincera. Aue pax, gaudium, & ſalus mundi.* Huic addamus Sanctum Ioannem Damaſcenum, qui fuit vnus ex ijs qui Virginem ſanctiſſimam in primis coluerunt, & in eius patrocinio ſperauerunt. Hic in oratione de natiuitate Beatæ Virginis, *O Ioachim*, inquit, *& Annæ filia, & Domina, peccatoris orationem accipe, ardenter tamen amantis, & colentis, teq; ſolam ſpem gaudij habentis, vitæ antiſtitem, in gratiam cum filio tuo reducentem, firmamq; ſalutis arrham, peccatorum ſarcinam diſcute, tentationes comprime, pièque, ac ſanctè vitam meam guberna. atque ad cæleſtem beatitudinem, fac te duce perueniam* Addam duos ex Patribus Latinis. S. Anſelmus in lib. de excellentia Virginis, alicubi dicit, *Itaque cui ſaltem ita conceſſum fuerit, ſæpè dulci ſtudio poſſe cogitare de illa, magnum promerendæ ſalutis indicium eſſe coniecto.* & infra,

De excellentia Virginis cap. 3.

fra, *Velocior eſt nonnunquam ſalus memorato nomine eius,*(Virginis matris) *quàm inuocato nomine Domini Ieſu, vnici filÿ ſui. Et id quidem non ideo fit, quòd ipſa maior, & potentior eo ſit: nec enim ipſe magnus, & potens eſt per eam, ſed illa per ipſum. Quare ergo propitior ſalus in recordatione eius, quàm filÿ ſui ſæpè percipitur? Dicam quod ſentio. Filius eius Dominus eſt, & Iudex omnium, diſcernens merita ſingulorum. Dum igitur à quouis ſuo nomine inuocatus, non ſtatim exaudit, profectò id iuſtè facit. Inuocato autem nomine matris, & ſi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur, merita tamen matris intercedunt, vt exaudiatur*. Sed S. Bernardus miro modo deſcribit ſanctiſſimæ Virginis pium, ac planè maternum affectum in homines ſibi deuotos; & contra eximiam, & filialem pietatem eorum, qui Beatam Virginem matrem agnoſcunt. In ſermone ſecundo ſuper *Miſſus eſt Angelus*, *Ibid c.6* *S. Bern.*

O quiſquis, inquit, *te intelligis in huius ſeculi profluuio magis inter procellas, & tempeſtates fluctuare, quàm per terram ambulare, ne auertas oculos a fulgore huius ſyderis, (Mariæ ſtellæ maris) ſi non vis obrui procellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ad ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſuperbiæ vndis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si criminis immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confuſus, Iudicis horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo, cogita Mariam: in periculis, in anguſtijs, in rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam inuoca. Ipſam ſequens nõ deuias ipſam rogans non deſperas ipſam cogitans non erras.* Idem in ſermone de Natiuitate Beatæ Mariæ, ſiue de aquæ ductu, *Altius*, inquit, *intuemini quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni* ple-

plenitudinem poſuit in Maria: vt proinde ſiquid ſpei in nobis eſt, ſiquid gratiæ, ſiquid ſalutis, ab ea nouerimus redūdare & infra. *Totis ergo medullis cordium, & votis omnibus Mariam veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam* & rurſum, *Filioli hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt, hæc tota ratio ſpei meæ.* His duobus ſanctiſſimis Patribus, addam etiam duos de ſchola Theologorum, æquè ſanctos. S. Thomas in opuſculo de Salutatione Angelica, ſic loquitur, *Benedicta in mulieribus,* Opuſc. 8 *quia ipſa ſola maledictionem ſuſtulit, & benedictionem portauit, & ianuam paradiſi aperuit. Et ideo conuenit ei nomen, Maria, quæ interpretatur ſtella maris, quia ſicut per ſtellam maris nauigantes diriguntur ad portum, ita Chriſtiani diriguntur per Mariam ad gloriam.* S. Bonauentura in ſua pharetra ſic ait, Lib. 1. c. 5 *Sicut ò beatiſſima, omnis à te auerſus, & à te deſpe-*

ctus, neceſſe eſt, vt intereat: ita omnis ad te conuerſus, & à te reſpectus, impoſſibile eſt, vt pereat. Idem

Cap. 9. Sanctus in vita Beati Franciſci, de fiducia S. Franciſci in Beatam Virginem, *Matrem*, inquit, *Domini noſtri Ieſu Chriſti indicibili complectebatur amore, eo quòd Dominum maieſtatis, fratrem nobis effecerit, & per eam ſimus miſericordiam conſecuti. In ipſa poſt Chriſtum fidens, eam ſui, ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius à feſto Apoſtolorum Petri, & Pauli vſque ad feſtum Aſſumptionis deuotiſſimè ieiunabat.* His omnibus addere placuit Innocẽtium Papam Tertium, qui inſignis cultor fuit Virginis Deiparæ, nec ſolùm in ſermonibus eam magnificè prædicauit, ſed etiam ad eius honorem monaſterium extruxit; & quod magis eſt admirandum excitans populum ad ſpem in ſanctiſſima Deipara conſtituendam, quaſi præſcius futurorum, ea dixit, quæ proprio, ac felici experimen-

mento poſtea comprobauit. Sic enim ait in Sermone ſecundo de Aſſumptione, *Qui iacet in nocte culpæ, reſpiciat Lunam, deprecetur Mariam; vt ipſa per filium cor eius ad compunctionem illuminet. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea?* Conſulat Lector, quæ ſcripſimus de Innocentio Papa Tertio, in libro 2. cap. 9. de gemitu columbæ. Ex his igitur ſatis apertè colligitur, ex ſignis electionis ad gloriam, non eſſe ex poſtremis deuotionem ſingularem ad Virginem Dei matrē. Neque enim videtur poſſe perire is, de quo dictū ſit Virgini à Chriſto, *Ecce filius tuus*, dummodo, & ipſe non ſurda aure audiat, quod ei Chriſtus dixerit, *Ecce mater tua.*

Libri Primi Finis.

LIBER II.

DE SEPTEM VERBIS à Chriſto in Cruce prolatis.

CAP. I.

Explicatur ad literam verbum quartum, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? *Matth.* 27.

EXPOSVIMVS libro ſuperiore tria prima verba, quæ Dominus noſter ex cathedra Crucis pronunciauit circa horam ſextam, cùm recens cruci fuiſſet affixus. Exponemus in hoc poſteriore libro alia quatuor verba, quæ poſt tenebras, & ſilentium trium horarum idem Dominus ex cathedra eadem, iam morti propinquus, clamans magna voce pronunciauit. Sed neceſ-

ſa-

ſarium eſſe videtur, breuiter antea declarare, quales fuerint illæ tenebræ, & vnde, & ad quem finem exortæ; quæ inter priora tria verba, & quatuor poſteriora interiectæ ſunt. Sic igitur loquitur S. Matthæus, *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terrã, vſque ad horam nonam: & circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna Eli Eli lammazabactani, hoc eſt, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Quòd autem tenebræ factæ ſint ex deliquio Solis, expreſsè notat Sanctus Lucas, *Et obſcuratus*, inquit, *eſt Sol.* Mat. 27. Luc. 23.

Sed tres ſunt hoc loco enodandæ difficultates: nam Sol deficere ſolet in nouilunio, quando inter Solem, & terram media inuenitur Luna. Id quod in morte Chriſti fieri non potuit, cùm Luna non eſſet coniuncta cum Sole, quod fit in nouilunio; ſed eſſet oppoſita Soli, quod fit in plenilunio. Erat enim tunc paſcha Iudæorum, quod ſecundum legem fieri incipiebat

quartadecima die menſis primi. Deinde etiamſi fuiſſet in paſſione Chriſti Luna coniuncta cum Sole, non tamen poterant tenebræ fieri per tres horas, id eſt à ſexta ad nonam. ſiquidem eclipſis Solis diu durare non poteſt, præſertim ſi plena ſit eclipſis, vt Solem totum abſcondat, & eius obſcuritas tenebræ dici poſſint. Luna enim celerius mouetur, quam Sol, ſecũdum motum ſibi proprium; ac per hoc non niſi breuiſſimo tempore totum Solem obumbrat, ſtatim enim recedere incipiens, liberum Solem relinquit, vt poſſit terram fulgore ſolito illuminare. Denique nunquam accidere poteſt, vt ob coniunctionem cum Luna, Sol vniuerſam terram in tenebris relinquat. Luna enim minor eſt, quàm ſit Sol, & quàm ſit etiam terra; proinde non poteſt, interpoſitione ſui corporis, Luna Solem ita tegere, vt vniuerſa terra in tenebris relinquatur. Quòd ſi quis dixerit, Euangeliſtas loqui de vniuerſa

ter-

terra Paleſtinæ, non de vniuerſa terra abſolutè: iſta ſententia facilè refelli poteſt, teſtimonio S. Dionyſij Areopagitæ, qui in epiſtola ad ſanctum Polycarpum, teſtatur ſe vidiſſe defectionem illam Solis, & tenebras horribiles in ciuitate Heliopoli, quæ eſt in Ægypto. Et Phlegon hiſtoricus Gręcus, & Gẽtilis meminit huius deliquij dicens, *Quarto anno ducenteſimæ ſecundæ Olympiadis magna & excellens inter omnes, quæ antea acciderant, defectio Solis eſt facta: dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem verſus eſt, vt ſtellæ in cælo viſæ ſint.* Iſte autem hiſtoricus nõ in Iudæa ſcripſit. Citant iſtum auctorem Origenes contra Celſum, & Euſebius in chronico ad annum Chriſti trigeſimum tertium. Idem teſtatur Lucianus Martyr, dicens, *Perquirete in annalibus veſtris, & inuenietis temporibus Pilati fugato Sole interruptum tenebris diẽ.* Refert hæc S. Luciani verba Ruffinus in hiſtoria Eccleſiaſtica Euſe- *Lib. 1.* *Lib. 9. c. 6.*

bij à in linguam Latinam tranſlata. Tertullianus quoque in Apologetico, & Paulus Oroſius in hiſtoria ſua, & omnes loquuntur de alijs mundi partibus, non de ſola Iudæa. Sed hæ controuerſiæ non difficulter explicari poſſunt. Nam quòd initio dicebatur de deliquio Solis, quod in nouilunio, non in plenilunio accidere ſolet; verum eſt, quando naturale deliquium accidit. Sed in morte Chriſti deliquium fuit ſingulare, & prodigioſum, quod ab eo ſolo fieri potuit, qui fecit Solem, & Lunam, & cælum, & terram. Scribit enim Sanctus Dionyſius loco notato, à ſe, & Apollophane viſam Lunam circa meridiem inſolito, eoq; velociſſimo curſu veniſſe ad Solẽ, ſeq; ei ſubieciſſe, atque eo modo ſubiectam hæſiſſe vſque ad horam nonam, ac tùm demum per eandem viam ad locum ſuum ad partem Orientis redijſſe. Et ad id, quod addebatur, nõ potuiſſe deliquium Solis ad tres horas ita permanere,

Apolog.

Oroſ. lib. 7. c. 4.

vt toto illo tēpore tenebræ ſuper terram eſſent: reſponderi poteſt, id verum eſſe in deliquio naturali, & conſueto. Sed hoc deliquium non regebatur à legibus naturalibus, ſed à voluntate Omnipotentis creatoris, qui ſicut potuit Lunam deferre inſolito more ab oriēte curſu velociſſimo ad Solem, & poſt tres horas reducere ad locum ſuum in Oriente: ſic etiam potuit efficere, vt ſub Sole tres illas horas quaſi immota duraret Luna, vt neque lentius, neque celerius, quàm Sol ipſe moueretur. Denique quod addebatur, non potuiſſe fieri, vt deliquium Solis in vniuerſa terra conſpiceretur, cùm Luna ſit minor quàm terra, & minor etiam multo, quàm Sol: veriſſimum eſſe non dubitamus ex interpoſitione ſolius Lunæ: ſed quod Luna facere non potuit, fecit creator Solis, & Lunæ, tantum non cooperando cum Sole in illuſtranda terra. Nihil enim res creatæ facere poſſunt, non adiuuante, & co-

operante creatore; nam quod aliqui dicunt, per tetras, & denſas nubes factum eſſe, vt tenebræ fierent ſuper omnem terram; verum eſſe non poteſt, cùm ex teſtimonio veterum conſtet, tempore illius deliquij, & illarum tenebrarum, fulſiſſe ſtellas in cælo: ſiquidem denſæ nubes non ſolum obſcurare poſſunt, ac ſolent ipſum Solem, ſed etiam Lunam, & ſtellas.

Cur autem voluerit Deus, hoc ſignum tenebrarum exiſtere in paſſione Chriſti; variæ reddi ſolent cauſæ; ſed duæ ſunt percipuæ. Prior ad demonſtrandam excæcationem maximam populi Iudaici: quam rationem ſanctus Leo reddit in ſermone decimo de paſſione Domini: quæ cæcitas adhuc durat, & durabit, iuxta vaticiniū Iſaiæ, qui de principio Eccleſię dicit, *Surge illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt. quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos*: tenebræ videlicet denſiſ-

Iſai. 60

ſimæ

ſimæ operient terram Iudaicam; & caligo, quæ leuior eſt, & facile diſſipari poteſt, operiet populos Gentilium. Poſterior cauſa eſt, ad demonſtrandum magnitudinem delicti Iudæorum, vt ſanctus Hieronymus docet. Antea ſiquidem homines mali perſequebantur, & vexabant, atque occidebant homines bonos: nunc Deum ipſum humana carne indutum auſi ſunt homines impij perſequi, & in crucem agere. Antea ciues cum ciuibus lites habebant, & ex litibus ad iurgia, ex iurgijs ad vulnera, & cædes deueniebant: at nunc ſerui & mancipia aduerſus Regem hominum, & Angelorum inſurrexerunt, & eum cruci incredibili audacia affixerunt. Ideò mundus totus inhorruit, & Sol ipſe tantum facinus auerſatus, radios ſuos ſubtraxit, & aerem totum tenebris horribilibus texit.

Coment. in Matt.

Veniamus nunc ad verba Domini, *Eli, Eli, lammazabactani.* Verba ſunt ex principio pſalmi

vigeſimi primi deprompta, *Deus Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Illud enim, *reſpice in me*, quod eſt in medio verſus, additum eſt à Septuaginta interpretibus, & in ipſo hebraico textu non habentur verba, niſi quę Dominus protulit. Illud vnum eſt diſcriminis, quòd verba pſalmi sũt omnia hebraica, verba à Chriſto prolata ſunt ex parte Syriaca, quali tunc lingua vtebantur paſſim hebrei; nam & verba illa, *talitha cumi*, puella ſurge, & *Epheta*, adaperire, & ſi quæ ſunt alia in Euangelijs, Syriaca ſunt, non hebraica. Queritur ergo Dominus, ſe à Deo derelictum, & queritur clamans voce magna. Vtrumque breuiter explicandum eſt.

Derelictio Chriſti à Patre quinque modis intelligi poteſt, quorum vnus tantum eſt verus. Siquidem quinque erant in filio Dei coniunctiones. Vna naturalis, & æterna perſonæ Patris cũ perſona Filij in eſſentia. Altera, noua, naturæ di-

uinæ cum natura humana in perſona Filij, ſiue, quod in idem recidit, perſonæ diuinæ filij cum natura humana. Tertia fuit vnio gratiæ, & voluntatis: fuit enim Chriſtus homo *plenus gratiæ, & veritatis*, & *Quæ placita erant Deo, faciebat ſemper*, vt ipſe teſtatur apud Ioannem, & de ipſo Pater non ſemel dixit, *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Quarta fuit vnio gloriæ: vidit enim anima Chriſti Deũ ab ipſa conceptione. Quinta fuit vnio protectionis, de qua loquitur ipſe, cùm ait, *Qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum*. Prima vnio eſt omnino inſeparabilis, & perpetua, quia eſt vnio in eſſentia diuina, de qua dicit ipſe, *Ego & Pater vnum ſumus*, & ideò non dixit Chriſtus, Pater meus, vt quid dereliquiſti me? ſed, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me*? Pater enim non dicitur Deus Filij, niſi poſt incarnationem, & ratione incarnationis. Altera quo-

Ioan. 1.
Ioan. 8.
Mat. 3. & 17.
Ioan. 8.
Ioan. 10.

quoque vnio nunquam diſſoluta eſt, neque diſſolui poteſt; quod enim ſemel aſſumpſit, nunquam
Rom. 8. dimiſit, nam Apoſtolus dicit, *Proprio filio non pepercit, ſed pro no-*
1.Pet.2. *bis omnibus tradidit illũ*, & Apoſtolus Petrus, *Chriſtus paſſus eſt*
1.Pet.4. *pro nobis*, &, *Chriſto in carne paſſo*. Quæ omnia demonſtrant, non eſſe purum hominem, ſed verum Dei filium; & Dominum Chriſtũ, qui crucifixus eſt. Tertia vnio pariter ſemper manet, & manebit, *mortuus eſt enim iuſtus pro*
1.Pet.3. *iniuſtis*, vt loquitur ſanctus Petrus; & nihil omnino profuiſſet nobis Chriſti mors, ſi vnio gratiæ diſſoluta fuiſſet. Quarta vnio diſrumpi nô potuerat, quia beatitudo animæ amitti non poteſt, cùm omnium bonorum aggregationẽ complectatur. Erat autem Chriſti anima, ſecundum partem ſuperiorem verè beata. Vide ſanctum Thomam 3.p.q.46.ar.8.

Reſtat igitur ſola vnio protectionis, quæ ad breue tempus diſrupta

rupta fuit, vt locum haberet oblatio ſacrificij cruenti pro redemptione generis humani. Poterat quidem Deus Pater multis modis protegere Chriſtum, & impedire paſſionem eius. ſic enim in oratione, quam habuit in horto, Chriſtus dixit, *Pater omnia tibi poſſibilia ſunt: transfer calicem hunc à me, ſed non quod ego volo, ſed quod tu*, & ad Petrum, *An putas*, inquit, *quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum?* Poterat quoque ipſe Chriſtus, vt Deus, protegere carnē ſuam, ne pateretur; ideò enim dicit, *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam*, quod multo ante Iſaias prædixit, cùm ait, *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*. Potuit denique anima Chriſti beata tranſmittere ad corpus donum impaſſibilitatis, & incorruptionis: ſed placuit Patri, placuit Verbo, placuit Spiritui ſancto ad exequendum commune decretū permittere

Mat. 14. Mat. 26. Ioan. 10. Iſai. 53.

mittere

mittere, vt vis humana in Chriſtum ad tempus præualeret: hæc enim fuit illa hora, de qua Dominus dixit ad eos, qui venerant ad
Luc. 22. eum capiendum, *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*. Sic igitur Deus filium dereliquit, quando permiſit, vt humana caro filij ſui, abſque vlla conſolatione dolores acerbiſſimos pateretur. Porrò clamans voce magna Chriſtus, hanc derelictionem manifeſtauit, vt omnes intelligerent magnitudinem pretij redemptionis; nam vſque ad illam horam tàm incredibili patientia, & tanta æquitate animi tulerat omnia, vt credi poſſet ſenſu carere. Non queſtus eſt de Iudæis, qui eum accuſauerant; non de Pilato, qui ſententiam mortis in eum tulerat; non de ſatellibus, qui eum cruci affixerant: non ingemuit, non clamauit, non vllo ſigno dolorem manifeſtauit. Vt igitur, cùm eſſet iam morti vicinus, intelligeret genus humanum, ac præcipuè

vt nos ſerui eius non eſſemus ingrati tantæ gratiæ, & pretium redemptionis magnifaceremus; voluit vt dolor paſſionis eius publicè innoteſceret. Quare verba illa, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* non ſunt verba accuſantis, vel indignantis, vel conquerentis; ſed, vt dixi, magnitudinem paſſionis iure optimo, & opportuniſſimo tempore declarantis.

CAP. II.

De primo fructu verbi quarti.

EXpoſuimus breuiter ea, quæ ad verbum quartum, ſecundùm hiſtoriam pertinebant: Nūc vt fructus aliquos ex arbore crucis decerpamus, prima ſe offert illa conſideratio, quòd Chriſtus exhaurire voluit calicem paſſionis, planè totum vſque ad vltimā guttam. Manſurus erat in cruce tribus horis, à ſexta vſqua ad nonam. Mãſit tribus horis, integris, plenis, & ſuper plenis; nam ante horam

horam ſextam cruci affixus fuit, & poſt nonam emiſit ſpiritum. Id verò hac ratione perſuaderi poteſt, nam deliquium Solis cœpit hora ſexta, vt tres Euangeliſtę docent, Matthęus, Marcus, & Lucas,
Mat.14. & diſertis verbis Marcus ait, *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt vſque ad horam nonam*. Verba autem Domini tria dicta ſunt in cruce ante initium tenebrarum, & antequam facta eſſet hora ſexta: & quatuor verba poſtrēma dicta ſunt poſt tenebras, ac per hoc poſt horam nonam. Sed præterea ſanctus Marcus clarius rem totam explicat, cùm dicit, *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*, & poſtea ſubiungit. *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt*. Cùm autem dicit, hora tertia Dominum fuiſſe crucifixum, ſignificat horam tertiam nondum fuiſſe completam, quando crucifixus eſt Dominus; ac per hoc horam ſextam nōdum fuiſſe inchoatam; numerat enim ſanctus Marcus

cus horas principales, quæ tres horas ordinarias cõtinere ſolent. Ad quem modum Paterfamilias vocauit operarios ad vineam, hora prima, tertia, ſexta, nona, vndecima; & nos horas canonicas numeramus Primam, Tertiam, Sextam. Nonam, & Veſperas, quæ eſt vndecima. Igitur apud ſanctum Marcum hora tertia crucifixus fuiſſe dicitur Dominus, quia nondum venerat hora ſexta. Itaque calicem paſſionis bibere voluit Dominus in menſura plena, & ſupereffluente, vt nos doceret amare calicem amarum pœnitentiæ, & laborum: non amare calicem conſolationum, & deliciarũ ſecularium. Nos ex lege carnis, & mundi optamus exiguas pœnitentias, & magnas indulgentias: parum laboris, & multum conſolationis; breuem orationem, & longam confabulationem. Sed verè neſcimus quid petamus, nam vt Apoſtolus admonet Corinthios, *vnuſquiſque mercedem accipiet ſe-*

Mat. 20.

1. Cor. 3.

cun-

cundum ſuum laborem, &, *non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit*. Certè felicitas ſempiterna digna fuiſſet ſempiterno labore; ſed quia ſi labor ſempiternus neceſſarius eſſet, ad felicitatem ſempiternam nunquam perueniremus: ideo pius Dominus contentus fuit, vt in hac ſolum vita, quæ fugit velut vmbra, pro viribus in operibus bonis, & in obſequio ipſius Domini laboremus. proinde ſine corde ſunt, ſine mente, ſine conſilio, non tàm pueri, quàm infantes, qui breuem hanc vitam ociando vel quod eſt multo deterius, grauiter peccando, atque Deum ad iram prouocando, conſumunt. *Nam ſi oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*: quo pacto nos ludendo, & tempus in oblectanda carne amittendo intrabimus in gloriam alienam? ſi Euangelium valdè eſſet obſcurum, & non poſſet ſine magno labore intelligi, excuſationem forſitan aliquam habe-

2.Tim.2.

Luc.24.

remus

remus at Euangelium ab illo, qui edidit, exemplo vitæ propriæ clariſſimè declaratum eſt, vt cæcis etiam patere queat. Neque ſolum ab ipſo Chriſto explicatum illud habemus: ſed tot commentaria, quæ ad ſenſum patent, clariſſima extant, quot ſunt Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines, Sancti denique, quorum per ſingulos ferè dies præconia, & triumphos celebramus. Omnes enim iſti clamant, non per multas oblectationes, ſed *per multas tribulationes oportere nos intrare in Regnum cælorum*. *Act. 14.*

CAP. III.

De ſecundo fructu verbi quarti.

ALter fructus, iſq; valde pretioſus, colligi poteſt ex conſideratione ſilentij Chriſti in tribus illis horis, quæ fluxerunt ab hora ſexta vſque ad nonam. Quid enim quæſo te, anima mea, fecit Dominus tuus in illis tribus horis?

ris? horror, & tenebræ mundum inuoluerant vniuerſum: & Dominus tuus non in lecto molli quieſcebat, ſed in cruce nudus, doloribus plenus, ſine vllo conſolatore pendebat. Tu Domine, qui ſolus hoc noſti, doce ſeruulos tuos, vt intelligant, quantum tibi debeāt, & ſaltem pijs lacrymis compatiantur tibi, & diſcant in hoc exilio pro amore tuo aliquando, ſi tibi placitum fuerit, omni conſolatione carere. Ego, fili, nunquam in toto vitæ meæ mortalis decurſu, qui nihil fuit, niſi labor, & dolor, maiores anguſtias expertus ſum, quàm in illo trium horarum decurſu: neque vnquam libentius dolores pertuli, quàm in illo eodem ſpatio temporis. Tunc enim ex laſſitudine corporis ſemper magis ac magis vulnera dilatabantur, & doloris acerbitas augebatur. Tunc ex ipſa Solis abſentia frigus aëris auctum, corpori meo ab omni parte nudo dolorem augebat. Tunc ipſæ tenebræ, quæ con-

conſpectum cæli, & terræ, & rerum cæterarum auferebant, cogebant quodammodo animam, vt ſola corporis ſui tormenta cogitaret: ita ex hac parte tres illæ horę tres mihi anni eſſe videbantur. Sed quoniam deſiderium, quo pectus meum ardebat honoris paterni, & obedientiæ eius adimplendæ, & ſalutis animarum veſtrarum procurandæ, tale erat, vt quò magis dolor corporis augebatur, eò magis ignis ille deſiderij mitigaretur: videbantur mihi tres horæ illæ, tria parua momenta temporis, præ amoris patiendi magnitudine. O pijſsime Domine, ſi res ita ſe habet, valde ingrati ſumus, quibus graue eſt vnam horulam in iſtis tuis doloribus cogitandis inſumere; cùm tibi graue non fuerit, tribus horis integris cũ tenebrarum horrore, in frigore, & nuditate, in ardentiſsima ſiti, in cruciatibus acerbiſſimis pro ſalute noſtra procuranda in cruce pendere. Sed quæ-

ſo te, amator hominum, reſponde mihi, vtrum dolorum vehementia facere potuerit, vt in illo tàm longo trium horarum ſilentio, cor tuum ab oratione ceſſauerit. Nos enim cùm in tribulatione verſamur, præſertim ſi menbra corporis acri dolore pungantur, non ſine magno labore animū ad orandum applicare valemus. Non ita ego, fili, ſed in carne infirma ſpiritum promptum ad orationem gerebā. Immò verò totas illastres horas, in quibus nihil per linguam locutus ſum, cordis ore ad Patrem pro vobis orando, & clamando conſumpſi. Neque ſolum orabam corde, ſed etiam vulnere, & ſanguine. Quot erant in corpore meo vulnera, erant autem plurima, tot erant ora clamantia pro vobis ad Patrem; & quot erāt ſanguinis guttæ, tot erant linguæ petentes, & poſtulantes miſericordiam vobis ab eodem Patre, meo, & veſtro. Nunc verò Domine, planè confundis impatien-

tiam ſerui tui, qui ſi fortè labore fatigatus, vel dolore grauatus ad orandum accedat, vix poteſt mentem ad Deum attollere, vt pro ſe oret; vel ſi per gratiam tuam attollat, non poteſt diu attentionem continuare, quin mentem ad laborem, vel dolorem ſuum reflectat. Miſerere igitur Domine ſerui tui ſecundum magnam miſericordiam tuam, vt tàm magno propoſito exemplo patientiæ tuæ, diſcat veſtigia tua ſequi, & perexiguas moleſtias ſuas, ſaltem in oratione contemnere.

CAP. IV.

De tertio fructu verbi quarti.

CVm Dominus in cruce clamans dixit, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* non ideò dixit, quòd re vera neſciret, cur eum Deus dereliquiſſet. Quid enim neſciret, qui omnia nouit? ſic enim Apoſtolus Petrus reſpondit Domino quærenti; *Simon Ioannis* Ioan. 21.

amas me? Domine, inquit, *tu omnia noſti, tu ſcis, quia amo te*;
Coloſſ.2. & Apoſtolus Paulus de Chriſto loquens addit, *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ*. Non igitur quæſiuit, vt diſceret, ſed vt nos ad quærendum hortaretur, & vt quærendo, & inueniendo multa nobis vtilia, vel etiam neceſſaria diſceremus. Cur igitur Deus filium ſuum in laboribus, & doloribus acerbiſsimis dereliquit? Quinque mihi occurrunt cauſæ, quas in medium adducam, vt ſapientioribus occaſionem præbeam meliora, & vtiliora inueſtigandi.

Prima igitur mihi eſſe videtur magnitudo & multitudo offenſionum generis humani in Deum, quas filius in ſuo corpore expian-
1. Pet.2. das ſuſcepit. *Peccata noſtra*, inquit ſanctus Petrus, *ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui iuſtitiæ viuamus: cuius liuore ſanati eſtis*. Porrò magnitudo offenſionis, quã

Chri-

Chiſtus paſſione ſua delendam ſuſcepit, eſt quidem aliquo modo infinita, ratione perſonæ infinitæ, dignitatis, & excellentiæ, quæ fuit offenſa: ſed etiam perſona ſatiſfacientis, quæ eſt filius Dei, eſt etiam infinitæ dignitatis, & excellentiæ; ac per hoc quælibet pœna à filio Dei ſponte ſuſcepta, etiam ſi vna tantùm fuiſſet ſanguinis gutta, ſatis eſſe potuiſſet ad ſatisfactionem. Atque hoc quidem verum eſt: ſed vt copioſa eſſet redemptio, & quia non vnica fuit offenſio, ſed propè innumerabiles; non enim ſolius Adæ peccatum primum, ſed omnia peccata omnium hominum, ſuper ſe accepit Agnus Dei, qui tollit peccata mundi: ideò placuit Deo, vt pœnas innumerabiles, eaſque grauiſſimas filius eius portaret, atque hoc in in illa derelictione ſignificatur, de qua Filius ad Patrem dicit, *Quare dereliquiſti me?* Altera cauſa fuit magnitudo, & multitudo pœnarum gehennæ, quam

vt notam nobis faceret, voluit eã filius Dei tam ingenti pœnarum ſuarum imbre reſtinguere. Quanta ſint autem gehennæ incendia, docet Iſaias Propheta, cùm ea docet eſſe planè intolerabilia, cùm
Iſai. 33. ait, *Quis ex vobis habitare poterit cum igne deuorante? quis habitabit cum ardoribus ſempiternis?* Gratias igitur ex toto corde agamus Deo, qui derelinquere voluit filium ſuum vnigenitum in doloribus maximis ad tempus, vt nos liberaret ab ardoribus ſempiternis. Gratias quoque Agno Dei, ex intimo corde reddamus, qui derelinqui maluit à Deo ſub gladio iugulante, quàm vt relinqueret ille nos ſub dentibus beſtiæ infernalis, quæ ſemper rodit, & nunquam rodendo ſatiatur. Tertia cauſa eſt, magnitudo pretij
Mat. 13. gratiæ diuinæ, quæ eſt illa margarita pretioſa, quam mercator ſapictiſsimus Chriſtus, venditis omnibus, quæ habebat, emit, nobisq́; reſtituit. Gratia Dei, quæ nobis
in

in Adamo data fuerat, & quam Adamo peccāte perdidimus, tàm pretioſa margarita erat, vt & mirificè nos ornaret, & Deo gratiſſimos redderet, & pignus eſſet felicitatis æternæ. Hanc margaritam, quæ ſumma erat diuitiarum noſtrarum, ſerpentis aſtutia nobis ademptam; nemo erat, qui recuperare poſſet, niſi filius Dei, qui ſapientia ſua vincit malitiam diaboli; ſed cum grauiſſimo incommodo ſuo, exponens ipſe ſe laboribus, & doloribus plurimis: vicit pietas Filij, qui ſe itineri laborioſiſſimo, ac moleſtiſſimæ peregrinationi commiſit, vt margaritam illam nobis recuperaret. Quarta cauſa fuit magnitudo eminentiſſima Regni cælorum, ad quod nobis aditum immenſis laboribus, & doloribus ſuis aperuit filius Dei, de quo Eccleſia gratiſſimo animo canit, *Tu deuicto mortis aculeo, aperuiſti credentibus Regna cælorum*. Atque vt mortis aculeum vinceret, opus illi fuit

duriſſimo prælio cum morte luctari: in quo prælio Pater eum dereliquit, vt glorioſius triumpharet. Quinta cauſa fuit amor ingens, quo Patrem Filius proſequebatur. Optabat enim, vt in redemptione mundi,& abolitione peccati, honori Patris æterni copioſiſſimè, & cumulatiſſimè ſatiſfieret. Id verò fieri non poterat, niſi Pater Filium derelinqueret,id eſt, pati ſineret tormenta omnia, quæ à Diabolo excogitari, & ab homine tolerari queunt. Siquis igitur quærat, vt quid Deus Filiũ in cruce extrema quæque patientem dereliquit? reſponderi poterit, vt appareat magnitudo peccati, magnitudo gehennæ, magnitudo gratiæ diuinæ, magnitudo vitæ æternę, & magnitudo charitatis Filij Dei erga Patrem ſuum. Ex quibus cauſis alia quoque ſoluitur quæſtio,cur videlicet multis martyribus Deus ſic admiſcuerit calicem paſſionis cum ingenti copia ſpiritualium conſola-

vide Ruffinũ hiſt. Eccleſ.c. 32.

tio-

tionum, vt Martyres illi maluerint calicem paſſionis cum admiſtione illarum conſolationum, quàm ſine illis cõſolationibus carere calice paſſionis: & Filium ſuum dilectiſſimum permiſerit ſine vlla cõſolatione calicem amariſſimum vſque ad feces, vt ſic loquar, exhaurire. Huius enim rei ratio eſt, quia in ſanctis Martyribus nulla earum cauſarum locum habebat, quas in paſsione Chriſti enumerauimus.

CAP. V.

De quarto fructu verbi quarti.

ADdi poteſt etiam alius fructus non tàm ex ipſo quarto verbo, quàm ex circumſtantia temporis, in quod dictum eſt, vide licet ex horrendis tenebris, quæ verbum illud proximè præceſſerunt. Siquidem tenebræ illæ aptiſſimæ ſunt ad gentem Hebræorum illuminandam, & ad Chriſtianos ipſos in vera fide confir-

mandos, ſi ad vim demonſtrationis, quam ex tenebris illis deductam nunc proponemus, animum ſerio applicare velint. Demonſtratio ex quatuor veritatibus nullo negocio colligi poteſt.

Prima veritas eſt, Chriſto crucifixo Solem obſcuratum eſſe planè totum, vt ſtellæ in cælo conſpicerentur, vt noctu conſpici ſolent. Hęc veritas probatur quinq; teſtibus fide digniſſimis, & qui diuerſarũ erant nationũ, & diuerſis temporibus, & in locis diuerſis erant, cùm ſcriberent libros ſuos, vt non potuerint ex collatione, vel conuentione inter ſe facta ſcribere.

Mat. 27. Primus eſt S. Matthæus, hebræus, qui in Iudęa ſcripſit, & vnus ex illis eſt, qui Solem obſcuratum viderunt. Et certè hic vir grauis, & prudens, nunquam hoc in Iudęa, &, vt credibile eſt, in ipſa ciuitate Hieroſolyma, ſcripſiſſet, ſi verum non eſſet, quod ſcripſit. Quoniam alioqui potuiſſet ab omnibus illius ciuitatis, & regionis incolis

re-

reprehendi, & derideri, quaſi ſcripſiſſet, quę omnes ſcirent eſſet falſiſſima. Alter teſtis eſt S. Marcus, qui Romæ ſcripſit, & ipſe quoque eclypſim illam vidit, quia tunc in Iudæa erat cum alijs diſcipulis Domini. Tertius eſt S. Lucas, qui græcus erat, & in Græcia ſcripſit: & ipſe quoque vidit eclypſim, Antiochiæ, in patria ſua. Nam cum eam viderit Heliopoli in Ægypto S. Dioniſius Areopagita, facilius eam videre potuit S. Lucas ex Antiochia, quæ vicinior eſt Hieroſolymæ, quàm Heliopolis. Quartus teſtis, & quintus ſunt Dionyſius, & Apollophanes, qui Græci erant, & eo tempore gentiles: & diſertis verbis teſtantur, eam eclypſim à ſe viſam, & conſideratam, cum ſumma ſua admiratione. Hi ſunt quinque teſtes, qui de viſu proprio teſtantur. His accedunt annales Romanorum veterum, & Phlegon chronographus Adriani Imperatoris, vt ſupra monuimus in primo capite. Itaque prima veritas nullo

Mar. 15.

Luc. 23.

modo ſine ingenti temeritate negari poteſt à Iudæis, vel à paganis. Nã apud Chriſtianos veritas hæc ad Fidem Catholicam pertinet.

Altera veritas eſt, prædictam eclypſim non potuiſſe fieri, niſi per omnipotentiam Dei; ac per hoc non à dæmonibus vllo modo, vel ab hominibus auxilio dæmonum procurari potuiſſe: ſed de ſpeciali prouidentia, & voluntate Dei creatoris, & gubernatoris mundi eſſe profectam. Hæc veritas hac ratione demonſtratur. Nam Sol non poteſt deficere, niſi vno ex tribus modis, vel per interpoſitionem Lunæ inter Solem, & terram, vel per ingentem, & denſiſſimam aliquam nubem; vel per radiorum Solis retractionem, ſiue extinctionem. Primo modo non potuit naturaliter illa interpoſitio fieri, quia cùm tũc eſſet paſcha Iudæorum, Luna inueniebatur oppoſita Soli, proinde neceſſe fuit, vel ſine interpoſitione Lunæ illam eclypſim fieri, vel inuſitato, & maximo

mi-

miraculo, Lunam paucis horis iter feciſſe, quod quatuordecim diebus factura erat, ac deinde ſimili miraculo retroceſſiſſe tanta velocitate, vt ſpatio trium horarum cōficeret rurſum iter dierum quatuordecim. Illa autem, quæ ad cæleſtes orbes pertinent, extra controuerſiam eſt, non poſſe fieri niſi à Deo: neque enim dæmones vllam poteſtatem habent niſi infra Lunam. Ideò enim Apoſtolus dęmonem appellat Principem poteſtatis aëris huius. Secundo modo non potuit fieri deliquium illud Solis, quoniam, vt ſupra diximus, nubes denſa, & craſſa non poteſt eripere nobis aſpectum Solis, niſi etiam auferat aſpectum ſtellarum: conſtat autem ex teſtimonio Phlegontis, deficiente Sole in paſſione Chriſti, viſâs fuiſſe ſtellas in cælo, eo planè modo, quo videntur in noctibus. Tertio denique modo notiſſimum eſt, non poſſe Solis radios retrahi, vel extingui, niſi á Deo, qui Solem creauit. *Epheſ. 2.*

Igi-

Igitur ſecunda veritas non minus certa eſt, quàm prima, neque minori temeritate poteſt negari, quã prima.

Tertia veritas eſt, tenebras illas, de quibus nunc agimus, Chriſti crucifixi cauſa exortas, atque à diuina prouidentia procuratas fuiſſe. Hæc veritas ex eo demonſtrari poteſt, quòd tenebræ illæ tam diu perſeuerauerunt in aëre, quandiu Chriſtus Dominus viuus pependit in cruce: id eſt, ab hora ſexta vſque ad nonam. Id atteſtantur quotquot huius deliquij meminerunt: neque caſu fieri potuit, vt tenebræ plenæ miraculis cũ Chriſti paſſione coinciderẽt. Quæ enim miraculo fiunt, non caſu, ſed diuina prouidentia fiunt. Neque vllus auctor eſt, quòd ego ſciam, qui aliam cauſam huius tam admirandi deliquij aſſignare potuerit. Qui enim Chriſtum nouerunt, eius cauſa deliquium illud factum eſſe confeſſi ſunt: qui Chriſtum non nouerunt, ignorantiam ſuam faſſi ad-

mi-

mirantes permanſerunt.

Quarta veritas eſt, tenebras illas tam prodigioſas nihil aliud indicare potuiſſe, niſi ſententiam Caiphæ, & Pilati iniuſtiſſimam fuiſſe; & Ieſum eſſe verum, & proprium Filium Dei, veriſſimumq́; Meſſiam Iudæis promiſſum. Hæc enim potiſſima cauſa fuit, cur Iudęi Chriſtum ad necem poſtulauerint. Nam in concilio Pontificum, & Sacerdotum, Scribarum, & Phariſæorum, cùm videret Pontifex teſtimonia aduerſus Chriſtum nihil probare; ſurrexit, & ait, *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei.* Mat. 26. Conſentiente autem Domino, & confitente ſe eſſe, *ſcidit veſtimenta ſua* Pontifex *dicens, blaſphemauit: quid adhuc egemus teſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt, Reus eſt mortis.* Ac deinde coram Pilato, qui Dominum liberare à morte cupiebat, Pontifices, & miniſtri dixerunt, *Nòs legem*

ha-

Ioan.19. *habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.* Hæc igitur potiſſima cauſa fuit, cur Dominus ad crucem damnatus fuerit. Quod prædictum fuit à
Dan.9. Daniele Propheta dicente, *Occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt.* Atque hæc ipſa cauſa fuit, cur Deus in paſſione Domini horrendas illas tenebras in mundum effuderit, vt apertiſſimè teſtaretur, errauiſſe Pontifices, errauiſſe populum, errauiſſe Pilatum, errauiſſe Herodem: & illum qui pendebat in cruce, eſſe verum filium ſuum, & Meſſiam promiſſum. Quod ipſum Centurio animaduerſis cæleſtibus ſi-
Mat.27. gnis, clamauit, *Verè filius Dei erat*
Luc.23. *iſte.* & rurſum, *Verè hic homo iuſtus erat.* Cognouit enim Centurio ſigna illa cæleſtia eſſe quaſi vocem Dei retractantis ſententiam Caiphæ, & Pilati, & affirmantis, hominem illum contra omne ius morti traditum fuiſſe, cùm ſit auctor vitæ, verus Dei Filius, & Chri-

ſtus

ſtus in lege promiſſus. Quid enim ſignificare potuit Deus tenebris illis, addita ſciſſione petrarum, & veli Sanctuarij, niſi auerſum ſe iam eſſe à populo quondam ſuo, & iratum iracũdia maxima, propterea quod *non cognouerit tempus viſitationis ſuæ*, vt Dominus illis maniſeſtè prædixit apud Lucam. *Luc. 18.*

Certè ſi Iudæi iſta conſiderarent, & ſimul animaduerterent, ſe ab illo tempore diſperſos eſſe inter varias nationes, & neque Reges habere, neque Pontifices, neque altaria, neque ſacrificia, neque miracula diuiña, neque reſponſa Prophetarum; planè intelligerent, ſe à Deo derelictos; &, quod eſt lõgè miſerius, datos eſſe in reprobum ſenſum, & nunc impleri in eis, quod Iſaias futurum prædixit, cùm Dominum dicentem introducit, *Vade, & dices populo huic, audite audientes, & nolite intelligere: & videte viſionem, & nolite cognoſcere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & ocu-* *Iſai. 6.*

los

los eius claude, ne fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum.

CAP. VI.

De quinto fructu verbi quarti.

IN primis tribus verbis commendauit nobis magiſter noſter Chriſtus tres eximias virtutes, charitatem ad inimicos, miſericordiam ad miſeros, & pietatem ad parentes. In quatuor ſequentibus verbis commendat virtutes quatuor, non quidem excellentiores, ſed nobis non minus neceſſarias, humilitatem patiētiam, perſeuerantiam, & obedientiam. Et quidem humilitatem, quæ propriè virtus Chriſti dici poteſt, cùm eius nulla fiat mentio in ſcriptis ſapientium huius mundi; in toto vitæ ſuæ decurſu re ipſa, & factis oſtendit: ſed præterea diſertis verbis eius virtutis ſe magiſtrum profe-
Mat.11. ſeſſus eſt, cùm ait, *Diſcite à me, quia*

quia mitis ſum, & humilis corde. Sed nunquam clarius hanc virtutem, & ſimul etiam patientiam, quæ ſeparari ab humilitate non poteſt, nobis commendauit, quàm cùm ait, *Deus meus, Deus meus vt quid dereliquiſti me?* his enim verbis Chriſtus oſtendit, permittente Deo, omnem ſuam gloriam, & excellentiam in conſpectu hominum obſcuratam: quod ipſum etiam tenebræ illæ demonſtrabant. Non potuit autem Dominus ſine eximia humilitate, & patientia obſcurationem eiuſmodi tolerare.

Gloria Chriſti, de qua loquitur S. Ioannes in principio Euangelij, cùm ait, *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis:* poſita erat in potentia, ſapientia, probitate, maieſtate regia, beatitudine animæ, & dignitate diuina, quam habuit, vt verus, & naturalis filius Dei. Hæc omnia paſſio obſcurauit: & hanc obſcurationem illa verba ſignificant, *Deus meus, Deus meus,* *Ioan. 1.*

vt quid dereliquiſti me? Potentiam paſſio obſcurauit, quia cruci affixus nihil omnino poſſe videbatur; & ideò Principes Sacerdotum, & milites, & ipſe etiam latro exprobrabant illi impotentiam dicentes, *Si tu es Chriſtus, deſcende de cruce.* &, *Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere.* Quanta patientia, quanta humilitas neceſſaria fuit, vt nihil ad iſta reſponderet is, qui verè erat omnipotẽs? Sapientiã paſſio obſcurauit, quando coram Principibus Sacerdotum, coram Herode, coram Pilato ad multas interrogationes, quaſi conſilij omnis expers, nihil reſpondebat: ex quo factum eſt, vt eum Herodes indutum veſte alba, ſpreuerit, & exercitus eius. Quanta humilitas, quanta patientia neceſſaria erat, ad iſta toleranda, ei qui non ſolùm Salomone ſapientior, ſed ipſa Dei ſapientia erat? Probitatem vitæ paſſio obſcurauit, cùm in medio latronum cruci affixus penderet, quaſi ſeductor populorum,

Mat. 28.

Luc. 23.

rum, & Regni alieni vſurpator eſſet. Atque hanc innocentiæ gloriam magis adhuc obſcurare videbatur illa derelictio Dei, quam ipſe fatebatur dicens, *Cur me dereliquiſti?* Deus enim non probos viros, ſed improbos derelinquere ſolet. Certè ſuperbi omnes valde cauent, ne aliquid dicant, vnde poſſint qui audiunt, ſuſpicari indignitatem aliquam ſuam eos ipſos confiteri. Sed humiles, & patientes, quorum Rex Chriſtus fuit, libenter occaſionem omnem arripiunt humilitatis, & patientiæ, modò nihil falſi dicant. Quanta igitur humilitas, quanta patientia neceſſaria fuit ad iſta toleranda illi, de quo Apoſtolus dicit, *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus*. Porrò regiam maieſtatem paſſio ſic obſcurauit, vt pro diademate aureo ſpineam coronam, pro ſceptro arundinem, pro tribunali patibulum, pro regio comi- Hebr. 7.

mi-

mitatu duos illi latrones adiunxerit. Quanta igitur humilitas, quanta patientia neceſſaria fuit illi, qui
Apoc. 1. verè erat Rex Regum, & Dominus Dominantium, & Princeps Regum terræ? Quid iam dicam de beatitudine animæ, quam verè Chriſtus habuit ab ipſa ſua conceptione? & quam potuiſſet, ſi voluiſſet, in corpus etiam transfundere? quàm vehementer gloriam iſtam paſſio obſcurauit, cùm eum
Iſai. 53. fecerit *virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & deſpectum, & nouiſſimum virorum*, iuxta Iſaiã. & cùm ipſe clamet præ magnitudine paſſionis, *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Denique celſiſſimam diuinæ perſonæ dignitatem paſſio ſic obſcurauit, vt qui ſupra omnes, non homines tantùm, ſed etiam Angelos ſedet; propter paſſionem dicat, *Ego autem ſum ver-*
Pſal. 21. *mis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.*

Ad hunc igitur locum nouiſſimum Chriſtus in paſſione deſcendit:

dit: ſed hæc deſcenſio non ſine ingenti merito, & exaltatione fuit. Quod enim idem Dominus verbo ſæpiſſimè promiſit, dicens, *Omnis qui ſe humiliat exaltabitur*; in ipſius perſona impletum fuiſſe, Apoſtolus teſtatur, cùm ait, *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod, & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ita qui fuit nouiſſimus, declaratus eſt primus; & humiliatio breuiſſima, & quaſi momentanea fuit, ſed exaltatio ſempiterna. Quod idem videmus accidiſſe Apoſtolis, & ſanctis omnibus: nam Apoſtolos, ſcribit Beatus Paulus, fuiſſe *tanquam purgamenta huius mundi, & omnium peripſema*, id eſt, res viliſſimas, quæ ab omnibus proijciuntur, & conculcantur: hæc fuit humilitas Apoſtolorum. Sed quæ exaltatio? Sanctus Ioannes Chryſo-

Mat. 23. *Luc. 14. & 18.*

Philip. 2.

1. Cor. 4.

Hom.23. in epiſt. ad Rom. ſtomus docet, cùm ait, Apoſtolos nunc in cælo prope ipſum thronum Dei aſſiſtere, vbi Cherubim Deum glorificant, vbi Seraphim volant; id eſt, cum primis Principibus Regni cęlorum locum tenere, à quo loco nunquam excident. Certè ſi homines attentè conſiderarent, quàm honorificum ſit, humilitatẽ filij Dei hic in terris imitari; & ſimul aliquo modo ſuſpicari poſſent, quanta ſit exaltatio, ad quam humilitas ipſa perducit; paucos omnino ſuperbos inueniremus: ſed quia ſenſibus carnis, & humana cogitatione plerique omnia metiuntur, ideò mirum nõ eſt, ſi rara ſit humilitas in terris, & ſuperborum infinitus ſit numerus.

CAP. VII.

De verbo quinto, Sitio, *ad literam.*

SEquitur verbum quintũ, quod habetur apud Sanctum Ioannem, & eſt verè verbum vnum, videlicet, *Sitio*. Sed vt intelligatur, ne-

neceſſe eſt addere verba Euangeliſtæ præcedentia, & ſequentia. ſic igitur loquitur S. Ioannes, *Poſtea ſciens Ieſus, quia omnia conſummata ſunt, vt conſummaretur Scriptura, dixit, Sitio. Vas ergo erat poſitum aceto plenum: illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius.* Quorum verborum hæc ſententia eſt: Dominus noſter adimplere voluit omnia, quæ de vita, & morte eius Prophetæ, Spiritu ſancto pleni, prænouerant, & prædixerant: & quoniam omnibus alijs adimpletis, adhuc vnum reſtabat, vt acetum in ſiti ſua guſtaret, iuxta illud pſalmi ſexageſimi octaui, *In ſiti mea potauerunt me aceto*, dixit clara voce, *Sitio:* & qui aſtabant, obtulerunt ori eius ſpongiam aceto plenam, & calamo impoſitam. Dominus igitur noſter dixit, *Sitio*, vt impleretur Scriptura. Et quare vt impleretur Scriprura? cur non potius dixit *Sitio*, quia re vera ſitiebat, & reſtinguere ſitim cu- Ioan. 19.

piebat? non enim Propheta prædixerat, ad hoc vt fieret, quod prædixit; ſed ideò prædixerat, quia præuiderat futurum; & futurum prædixerat, quia res verè futura erat, etiamſi non præuideretur. Itaque præuiſio, vel prædictio non eſt cauſa rei futuræ, ſed res futura cauſa eſt, cur poſſit præuideri, vel prædici. Magnum hoc loco myſterium aperitur. Verè enim Dominus ſiti grauiſſima laborauit à principio crucifixionis, & ea ſitis creuit ſemper magis ac magis, ita vt vnum fuerit ex maioribus tormentis, quæ Dominus in cruce pertulit. Siquidem emiſſio magnæ copiæ ſanguinis, exſiccat, & ſitim prouocat. Noui ego perſonã quæ multis affecta vulneribus, ex quibus ingens copia ſanguinis fluxerat, nihil niſi potum deſiderabat, quaſi nihil mali pateretur præter ardentiſſimam ſitim. Idem legitur in vita Sancti Emmerammi martyris: qui ligatus ad palum, & plurimis vulneribus acceptis, de ſiti

Vide Surium ad diem 22. Septemb.

tan-

tantummodo querebatur. Chriſtus igitur, qui poſt longam defatigationem multum ſanguinis in flagellatione ſuderat; & poſtea crucifixus quatuor quaſi fontes in corpore ſuo patentes gerebat, ex quibus ingens ſanguinis copia lõgo iam tempore fluxerat; quomodo fieri poteſt, vt non ſiti ardentiſſima cruciaretur? Et tamen longum hunc cruciatum per tres horas ſilentio preſſerat, & potuiſſet etiam premere vſque ad mortem, quæ iam tunc erat in ianuis. Cur igitur tanto tempore ſilentio texit cruciatum tam immanem, & iam iam moriturus illum manifeſtans dicit, *Sitio*; niſi quia voluntas Dei erat, vt nos omnes nouum hoc tormenti genus Chriſto non defuiſſe ſciremus? Et ideò idem Pater cæleſtis à Propheta prædici voluit in perſona Chriſti; & ipſi Domino Ieſu Chriſto inſpirauit, vt ad exẽplum patientiæ fidelibus ſuis notum faceret hunc nouum, & acerbiſſimum cruciatum. Dixit ergo,

Sitio, id eſt, deficit iam in carne mea humor omnis; aruerunt venæ, aruit lingua, aruit palatum, aruerunt fauces, aruerunt interiora omnia: ſiquis me refocillare cupit, potum offerat.

Audiamus nunc quem potum illi obtulerint, qui cruci aſtabant. *Erat ergo vas aceto plenum, illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes obtulerunt ori eius.* O conſolationem, ò refrigerium. Erat ibi vas aceto plenum, quod noxium eſt vulneribus, & mortem accelerare ſolet, atque ea de cauſa ibi cōſeruabatur, vt mortem cruci affixis acceleraret. Certè S. Cyrillus ad hunc locum ita ſcribit, *Pro iuuante, & iucundo potu nocentem, & acerbum obtulerunt.* Et hoc ideò credibilius redditur, quòd S. Lucas ſcribat in Euangelio, *Illudebant autem ei, & milites accedentes, & acetum offerentes*: & quamuis hoc ſcribat S. Lucas de Chriſto recens cruci affixo: tamen credibile eſt, illos ipſos

Lib. 22. cap. 35. in Ioan.

Luc. 23.

ſos milites, cùm audiuerunt clamantem, *Sitio*, tùnc acetum per ſpongiam, & calamum dediſſe, quod antea illudentes obtulerant. Summa eſt, vt initiò paulò ante cruci affixionem obtulerũt vinum felle miſtum; ſic in exitu vitæ acetum noxium vulneribus obtulerunt, vt à principio vſque ad finem tota Chriſti paſſio fuerit ſimplex, & vera paſſio nulla conſolatione admixta. *Mat. 27.* *Ioan. 19.*

CAP. VIII.

De primo fructu verbi quinti.

SCripturæ teſtamẽti veteris plerunque per ſcripturas teſtamenti noui declarari ſolent: ſed in hoc myſterio de ſiti Domini, verba pſalmi ſexageſimi octaui haberi poſſunt pro commentario Euangelij Siquidem in Euangelio non apertè declaratur, an qui obtulerunt acetum Domino ſitienti, id fecerint, vt ei gratificarentur, an vt eum magis affligerent, id eſt, ex

amore, vel odio. Nos cum S.Cyrillo in malam partem accipimus factum illorum, qui Domino ſitienti acetum propinauerunt. Sed verba pſalmi apertiora ſunt, quàm vt explicatione indigeant: atque ex eis hunc fructum colligemus, vt diſcamus ſitire cum Chriſto, quæ verè, & ſalubriter ſitienda ſunt. Hæc ſunt verba Prophetæ. *Suſtinui, qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni: & dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Itaq; qui dederunt Chriſto Domino, paulo antequam crucifigeretur, vinum cum felle mixtum; & qui crucifixo Domino acetum obtulerunt, de illis erant, de quibus queritur dicens, *Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni.*

Sed poſſet aliquis quærere, an non Beatiſſima Virgo mater Domini, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalena

cum

cum Apoſtolo Ioanne, ſtantes iuxta crucem verè, & ex corde ſimul contriſtabantur? An non etiam mulieres illæ, quæ ſequebantur Dominum ad montem Caluariæ plangentes eum, verè ſimul cum eo contriſtabantur? Denique nonne Apoſtoli omnes paſſionis tempore triſtabantur, cùm eis Christus ipſe prædixiſſet, *Mundus gaudebit, vos verò contriſtabimini?* Omnino contriſtabantur omnes iſti, & ſeriò contriſtabantur: ſed non ſimul cum Domino contriſtabantur; quia non eadem erat triſtitiæ cauſa, vel ratio in Chriſto, & in alijs: Dominus enim ait, *Suſtinui, qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni.* Illi triſtabantur de paſſione, & morte Chriſti corporali: ille non de hac re triſtabatur, niſi ad breue tempus in horto, vt ſe verè hominem demonſtraret: immo dicebat, *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar*: & alio lo-

Luc. 23.

Ioan. 16.

Luc. 22.

Ioan.14. co, *Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad Patrem.* Quænam igitur erat cauſa triſtitiæ Domino, in qua ſimul contriſtantes non inuenit? perditio animarum, pro quibus patiebatur. Et quę erat cauſa conſolationis, in qua conſolantem non inuenit, niſi ſalus animarum, quam ſitiebat? Hãc vnam conſolationem quærebat, hanc optabat, hanc eſuriebat, hanc ſitiebat: ſed datum eſt ei fel in eſcã, & acetum in potum. Fellis enim amaritudo peccata ſignificat, quibus nihil eſt amarius, ei qui ſenſum guſtandi habeat nõ infectum, vel deprauatum. Aceti verò acrimonia, vel acerbitas obſtinationem ſignificat in peccato: proinde meritò Chriſtus triſtabatur, quia videbat pro vno latrone conuerſo, non ſolum alterum latronem in obſtinatione manſiſſe, ſed multos alios item obſtinatos manere, & ex Apoſtolis ipſis omnes ferè ſcandalum paſſos, Petrum negaſſe, Iudam deſperaſſe.

Si-

Siquis igitur velit Chriſtum in cruce eſurientem, & ſitientem, & inde valde contriſtatum, & dolentem conſolari, atque reficere: primùm ipſe ſe offerat verè pœnitentem, & peccata propria deteſtantem; deinde ſimul cum Chriſto triſtitiam magnam in corde ſuo concipiat, quòd tanta animarũ multitudo quotidie pereat, cùm tàm facilè poſſent omnes homines ſaluari, ſi redemptionis pretio vti vellent. Verè Apoſtolus Paulus vnus erat ex ijs, qui cum Chriſto, triſtabantur, cùm ait in epiſt. ad Romanos, *Veritatem dico in Chriſto, non mentior, quoniam triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, &c.* Non poterat Apoſtolus magis amplificare deſiderium ſuum erga ſalutem animarum, quàm illa exaggeratione, *Cupiebam anathema eſ-* Rom. 9.

ſe à Chriſto. Significat enim ex ſententia S. Ioannis Chryſoſtomi de Compunctione cordis, & in epiſt. ad Romanos; ſe adeò vehementer triſtari de damnatione Iudæorum, vt ſi fieri poſſet, cuperet ipſe ſeparari à Chriſto, propter Chriſtum; non quidem à charitate Chriſti ſeparari cupiebat, de qua dixerat paulò ante, *Quis non ſeparabit à charitate Chriſti?* Sed à gloria Chriſti, malens ipſe gloria cæleſti priuari, quàm vt Chriſtus priuaretur tanto fructu paſſionis ſuæ, quantus appareret in conuerſione multorum millium Iudæorum. Iſte igitur verè triſtabatur cum Chriſto, & conſolabatur dolorem Chriſti: ſed paucos habet hoc tempore imitatores. Primùm enim Paſtores animarum non pauci magis triſtantur, ſi prouentus Eccleſiæ ſuæ diminui, aut etiam perire videant, quàm ſi multus animarum numerus ex ipſorum abſentia, vel negligentia pereat. *Patientius*, inquit S. Bernardus de Epiſcopis loquens, *feri-*

Lib. 4. de conſider. cap. 9.

ferimus Chriſti iacturam, quam noſtram. Quotidianas expenſas, quotidiano reciprocamus ſcrutinio, & continua Dominici gregis detrimenta neſcimus. Non ſatis eſſe debet Prælato, ſi ipſe piè viuat, & Chriſti virtutes priuatim imitari ſatagat, niſi etiam ſubditos ſuos, vel potius filios ſuos, pios efficiat, & per Chriſti veſtigia ad vitam æternam ducat, proinde ſi Chriſto compati, & cum illo triſtari, eiuſque dolores conſolari cupiunt; vigilēt ſuper gregem ſuum, non deſerant ouiculas ſuas, verbo dirigant, exemplo præcedant.

Sed etiam de priuatis hominibus iure queri poteſt Chriſtus, quòd cum illo non contriſtentur, neque dolorem ſuum conſolentur. Et ſi cùm in cruce pendebat, meritò querebatur de perfidia, & obſtinatione Iudeorum, à quibus videbat tantum ſuum laborem, doloremq; contemni, & tàm pretioſam medicinam ſanguinis ſui tãquam à phreneticis reſpui: quid

nunc

nunc dicere poteſt, cùm non iam de cruce, ſed de cælo videat, ab his, qui in eum credunt, aut credere ſe dicunt, nihili fieri paſsionem ſuam, ſacrum ſanguinem conculcari; nihil, niſi fel, & acetum ſibi offerri, id eſt, ſine conſideratione diuini iudicij, & ſine metu gehennæ multiplicari peccata? *Gaudium eſt in cælis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*: ſed ſi paulò poſt ille qui per fidem & baptiſmum natus videbatur in Chriſto, & qui per pœnitentiam à morte reuocatus videbatur ad vitam, iterum peccando moritur; nonne gaudium vertitur in triſtitiam? & lac in fel; & vinum vertitur in acetum? Certè *mulier, quæ cùm parit triſtitiam habet*; ſi viuum pariat puerum, *iam non meminit preſſuræ, quia natus eſt homo in mundum*: ſed ſi fortè puer continuò moriatur, aut etiam mortuus naſcatur; nonne duplici dolore torquebitur? ſic etiam multi laborant confiten-

Luc. 15.

Ioan. 16.

fitendo peccata, fortaſſe etiam in ieiunijs, & eleemoſynis non ſine labore verſantur. Sed quia per conſcientiam erroneam, vel ignorantiam non probabilem ad indulgentiam non perueniunt; nonne iſti laborant in parturiendo, & tamen abortum faciunt, & ſe ipſi, & paſtores ſuos duplici mœrore conficiunt? Similes ſunt eiuſmodi homines viro ægrotanti, qui amariſſimo pharmaco, vnde ſanitatē ſperabat, ſibi ipſe mortem accelerat: vel agricolæ, qui poſt multos labores in vinea, vel in agro colendo conſumptos, improuiſa grandine ſuperueniente, prouentus omnes, id eſt, labores ſuos omnes amittit. Iſta igitur ſunt mala iure deflenda, & qui iſta deflet, & de his contriſtatur; is cum Chriſto in cruce contriſtatur: & cùm in iſtis depellendis malis pro viribus laborat; is Chriſti patientis in cruce labores, ac dolores mirifiè conſolatur, & cum Chriſto viciſſim in cælo gaudente

gau-

gaudebit, & cum regnante regnabit.

CAP. IX.

De ſecundo fructu verbi quinti.

ALia, nec parum vtilis conſideratio mihi occurrit, dum ſitim Chriſti in cruce pendentis attentè conſidero. Videtur enim mihi Dominus in eum ſenſum dixiſſe, *Sitio*, quo dixit mulieri Samaritanæ, *Da mihi bibere*. Nam paulò poſt aperiens myſterium verbi ſui adiunxit, *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dixit tibi, da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam*. Quomodo enim ſitiet, qui eſt fons aquæ viuæ? an non de ſe loquebatur, cùm diceret in
Ioan. 7. Euangelio, *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat?* & nonne ipſe eſt petra illa, de qua loquitur Apoſto-
1. Cor. 10. lus ad Corinthios, *Bibebant de conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus?* Denique nonne

ipſe

ipſe eſt, qui loquitur ad Iudæos per Hieremiam, *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* Hier. 2.
Videor igitur mihi videre Dominum in cruce, tanquàm in ſublimi ſpecula, reſpicientem orbem terrarum plenum hominibus ſitientibus, & languentibus præ ſiti: & occaſione ſitis ſuæ corporalis, eundem Dominum miſeratum communem illam ſitim generis humani, clamauiſſe, *Sitio*, hoc eſt, verè quidem ſitio propter exhauſtum iam, atque exſiccatum humorem corporis mei; ſed hæc ſitis in momento finietur: magis autem ſitio, vt homines ex fide cognoſcere incipiant, me eſſe verum fontem aquæ viuę & veniant ad me, & bibant, & deinceps non ſitiant in æternum.

O nos beatos, ſi concionem iſtam Verbi incarnati, attentiſsimo corde audiremus. An non enim homines ferè omnes ſitiunt

ſiti concupiſcentiæ ardentiſſima, & inſatiabili aquas labentes, & turbidas rerum tranſeuntium, & defluentium, quæ vulgò dicuntur bona, pecunias, honores, voluptates? Et quis, vnquam iſtam aquam bibens, non ſitiuit iterum? Et quis vnquam Christum magiſtrum audiens guſtare cœpit aquam viuam ſapientiæ cæleſtis, & charitatis diuinæ; qui non continuò extincta ſiti rerum terrenarum, reſpirare cœperit in ſpem æternæ vitæ; & depoſita mordaci cura acquirendi, & cumulandi terrena, non cœperit deſiderare, & ſitire cæleſtia? Hæc aqua viua, non ex terra aſcendens, ſed de cælo deſcendens, quam Dominus fons aquæ viuæ nobis dabit, ſi eam ab illo ardentibus precibus, & non ſine fonte lacrymarum poſtulabimus; non ſolùm ſitim ſedabit rerum terrenarum, ſed etiam erit nobis cibus, & potus indeficiens toto tempore noſtræ peregrinationis. Sic enim loquitur Iſaias Propheta,

Omnes ſitientes venite ad aquas. *Iſai. 55.*
Et ne fortè putes ſimplicem eſſe aquam, vel magno pretio emendam; ſubiungit, *Properate*, inquit, *venite, & emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum, & lac.* Aqua emenda dicitur, quia non ſine aliquo labore, id eſt, diſpoſitione propria acquiritur; ſed abſque argento, & abſque vlla commutatione, quia gratis datur, neque vllum æquale pretium inueniri poſſet: & quam paulò ante vocauerat aquam, nūc appellat vinum, & lac, quia res quædam eſt pretioſiſſima, quæ ſimul comprehendit virtutem, ſiue perfectionem aquæ, vini, & lactis.

Hæc eſt vera ſapientia, & charitas, quæ dicitur aqua, quia refrigerat æſtum concupiſcentiæ; vinum, quia calefacit, & inebriat mentem ebrietate maxime ſobria; lac, quia nutrit dulci pabulo præcipuè infantes in Chriſto, iuxta illud Apoſtoli Petri, *ſicut modo* *1. Pet. 2.*

geniti

geniti infantes lac concupiſcite. hæc eadem vera ſapientia, & charitas, concupiſcentiæ carnis contraria, eſt *iugum* illud *ſuaue, & onus leue*, quod qui libenter, humiliterq; ſuſcipiunt, inueniunt requiem veram, & ſolidam animabus ſuis, vt non amplius ſitiant, neque opus habeant aquas ex terrenis puteis haurire. Hæc dulciſsima requies animorum aperuit ſolitudines, impleuit monaſteria, reformauit clerum; ipſos etiam coniugatos ad moderationem nõ exiguam reuocauit. Certè palatium Theodoſij iunioris Imperatoris, non abſimile magno monaſterio videbatur; & domus Comitis Elzearij parui monaſterij formam præſeferebat. In vtroque loco nulla iurgia, nullæ contentiones audiebantur, ſed pſalmi, & cantica ſacra frequentiſſimè reſonabant. Hæc omnia Chriſto debemus, qui ſiti ſua ſitim noſtram extinxit, & tanquam fons viuus aquis iugiter manantibus agros cor-

Mat. 11.

Socr. lib. 7. c. 22.

vid. Sur. to. 5. die 27. Sept.

cordium noſtrorum ita rigauit, vt ſiccitatem non timeant, niſi ab ipſo fonte corda noſtra (quod abſit) inimico inſtigante recedant.

CAP. X.

De tertio fructu verbi quinti.

TErtius fructus qui ex verbo quinto decerpi poteſt, eſt imitatio patientiæ Filij Dei Quãuis enim in verbo quarto claruerit humilitas cum patientia; tamen in verbo quinto, tanquam in proprio loco, ſumma & ſola patientia Chriſti fulſiſſe videtur. Porrò patientia non ſolum vna ex magnis virtutibus eſt, ſed etiam præter cæteras valde neceſſaria, ſic enim loquitur ſanctus Cyprianus, *Non inuenio, inter cæteras cæleſtis diſciplinæ vias, quid magis ſit vel vtilius ad vitam, vel maius ad gloriam, quàm vt qui preceptis Dominicis obſequio timoris, ac deuotionis innitimur, patientiam maximè tota obſeruatione* *Serm. de bona patientia.*

tione

tione tueamur. Sed antequam de neceſſitate patientiæ aliquid dicamus, neceſſe eſt patientiam veram à falſa diſtinguere. Vera patientia eſt, quæ tolerare iubet mala pœnæ, vt non cogatur facere mala culpæ. Talis fuit patientia Martyrum, qui maluerunt tormenta ſubire carnificum, quàm Chriſti fidem abnegare; & maluerunt iacturam omnium bonorum pati, quàm Dijs falſis cultum adhibere. Falſa verò patientia eſt, quæ ſuadet mala omnia tolerare, vt legi concupiſcentiæ pareatur: & amittere bona ſempiterna, vt temporalia conſeruentur. Talis eſt patientia martyrum diaboli, qui facilè tolerant famem, & ſitim, frigus, & æſtum, & iacturam nominis boni, & quod admirabilius eſt, Regni cælorum, vt opes adaugeant, vel carnis concupiſcentiæ ſatisfaciant, vel ad gradus honorum aſcendant.

Vide S. Auguſt. lib. de patiētia c. 1. 2. 3.

Iam verò patientia vera id habet proprium, vt omnes virtutes

perfi-

perficiat, & conſeruet: atque hoc eſt, quod ſanctus Iacobus prędicat in laudibus patientiæ, cùm ait, *Patientia opus perfectum habet, vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes.* Virtutes, enim cæteræ ſine patientia non diu ſubſiſtere poſſunt propter difficultates, quæ in earum actibus inueniuntur. Sed quando comitem habent patientiam, facilè ſuperant omnes difficultates, patientia enim conuertit praua in directa, & aſpera in vias planas. Atque hoc adeò verum eſt, vt ſanctus Cyprianus de ipſa etiam Regina virtutum charitate dicat, *Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamentum pacis, tenacitas, ac firmitas vnitatis, quæ ſpe, & fide maior eſt; & martyria præcedit, quæ nobiſcum ſemper æterna apud Deũ in regnis cæleſtibus permanebit. tolle illi patientiam, & deſolata non durat; tolle ſuſtinendi, tolerandiq; ſubſtantiam, & nullis radicibus, ac viribus perſeuerat.*

Iac. 1.

Serm. de patiẽtia.

Quod idem facilius probat idem Cyprianus de caſtitate, de iuſtitia, de pace cum proximis. *Sit fortis*, inquit, *& ſtabilis in corde patientia, & nec adulterio ſanctificatum corpus, & Dei templum polluitur, nec iuſtitiæ dicata innocentia contagione fraudis inficitur, nec poſt guſtatam Euchariſtiam manus gladio, & cruore maculatur*: hæc ille, qui à contrario ſenſu ſignificare voluit, neque caſtitatem adulterio reſiſtere poſſe ſine patientia, neque iuſtitiam fraude vacare, neque ſumptam Euchariſtiam ab homicidio liberare.

Hoc autem quod ſcribit ſanctus Iacobus de virtute patientiæ, alijs verbis docent Propheta Dauid, & ipſe Dominus, & Apoſtolus eius. Dauid in pſalmo nono, *Patientia*, inquit, *pauperis non peribit in finem*; quia videlicet opus perfectum habet, ac per hoc fructus eius nunquam marceſcet. Dicitur enim patientia non

perire, quia fructus eius, & merces ſemper manebit. Quomodo dicere ſolemus, labores agricolæ perire, quando fructum non ferunt; & non perire, quando ferunt. Additur autem vox illa, *pauperis*, quæ hoc loco humilem ſignificat, qui ſe pauperem agnoſcit, & ſine adiutorio Dei nihil poſſe vel facere, vel pati. Sic ſanctus Auguſtinus exponit in libro de patientia; neque enim ſoli pauperes, ſed etiam diuites veram patientiam habere poſſunt, dummodo non in ſeipſis cõfidant, ſed in Deo, à quo, vt veri pauperes, donorum diuinorum patientiam petant, & accipiant. Hoc idem Dominus ipſe ſignificare voluit, cùm ait in Euangelio, *In patientia veſtra poſſidebitis animà veſtras*. Illi enim ſoli verè poſſidebunt animã, id eſt, vitam ſuam, vt propriam, & quæ à nullo ſubripi poſſit, qui patienter tolerabunt omnes afflictiones, & ipſam etiam corporis mortem, vt non peccent in Deum.

Cap. 15.

Luc. 21.

Quamuis enim moriendo vitam videantur amittere: tamen non amittunt, ſed in æternum cuſtodiunt eam. Mors enim iuſtorum non mors,ſed ſomnus,isq; admodum breuis dici poteſt. Sed impatientes, qui vt vitam corporis non amittant, peccare non dubitant, vel Chriſtum abnegando, vel idola colendo,vel libidini ſuccumbendo,vel aliud quodcumque ſcelus perpetrando: illi videntur quidem ad tempus conſeruare vitam ſuam, ſed perdunt in æternum vitã corporis,& animæ,& ſicut veris patiẽtibus recte dicitur,
Luc.21. *Capillus de capite veſtro non peribit*: ſic impatiẽtibus dici debet, membrũ de corpore veſtro immune à gehẽnæ incẽdio nõ manebit.

Denique hoc idem confirmat
Hebr.10. Apoſtolus,dicens, *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* vbi patientiam non vtilem, ſed neceſſariam omnino eſſe pronunciat,vt voluntatem Dei ſemper fa

cia-

ciamus, & voluntatem Dei facien tes reportemus promiſſionem, id eſt, *coronam gloriæ, quam promiſit Deus diligentibus ſe*, & mandata ſua cuſtodientibus. *Si quis* enim *diligit me, ſermonem meum ſeruabit*, &, *qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat*. Itaque videmus totã ſcripturam ſibi ipſi cohærentem, prædicare fidelibus patientiæ neceſſitatem. Hæc igitur cauſa eſt, cur Chriſtus voluerit in exitu de hac vita, teſtificari omnibus inuiſibilem quamdam, & acerbiſſimam, & longiſſimam paſſionem ſuam, ſitim videlicet, vt hoc tanto exemplo propoſito, accenderemur ad patientiam in omni afflictione ſeruandam. Fuiſſe autem Chriſti ſitim, pœnã vehementiſſimam, paulò ante in explicatione verbi, *Sitio*, demonſtrauimus. Quòd verò lõgiſsima fuerit, nullo negocio demonſtrari poteſt.

Iacob. 1.

Ioan. 14.

Ac vt incipiamus à flagellatione, cùm Chriſtus flagellaretur, iam fatigatus erat ex oratione

prolixa, & agonia, ac ſanguinis effuſione in horto: deinde ex multis itineribus, quæ illa ipſa nocte, & die ſequente confecerat, ab horto ad domum Annæ, à domo Annæ ad domum Cayphæ, a domo Cayphæ ad domum Pilati, à domo Pilati ad domum Herodis, à domo Herodis ad domum Pilati; quæ itinera multa milliaria continent, neque Dominus à cœna heſterna cibum, vel potum, vel ſomnum guſtauerat: ſed vexationes multas, & grauiſſimas in domo Cayphæ acceperat, ad quas omnes acceſſit duriſſima flagellatio, quam ſitis vehemens comitata eſt, & flagellatione finita, ſitis non finem, ſed incrementum accepit. Succeſſit coronatio, & illuſio, ac noua vexatio, quam etiam ſitis comitata eſt; & coronatione finita, ſitis non extincta, ſed aucta eſt. Inde crucis patibulo oneratus, quamuis ex tot itineribus, & laboribus feſſus, & ſitibundus proceſſit ad montem Caluariæ. Iti-

nere illo confecto, oblatum eſt ei vinum cum felle miſtum; quod cùm guſtaſſet, noluit bibere. Itaque iter quidem finem accepit, ſed ſitis, quæ toto itinere pium Dominum cruciauerat, ſine dubitatione incrementum accepit. Sequuta eſt crucifixio, & ex quatuor vulneribus, quaſi ex fontibus quatuor ſanguine defluente, vnuſquiſque per ſe cogitare poteſt, quàm vehementer ſitis creuerit. Denique tribus horis ſequentibus à ſexta vſque ad nonam horam in horribilibus illis tenebris, vix credi poteſt, quo ſitis ardore ſacratiſſimum illud corpus confectum fuerit. Et quamuis acetum miniſtri obtulerint ori eius; tamen quia non vinum vel aqua, ſed acetum, id eſt, aſpera, & ingrata potio fuit, & valde modica, cùm ex ſpongia guttas ſorbere deberet, & iam iam moriturus eſſet: veriſſimè affirmare licet, Redemptorem noſtrum à principio paſſionis vſque ad obitum grauiſſi-

mum hoc tormentum patientiſſimè tolerauiſſe. Quantum ſit autem hoc tormentum, rari apud nos experiuntur, cùm paſſim occurrant aquæ, quibus ſitis ſedari poſſit; ſed qui multos dies iter faciunt per loca deſerta, illi experiuntur, quale ſit tormentum ſitis.

Lib.7.de reb. geſt. Alexan. Scribit Curtius, aliquando Alexandro Magno, per deſertum cum exercitu iter faciente, occurriſſe poſt longam ariditatem, & ſitim fluuium quemdam; tanta verò auiditate cœpiſſe milites aquam illam bibere, vt multi intercluſo ſpiritu ſtatim extincti fuerint; & addit, *multoq; maior horum, ſic extinctorum, numerus fuit, quam vllo amiſerat bello*. Itaque ardor ille ſitis tàm erat intolerabilis, vt non poſſent milites illi ſibimet imperare, vt inter bibendum aliquantulum reſpirarent, ſic perijt maxima pars exercitus Alexandri. Inueniuntur etiam, qui præ magnitudine ſitis ſuauem putauerint aquam luto admixtam,

oleum,

oleum, ſanguinem, & alia ſordidiora, & horribiliora, quæ nemo hauriret, niſi extrema neceſſitate coactus. Hinc diſcere debemus, quam acerba fuerit Chriſti paſſio, & quanta in ea patientiæ virtus eluxerit: quæ nobis Deo volente innotuit, vt eam imitemur, & ita Chriſto compatiamur, vt ſimul cum illo glorificemur.

Sed audire mihi videor pias quaſdam animas, quæ libenter diſcerent, qua ratione poſſent ad hoc peruenire, vt patientiam Chriſti ſerio imitarentur, & cum Apoſtolo dicere poſſent, *Chriſto confixus ſum cruci*, & cum ſancto Martyre Ignatio, *Amor meus crucifixus eſt*. Res hæc non eſt adeò difficilis, vt multi exiſtimare videntur. Non enim neceſſe omnibus eſt humi cubare, flagellis ad ſanguinem vſque corpus propriũ cædere, ieiuniare quotidie in pane & aqua, cilicium aſperum, vel ferream catenam ad nudam carnem quotidie gerere, & alia id genus Gal. 2. Epiſt. ad Rom.

ad carnem edomandam,& cum vitijs & concupiſcentijs crucifigendam facere. Illa enim laudabilia, & vtilia ſunt, cùm fiunt ab ijs; qui poſſunt, & non ſine conſilio magiſtri ſpiritualis: ſed ego rationem exercendæ patientiæ, & Chriſtum patientem imitandi demonſtrare pijs Lectoribus cupio, quæ omnibus conueniat, & nihil inſolitum,nihil nouum,nihil quod ad popularem auram captandam fieri vllus ſuſpicari poſſit.

Primùm igitur aio, oportere patientiæ amatorem in illis laboribus, & doloribus libenter verſari, quæ certum ſit, voluntati diuinæ placere, iuxta illud Apoſtoli, *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* Quid autem velit Deus nos patienter ſubire, non eſt difficile diſcere, vel docere. Primùm enim pro comperto habemus,ea quæ nobis mãdat mater Eccleſia, quamuis dura, vel difficilia ſint, obedienter,

Heb.10.

& patienter perficienda eſſe. Quid nobis mandat Eccleſia? ieiunia quadrageſimæ, quatuor temporũ, & vigiliarum, iſta ſi ſuſcipiantur, vt oportet, non ſine patientia perfici poſſunt. Nam ſi quis velit, in diebus ieiuniorum exquirere delicatas epulas; & in cœna vna, ſiue prandio vno, tantum cibi ſumere, quantum in prandio ſimul & cœna capere ſolitus erat; & horam anticipare, & poſtea ſub veſperum cœnulam ſumere tam copioſam, vt cœna dici poſſit; iſte certè non facilè eſuriet, neque ſitiet, neque patientia opus habebit: ſed ſi feriò ſtatuat, non anticipare horam, niſi morbus, aut alia neceſſitas cogat: vulgares, & viles epulas pœnitentiæ agendæ accommodatas ſumere, eaſq́; in ea menſura, quæ refectionem vnã, eamq́; ordinariam non excedat; & quod in alia refectione ſumeretur, ſi dies ieiunij non eſſet, dare pauperibus, vt ſit iuxta B. Leonem, *refectio pauperis, abſtinen-* Ser. 12.
 tia

de ieiun. 10.menſis. *tia ieiunantis*, & alibi. *Eſuriamus paululum dilectiſſimi; & aliquantulum, quod iuuandis poſſit prodeſſe pauperibus, noſtræ conſuetudini ſubtrahamus*, & denique ſub noctem cœnula, quæ ſumi à multis ſolet, verè ſit cænula: tùm ſine dubio patientia neceſſaria erit, ad eſuriem, & ſitim tolerandam; & ſic ieiunando Chriſti patientiam vtcumque ſaltem imitabimur; & Chriſto confixi erimus cruci, ſaltem ex parte. At iſta non ſunt omnia neceſſaria. Ita ſit, ſed ad patientiam exercendam, & ad Chriſti paſſionem imitandam neceſſaria ſunt. Deinde Mater Eccleſia iubet Eccleſiaſticos, & regulares recitare, vel canere ſeptem horas canonicas: & vt fideles omnes ſaltem orando legant Dominicam orationem, & Angelicam ſalutationem. Iſta ſacra lectio, & oratio ſi fiat eo modo, quo poſſet, & deberet fieri, ſine dubio patientiæ auxilio indigebit, ſed non deſunt multi, qui

Ser.9.de ieiun. 7. menſis.

vt patientiæ ſuffragio non indigeant, tollere ſatagunt omnes difficultates. Primum quaſi onus aliquod graue gerere debeant, velociſsimè percurrunt omnia, vt videlicet ab illo onere breuiſſimè ſe expediant: deinde non erecti, & ſtantes, vel flexis genibus, ſed ſedentes, vel deambulantes horas canonicas legunt; videlicet vt tædium lectionis, & orationis, vel ſedendo minuatur, vel deambulando leuetur. Loquor autem de ijs, qui priuatim horas legunt, non de illis, qui in choro pſalmos decantant. Præterea ne ſomnum interrumpere cogantur, non ſolum horas diurnas, ſed etiam nocturnas ſole fulgente decantant: De attentione, & mentis eleuatione, cùm Deus laudatur, vel oratur, nihil dico, quia plerique nihil minus cogitant, quàm id, quod canunt, vel legunt. Itaque ſublata difficultate conſumendi longũ tempus in lectione, vel oratione, nec non ſurgendi ad horas noctur-

nas; & omiſſo labore ſtandi, vel flectendi genua, & animum coercendi, vt non hùc, atque illùc diuagetur, ſed totus ſit in ijs, quæ legit: mirum non eſt, ſi multi patientiæ ſubſidio egere nõ videantur. Sed iſti audiant, qua ſollicitudine canonicas horas ſanctus Franciſcus legebat, & tunc intelligent, hoc pium officium ſine patientiæ auxilio, peragi non poſſe.
Cap. 10. vita S. Frãciſci. Sic igitur loquitur ſanctus Bonauentura in vita ſancti Franciſci, *Solitus erat vir ſanctus horas canonicas non minus timoratè Deo perſoluere, quàm deuotè, nam licet oculorum, ſtomachi, ſplenis, & hepatis ægritudine laboraret; nolebat tamen muro, vel parieti inhærere, dum pſalleret; ſed horas ſemper erectus, & ſine caputio non girouagis oculis, nec cum aliqua ſyncopa perſoluebat: ſiquando eſſet in itinere conſtitutus, figebat tunc temporis greſſum, huiuſmodi conſuetudinem reuerẽtem, & ſacram ob pluuiarum*

inun-

inundantiam non omittens. Grauiter etiam ſe putabat offendere, ſi quando orationi deditus vanis phantaſmatibus interius vagaretur. Cùm aliquid tale accideret, non parcebat confeſſioni, quin illud protinus expiaret. Pſalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quaſi Deum præſentem haberet: & cùm nomen Domini in eis occurreret, præ ſuauitatis dulcedine, labia ſua lingere videbatur. Certè ſi quis conari velit ſic horas canonicas legere, & noctu etiam ſurgere ad nocturnas horas perſoluendas, experietur omninò, ſine labore, & patientia ſe non poſſe diuino officio ſatisfacere. Multa ſunt alia, quæ mater Eccleſia de voluntate Dei, ex literis ſacris edocta, præcipit, quæ ſine patientia rectè peragi nō poſſunt, qualia ſunt, dare ſuperfluum opum pauperibus, ignoſcere peccantibus in nos, & ſatisfacere ijs, quos nos offendimus; confeſſio peccatorum omnium ſaltem annis ſin-

gulis; perceptio ſacroſanctæ Eucharistiæ, quæ non paruam exigit præparationem; quæ ſine patientia rectè peragi non poſſunt: ſed ego pauca iſta per modum exempli ponere volui.

Alterum eſt, in quo diuina voluntas cernitur, & ſine patientia perfici nequit, id totum, quod ad nos vexandos vel dæmones, vel homines faciunt. Quamuis enim homines mali, & dæmones peſſimi, cùm nos exercent, nihil boni cogitent: tamen Deus, ſine quo illi nihil agere poſſunt, illam vexationem non permitteret, niſi nobis vtilem eſſe iudicaret: proinde omnis illa vexatio de manu Domini ſuſcipienda; ac per hoc patienter, & libenter toleranda eſt. Sic Iob ſimplex, & rectus, non ignorabat ſtragem illã, quam paſſus eſt, cùm vna die perdidit omnes opes, & omnes filios, ac deinde totius corporis ſanitatem, à Diaboli inuidia
Iob. 1. proceſiſſe: dixit tamen, *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen*

Do-

Domini benedictum, quia nouerat, ſtragem illam ſine Dei voluntate fieri non potuiſſe. Non hæc dico, quaſi velim homines ab hominibus, vel à dæmonibus afflictos, non poſſe, aut non debere reſarcire damna, medicinam adferre corpori, ſeq́; reſq́; ſuas defendere: ſed hoc tantùm admoneo, non eſſe cogitandum de vltione contra homines malos, neque reddendum malum pro malo, ſed patienter tolerandum, quod Deus nos tolerare voluerit, vt volũtatem Dei facientes reportemus promiſſionem.

Poſtremum illud eſt, vt omnia, quæ caſu, vel fortuitò accidere videntur, vt nimiam ſiccitatem, nimiam pluuiam, peſtilentiam, penuriam, & alia id genus; intelligamus, non ſine prouidentia, & voluntate Dei contingere; ac per hoc de non queramur elementis, vel de ipſo Deo, ſed agnoſcamus flagellum Dei, & peccata noſtra; & ſubiecti Deo, in humilitate vera patienter feramus omnia: ſic enim

fiet,

fiet, vt placatus Deus relinquat poſt ſe benedictionem, & nos vt filios paterna pietate caſtiget, non vt adulterinos hæreditate cæleſti priuet. Addam ex S. Gregorio exemplum vnum, ex quo intelligi poſſit, quanta ſit merces patientię. In homilia trigeſima quinta ſuper Euangelia narrat, quendam Stephanum adeo fuiſſe patientem, vt eos ſibi præ cæteris amicos crederet, qui ſibi moleſtiam aliquam irrogaſſent, & gratias pro cōtumelijs redderet: damna ſibi illata, lucra maxima exiſtimaret, aduerſarios omnes in adiutoribus, & benefactoribus numeraret. Hunc ſine dubitatione mundus amentem, & ſtultum eſſe cenſuiſſet; ſed ipſe Apoſtolum Chriſti non ſurda aure
1. Cor. 3. audiuerat dicentem, *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens*: nam, vt in eodem loco Sanctus Gregorius dicit, huic morienti Angeli multi viſi ſunt adfuiſſe, qui eius animam in cælum recta deferrent:

&

& ipſe Sanctus Doctor, hunc Stephanum inter martyres Sanctos, ob eius patientiam eximiam, numerare non dubitauit.

C A P. X I.

De quarto fructu verbi quinti.

ADhuc ſupereſt fructus vnus, isq́, dulciſſimus, qui ex verbo, *Sitio*, decerpi poteſt. Sanctus enim Auguſtinus enarrans pſalmum ſexageſimum octauum, exponens verbum, *Sitio*, dicit, eo verbo ſignificatum fuiſſe non ſolum deſiderium potus corporalis; ſed etiam deſiderium, quo Chriſtus flagrabat fidei, & ſalutis inimicorum ſuorum. Sed poſſumus nos occaſione accepta ex Sancti Auguſtini ſententia, paulò altius aſcendere, ac dicere, Chriſtum ſitiuiſſe gloriam Dei, & ſalutem hominum: nos autem ſitire debere gloriam Dei, honorem Chriſti, ſalutem noſtram, & ſalutem fratrum noſtrorum. Et quidem, quòd Chriſtus ſitie-

tierit gloriam Patris, & ſalutem animarum, dubitari non poteſt: id enim clamant omnia opera eius, & omnes conciones eius, & omnes paſſiones eius, & omnia miracula eius. Nobis potius cogitandum eſt, vt non ſimus ingrati tanto benefactori, qua ratione ſic inflammari poſſimus, vt verè ſitiamus honorem Dei, qui *ſic dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret:* & ſimul Chriſti gloriam verè, atque ardenter ſitiamus, qui *dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis hoſtiam, & oblationem Deo in odorem ſuauitatis:* necnon, vt ſic verè compatiamur fratribus noſtris, vt ſalutem ipſorum ardẽtiſſimè ſitiamus. Sed illud nobis eſt maximè neceſſarium, vt ſalutem propriam ita verè, & ex animo ſitiamus, vt ſitis illa cogat nos omnia pro viribus cogitare, & loqui, & agere, quæ ad ſalutem noſtram conſequendam expediunt. Si enim nos neque honorem Dei, neque Chriſti gloriã, ne-

Ioan.3. *Ephe.5.*

neque ſalutem proximorum ſitiamus; non propterea vel Deus honore debito carebit, vel Chriſtus gloria ſua priuabitur, vel proximi ſalutem non conſequentur: ſed nos ipſi verè peribimus in æternum, ſi ſalutem propriam ſitire neglexerimus. Ex quo mihi ſæpè vehemẽs admiratio ſubit, vnde fiat, vt ſciamus, Chriſtum ſalutem noſtram, tàm ardenter ſitiuiſſe; & nos ipſi, qui certò credimus, Chriſtum eſſe Dei ſapientiam, non moueamur ad eius exemplum imitandum in re, quæ nobis ſuper omnia neceſſaria eſt. Nec minus admiror, quòd nos ipſi temporalia bona tàm ardenter ſitiamus, quaſi eſſent bona ſempiterna; & ſalutem verè ſempiternam tàm negligenter quæramus, & non ſolùm non ſitiamus, ſed vix leuiter deſideremus, quaſi res eſſet momentanea, & leuis. Adde, quòd temporalia non ſunt pura bona, ſed admixta malis plurimis: & tamen ſollicitè, & anxiè appetuntur; ſalus æterna nullum

malum habet admiſtum, & tamen ſic negligitur, ſic leuiter appetitur, ac ſi nihil ſolidi contineret. Illumina Domine oculos meos interiores, vt inueniam aliquādo tam noxiæ ignorantiæ cauſam.

Amor certè deſiderium parit, deſiderium verò cùm ardere vehementer incipit, ſitis appellatur. Sed quis poteſt nō amare ſalutem propriam, præſertim æternam, & ab omni malo immunem? & ſi non poteſt nō amari res tanta, cur non vehementer deſideratur? cur non ardenter ſititur? cur non totis viribus quæritur? Fortaſſe ratio eſt, quia ſalus æterna non cadit ſub ſenſum, ideoq; neque experimentum eius habemus, quale planè nobis adeſt de ſalute corporali; proinde iſtam ſitimus, illam frigidè deſideramus. Sed ſi res ita ſe habet, vnde Dauid, qui homo mortalis erat, tàm ardenter viſionem ſitiebat Dei, in qua viſione ſalus æterna conſiſtit, vt clamaret,
Pſal.42. *Quemadmodum deſiderat ceruus*

ad

ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Vbi Propheta adhuc in terris manens, viſionem Dei, quæ eſt ipſa ſalus æterna, ardentiſſimè ſitiebat. Quod idem non ſoli contigit Dauidi, ſed viris plurimis ſanctitate inſignibus quibus res omnes terrenæ ſordebant, & inſipidæ videbantur; & ſola vehementiſſimè ſapiebat, & dulciſſima eſſe videbatur memoria, vel recordatio Dei. Non igitur cauſa, cur nos non ardenter ſitiamus beatitudinem ſempiternam, ea eſt, quòd ea ſub ſenſu non cadat: ſed quòd non attentè, & aſſiduè cum plena fide cogitetur. Cur autem non ita, vt oportet, cogitetur, cauſa eſt quia nos ſpirituales non ſumus, ſed animales. *Animalis* enim *homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei*. Quare ſi cupis, anima, ſitire ſalutem tuam, & aliorum, & multo etiam magis honorem Dei, 1. Cor. 2.

& gloriam Chriſti, audi B. Iaco-
Iac. 1. bum dicentem, *Siquis ex vobis indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.* Neque enim iſta tàm ſublimis ſapientia in ſcholis mundi reperitur, ſed in ſolo auditorio ſpiritus Dei, qui hominem animalem conuertit in ſpiritualem: neque ſatis eſt ſemel, & frigidè petere, ſed oportet perſeuerare pulſando, & inenarrabili gemitu clamare ad aures Patris. Si enim pater carnalis ploranti filiolo, & panem poſcenti denegare nō
Luc. 11. ſolet, *quanto magis,* inquit Dominus, *Pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?*

CAP. XII.

Exponitur ad literam verbum ſextum, Conſummatum eſt. *Ioan. 19.*

VErbum ſextum à Domino in cruce prolatum, refertur ab eodem S. Ioanne, vt penè coniun-

ctum cum quinto. Statim atque Dominus dixerat, *Sitio*, & acetum ſibi oblatum biberat; addidit S. Ioannes, *Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit, Conſummatum eſt.* Ioan. 19.
Et quidem ad literã nihil eſt aliud, *conſummatum eſt*, niſi conſummatum, ac perfectum eſt opus paſſionis. Siquidem opera duo iniunxerat Pater Filio; vnum prædicandi Euangelium: alterum patiendi pro genere humano. De priore opere dixit Dominus apud Ioannem, *Opus conſummaui, quod dediſti mihi, vt facerem: manifeſtaui nomen tuum hominibus.* Ioan. 17. Hæc dixit Dominus poſt vltimam, & longiſſimam concionem habitam ad diſcipulos poſt cœnam. Proinde tũc conſummauit primum opus, quod ei Pater iniunxerat. Alterum opus erat bibendi calicem paſsionis, de quo Dominus ait, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Mat. 20. & alibi, *Pater ſi vis, transfer calicem hunc à me:* Mar. 26. & alibi, *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis vt* Ioan. 18.

adimpleta iam eſſe, quæ de ipſius vita, & morte prædicta à Prophetis fuerant. Verè enim omnia prædicta fuerant. Conceptio, *Ecce Vigo concipiet*. Natiuitas in Bethleem, *Et tu Bethleem terra Iuda, &c. ex te exiet Dux, qui regat populum Iſrael*. Apparitio nouę ſtellæ, *Orietur ſtella ex Iacob*. Adoratio Regum, *Reges Tharſi & inſulæ munera offerent*. Prædicatio Euangelij, *Spiritus Domini ſuper me, euangelizare pauperibus miſit me*. Miracula, *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt: tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Seſsio ſuper aſinam, & pullum eius, *Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & pullum filium eius*. Denique paſsio tota per partes deſcripta eſt à Dauide in pſalmis; & ab Iſaia, Hieremia, Zacharia, & alijs. Atque hoc eſt, quod ipſe Dominus iturus

Iſai. 7. *Mich. 2.* *Num 23.* *Pſal. 71.* *Iſai. 65.* *Iſai. 35.* *Zach. 9.* *Pſal. 21. & 68.* *Iſai 83.* *Hier. 11.* *Zach. 12.*

Luc. 18. paſsionem dicebat, *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis*. De illis igitur, quæ conſummanda erant, nunc dicit, *Conſummatum eſt*; id totum videlicet, quod conſummandum, id eſt, implendum erat, vt Prophetæ fideles inuenirentur.

Deinde *Conſummatum eſt*, ſignificat, ex ſententia Sancti Ioannis Chryſoſtomi, conſummatam fuiſſe in morte Chriſti, poteſtatem, quæ permiſſa erat hominibus, & dæmonibus in Chriſtum; de qua poteſtate Chriſtus ipſe dixit ad Principes Sacerdotum, & magi-
Luc. 22. ſtratus Templi, & Seniores, *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*: Hæc igitur hora, & hoc tempus totum, quo Deo permittente, poteſtatem habuerunt impij in Chriſtum, finitum eſt, cùm Dominus dixit, *Conſummatum eſt*: tunc enim finem accepit peregrinatio Filij Dei inter homines, quam

præ-

prædixit Baruch, cùm ait, *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduerſus eum. Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illã Iacob puero ſuo, & Iſrael electo ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Et ſimul cum peregrinatione finem accepit vitæ mortalis conditio, ſecundum quam eſuriebat, ſitiebat, dormiebat, fatigabatur, iniurijs & flagellis, vulneribus, & morti obnoxius erat. Itaque vbi dixit Chriſtus in Cruce, *Conſummatum eſt: Et inclinato capite tradidit ſpiritum:* conſummatum eſt iter, de quo dixerat, *Exiui à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Conſummata eſt peregrinatio laborioſa, de qua dictum erat à Hieremia, *Expectatio Iſrael, Saluator eius in tempore tribulationis: quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum?* Conſummata eſt mortalitas humanitatis eius, &

Baruc. 3.

Ioan. 16.

Hier. 14.

conſummata eſt poteſtas omnium inimicorum eius in ipſum. Tertio conſummatum eſt ſacrificium omnium ſacrificiorum maximum, & in quod omnia ſacrificia veteris legis, tanquam figuræ, & vmbræ, in ſacrificium verum, & ſolidum intuebantur. Sic enim loquitur S.

Serm. 8. paſſ. Domini.

Leo, *Traxiſti Domine omnia ad te, quoniam ſciſſo templi velo, ſancta Sanctorum ab indignis Pontificibus receſſerunt, vt figura in veritatem, prophetia in manifeſtationem, & lex in Euangelium verteretur:* & paulò poſt, *Nunc etiam carnalium ſacrificiorum varietate ceſſante, omnes differentias hoſtiarum, vna corporis & ſanguinis tui implet oblatio.* In hoc enim Chriſti ſacrificio, ſacerdos eſt Deus homo; ara crux; ſacrificium, agnus Dei; ignis holocauſti, charitas, fructus ſacrificij, mundi redemptio. Sacerdos, inquam, fuit Deus homo; quo nullus maior excogitari poteſt,

Pſal. 109

Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſe-

dech : & verè ſecundum ordinem Melchiſedech, quia Melchiſedech ſine patre ſine matre, ſine genea-logia legitur in Scripturis: & Chriſtus ſine patre fuit in terra, ſine matre in cælo, ſine genealogia, quia *generationem eius quis enarrabit?* quippe ante luciferum genitus, *& egreſſio eius à diebus æternitatis.* Ara fuit crux, quæ quanto vilior fuit, antequàm Chriſtus eã ſubiret, tantò poſtea illuſtrior, & nobilior facta eſt, & in nouiſſimo die apparebit in cælo, ſole ſplendidior. De Cruce enim intelligit Eccleſia, quod dicitur in Euangelio, *Tunc parebit ſignum Filij hominis in cælo*: ſic autem cantat Eccleſia, *Hoc ſignum crucis erit in cælo, cùm Dominus ad iudicãdum venerit.* Quod idem confirmat S. Ioãnes Chryſoſtomus, illud etiam obſeruans, quòd quando *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum*, tunc in cælo crux apparebit ipſo Sole lucidior. Porrò ſacrificium fuit Agnus Dei prorſus

Iſai. 53. *Pſal. 109* *Mich. 5.* *Mat. 24.* *Hom. 77. in c. 24. Matth.*

ſus innocens, & immaculatus. De
Iſai. 53. quo Iſaias, *Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum:* & Præcurſor Domini, *Ecce*, inquit,
Ioan. 1. *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi:* & Apoſtolus Pe-
1. Pet. 1. trus, *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati, & incontaminati Chriſti.* Qui etiam di-
Apo. 13. citur in Apocalypſi, *Agnus occiſus ab origine mundi*, quia pretium eius à Deo præuiſū proderat etiam illis, qui Chriſti tempora præceſſerunt. Ignis holocauſtum cremās, ſacrificiumq; perficiens eſt charitas immenſa, quaſi fornax vehementer accenſa, quæ flagrabat in corde filij Dei, & quam aquæ multæ paſſionum extinguere non po-
Cant. 8. tuerunt. Denique fructus ſacrificij fuit expiatio peccatorum omniū filiorum Adam, ſiue mundi totius reconciliatio. Sic enim loquitur S.
1. Ioa. 2. Ioannes in epiſtola ſua prima, *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.*

Non

Non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mũdi. Quod idem ſignificant verba S. Ioannis Baptiſtæ, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. *Ioan. 1.*

Vna ſola reſtat quæſtio, ad quem modum Chriſtus idem potuerit eſſe Sacerdos, & victima: Sacerdotis enim officium eſt mactare victimam: Chriſtus autem non ſe ipſe mactauit, neque potuit id iure facere, quia ſacrilegium perpetraſſet, non ſacrificium obtuliſſet. Sed verè Chriſtus non ſe ipſe occidit, & tamen verè ſacrificium obtulit; quia libens, & volens ſe mactandum obtulit, ad gloriam Dei, & expiationem peccati. Neque enim potuiſſent vnquam milites, aut ſatellites eum comprehendere, vel tenere: neque claui manus eius, pedeſq; transfigere: neque mors ad eum quantumuis crucifixum accedere potuiſſet, niſi ipſe voluiſſet. Itaque veriſſimè dicit Iſaias, *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*: & ipſe Dominus, *Ego pono* *Iſai. 53.* *Ioan. 10.*

animã meam, nemo tollit animam Ephes. 3. *meam, ſed ego pono eam:* & apertiſſimè Apoſtolus Paulus, *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.* Admirabili igitur ratione, & modo, quod mali, ſiue peccati, & ſceleris fuit in paſſione Chriſti, id totum ad Iudam, & Iudæos, ad Pilatum, & milites pertinet; & iſti non ſacrificium obtulerunt, ſed ſacrilegium perpetrarunt; neque ſacerdotes, ſed ſacrilegi dici meruerũt: quod in eadem paſſione fuit boni, religioſi, & pij, id totum Chriſti eſt, qui ex affluentiſſima charitate ſua, vt iram Dei placaret, & mundum Deo reconciliaret, & iuſtitiæ diuinæ ſatisfaceret, & genus humanum non periret, obtulit ſe ipſe victimam Deo, non ſe occidendo, ſed mortem, & mortem crucis patientiſſimè tolerando. Quod pauciſſimis verbis Sãctus Leo expreſſit, cùm ait, Serm. 10 de paſſ. *Admiſit in ſe impias manus furentium, qui dum proprio*

prio incumbunt ſceleri, famulati ſunt Redemptori.

Quartò, in Chriſti morte conſummatum eſt prçliũ ingens Chriſti cum Principe huius mundi: de quo prælio loquitur Dominus ipſe apud Ioannem, dicens, *Nunc iudicium eſt mundi, nunc Princeps huius mundi eÿcietur foras: & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia trabam ad meipſum.* Hoc verò prælium iudiciale fuit, non militare: qualia ſunt prælia litigantium, nô qualia ſunt prælia militum. Litigabat enim diabolus cum filio Dei de poſſeſſione mundi, id eſt, generis humani. Diabolus à longo tempore intruſerat ſe in poſſeſſionem mundi, quia vicerat primum hominem, & ſeruum ſuum illum fecerat cum vniuerſa eius progenie. Itaque ipſe etiam B. Paulus dæmones vocat *principes, & poteſtates mundi, & rectores tenebrarum harum.* Et Chriſtus ipſe, vt paulò ante diximus, vocat diabolum *Principem mundi huius.* Nec ſolùm

Ioan. 12.

Ephes. 6.

diabolus ſe mundi principem haberi volebat,ſed etiam Deum: vnde eſt illud pſalmographi, *Dÿ gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit.* Paſſim enim diabolus in ſculptilibus gentium adorabatur, & ſacrificijs arietum,& vitulorum colebatur. Ab altera parte filius Dei, vt verus, & legitimus hæres vniuerſorum, mundi principatum ſibi repetebat. Hoc igitur prælium in cruce tandem conſummatum eſt, & lata ſententia in fauorem Domini noſtri Ieſu Chriſti: quia Dominus in cruce pleniſſimè ſatisfecit iuſtitiæ diuinæ pro culpa hominis primi, & omnium filiorum eius. Reddita enim eſt obedientia Patri à Filio, maior quàm fuiſſet inobedientia ſerui ad Dominum, & humiliatus eſt Filius Dei vſque ad mortem in honorem Patris, magis quàm in ſuperbiam elatus fuiſſet ſeruus in iniuriam Dei. Ita Deus reconciliatus in gratiam filij generi humano, eripuit illud de poteſtate diaboli, *&*

Pſal.95.

Hebr.1.

tran-

tranſtulit in regnum filij dilectio- Coloſſ. 1.
nis ſuæ.

Eſt & alia ratio, quam adducere ſolet B. Leo, quam verbis illius reddemus. *Si crudelis*, inquit, *& ſuperbus inimicus conſilium miſericordiæ Dei noſſe potuiſſet, Iudæorum animos manſuetudine potius temperare, quàm iniuſtis odijs ſtuduiſſet accendere, ne omnium captiuorum amitteret ſeruitutem, dum nihil ſibi debentis perſequitur libertatem.* Egregia omninò ratio: æquum enim fuit, vt diabolus imperium amitteret in eos omnes, quos per peccatum ſeruos ſibi fecerat; quia in Chriſtum, qui ſeruus eius non erat, & quem ad peccandum nunquam induxerat, extendere manus, eumq́; ad mortem vſque perſequi non dubitauerit.

Ser. 10. de paſſ.

Sed ſi res ita ſe habet, ſi prælium conſummatum eſt, ſi victoria penes filium Dei ſtetit, & ipſe *vult omnes homines ſaluos fieri:* cur tàm multi vſque ad hanc diem, manci-

pia diaboli ſunt in hac vita, & ad tormenta gehennæ rapiuntur in alia? Vno verbo reſpondeo, quia ſic ipſi volunt; Chriſtus enim à prælio victor regrediens, duo quędam ingentia beneficia humano generi præſtitit: Vnum, vt iuſtis paradiſi ianuam aperiret, quæ à primi hominis lapſu vſque ad eam diem clauſa fuerat; & illo ipſo die victoriæ ſuæ, dixit, *Hodie mecum eris in paradiſo*, latroni, qui merito ſanguinis eiuſdem Chriſti per fidem, & charitatem iuſtificatus fuerat; vnde canit exultans Eccleſia, *Tu deuicto mortis aculeo, aperuiſti credentibus Regna cælorum*. Alterum, vt ſacramenta inſtitueret, quæ vim haberent remittendi peccata, & gratiam conferendi; & præcones in omnes partes mundi mitteret, qui alta voce prædicarent. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. Itaque victor in prælio Dominus, viam ſtrauit omnibus ad libertatem gloriæ filiorum Dei. Quòd ſi multi no-

Mar. 16.

ti nolunt eam viam ingredi, culpa ſua pereunt, non impotentia, vel neglig:ntia Redemptoris.

Quintò denique, *Conſummatum, eſt*, rectiſſimè poteſt intelligi de conſummatione ædificij, quod eſt Eccleſia. perfectionem enim ædificij, conſumationem dici, auctor eſt ipſe idē magiſter noſter Chriſtus, qui ait apud Lucam, *Iſte homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare*. Porrò Eccleſiam in paſſione Chriſti fuiſſeconſummatam, quæ in eius baptiſmo fuerat inchoata, docent ſancti Patres, Epiphanius in libro tertio aduerſus hæreſes, & ſanctus Auguſtinus in lib. vltimo de ciuitate Dei. qui docent, Euam de coſta Adami ipſo dormiente ædificatam, typum fuiſſe Eccefiæ, quæ ex Chriſti latere, dum ipſe dormire cœpiſſet, per mortem, ædificata eſt: & notant non ſine myſterio dixiſſe Sciripturam, Euā fuiſſe edificatam. Quòd autem à baptiſmo Chriſti ædificari cœperit Eccleſia; probat ſan-

Luc. 14.

Lib. 3. hæreſ. 78.

Lib. 22. 17.

ctus Auguſtinus ex pſalmo, vbi di-
Lib. 17. de ciuit. c.8. Pſal.71. citur, *Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* Regnum enim Chriſti, quod eſt Eccleſia, cœpit à baptiſmo Chriſti, in quo ipſe baptiſmum Ioannis accipiẽs, aquas conſecrauit, & baptiſmum ſuum inſtituit, quod eſt ianua Eccleſiæ, & tunc manifeſtè innotuit,
Matt. 3. voce Patris audita de cælo, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipſum audite.* Et ex eo tempore Dominus cœpit prædicare, & congregare diſcipulos, qui fuerunt primi qui ad Eccleſiam acceſſerunt. Quamuis autem apertio lateris Chriſti poſt mortẽ facta ſit, & tunc exierint ſanguis, & aqua, quæ ſignificant duo præcipua ſacramenta Eccleſiæ, Baptiſmum, & Euchariſtiam: tamen à Chriſti paſſione virtutem accipiunt omnia ſacramenta, & quòd de latere Chriſti iam defuncti fluxerint ſanguis, & aqua, declaratio fuit myſteriorũ,

non

non inſtitutio. Rectiſſimè igitur dicitur conſummatio ædificij Eccleſiæ tunc facta, cum Chriſtus dixit, *Conſummatum eſt*, quia tunc nihil ſupererat, niſi mors, quę ſtatim conſecuta eſt, & redemptionis pretium conſummauit.

CAP. XIII.

De primo fructu verbi ſexti.

NOn pauci fructus ex verbo ſexto decerpi poſſunt, ſi quis huius verbi fœcunditatem attentè conſideret, ac primùm ex eo quod diximus, *Conſummatum eſt*, intelligi debere de impletione vaticiniorum; deducit ſanctus Auguſtinus vtiliſſimum documentum. *in pſ. 76.* Nam quemadmodum certi ſumus ex ipſo euentu rerum, vera fuiſſe, quæ Prophetæ ſancti tanto antea prædixerunt: ita certi eſſe debemus, omnino futura eſſe, quæ iidem prophetę futura prędixerunt, quamuis adhuc impleta non ſint. Prophetæ ſiquidem non humana

vo-

2. Petr. 1. voluntate, ſed Spiritu ſancto inſpirante locuti ſunt: & quia Spiritus ſanctus Deus eſt, & non poteſt vllo modo fieri vt fallatur, vel mentiatur Deus; ideò certiſſimi ſumus, omninò eſſe adimplenda, quæ futura denunciata ſunt, & impleta non ſunt. *Sicut vſque ad hodiernam diem* (inquit ſanctus Auguſtinus) *omnia euenerunt: ſic & quæ reſtant, euentura ſunt, timeamus diem Iudcij; venturus eſt Dominus; qui venit humilis, veniet excelſus:* hæc ille. Sed nos argumenta maiora tenemus, quàm antiqui tenuerint, vt in fide rerum futurarum non hæſitemus. Qui enim Chriſti tempora præceſſerunt, ſine experimento vllo, multa credere tenebantur; nos es ijs, quę ſcimus impleta, facilè credere poſſumus adimplenda, quæ reſtant. Qui temporibus Noe audiebant futurum eſſe diluuium generale, hoc ipſum prædicante Noe, propheta Domini; non verbo ſolùm, ſed etiam magno illo

labo-

labore, quo arcam ſollicitè fabricabat: non erant faciles ad credendum, quia diluuium eiuſmodi nunquam viderant, & ideò repentina ſuper eos ira diuina deſcendit. Nos verò qui ſcimus impletum fuiſſe, quod Noe propheta prædixit, cur non facilè credemus futurum diluuium ignis, & eo deſtruenda omnia, quæ nunc tanti facimus? Et tamen re vera pauci ſunt, qui iſta futura ita credant, vt deſiderium à rebus perituris auocent, & ibi figant corda, vbi vera, & ſempiterna ſunt gaudia.

Sed hoc ipſum eſt prædictum ab ipſo Domino, vt inexcuſabiles ſint futuri, qui ex impletione præteritorum vix adduci poſſunt, vt credant adimplenda eſſe futura; ſic enim Dominus loquitur, *Sicut in diebus Noe, ita erit aduentus Filij hominis, ſicut enim, erant in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes vſque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non co-* Mat. 24.

gno-

gnouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. Vigilitate igitur, quia neſcitis; qua hora filius ho-
2.Pet.3. *hominis venturus ſit:* & Apoſtolus Petrus, *Adueniet,* inquit, *dies Domini, vt fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur, terra autem, & quę in ipſa ſunt opera, exurentur.* Sed inquiunt, iſta procul abſunt. Eſto procul abſint, ſi tamen procul abſunt, certè mors tua non procul abeſt, & hora eius incerta eſt, & certum eſt tamē, in iudicio etiam particulari, quod non procul abeſt, reddendam eſſe rationem de verbo ocioſo; & ſi de verbo ocio-
Mat.12. ſo, quid fiet de verbo pernicioſo? de blaſphemia, quæ tàm multis familiaris eſt? & ſi de verbis; quid de rebus? de furtis? de adulterijs? de fraudibus in emendo, & vendendo? de cædibus? de incendijs? de peccatis alijs etiam grauioribus? Itaque res prædictæ iam impletæ nos inexcuſabiles reddent,
nisi

niſi certiſſimè credamus eſſe omninò implenda, quæ reſtant: neque ſatis eſt credere, niſi fides nos efficaciter moueat ad facienda, vel fugienda, quæ fides docet facienda eſſe, vel fugienda. Si dicenti architecto domum minari ruinam, & qui intus ſunt; fidem ſe habere architecto dicant, & tamen non exeant, & ruina domus ſe opprimi ſinant; quid dicemus de illa fide? id quod Apoſtolus de ſimilibus ait, *Dicunt ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Tit. 1. Et ſi iubenti medico, ne ęgrotus vinum bibat; æger aſſentiatur, medicum vtilia præcepiſſe, atque interim vinum poſtulet, & iraſcatur, niſi detur; quid dicemus? certè vel ægrotum phreneſi laborare, vel medico fidem non habere. Vtinam nō eſſent plurimi inter Chriſtianos, qui futurum iudicium Dei, & alia id genus dicant ſe credere, factis autem negent.

CAP. XIV.

De ſecundo fructu verbi ſexti.

ALter fructus colligi poteſt ex ſecunda explicatione verborum Chriſti, *Conſummatum eſt*. Diximus enim cum ſancto Ioanne Chryſoſtomo, conſummatum fuiſſe in morte Chriſti iter laborioſum peregrinationis ipſius Chriſti. Quæ quidem peregrinatio, negari non poteſt, quin fuerit ſupra modum aſpera: ſed tamen aſperitas illa breuitate, & fructu, gloria, & honore compenſata eſt. Durauit annis triginta tribus: ſed quid eſt labor annorum triginta trium ad quietem æternitatis cõparatus? Laborauit Dominus in fame, & ſiti, in doloribus multis, in iniurijs ſine numero, in plagis, in vulneribus, in ipſa morte; ſed nunc torrente voluptatis potatur: quæ voluptas non deficiet in æternum. Denique *humiliatus eſt,*
Pſal. 21. *factus opprobrium hominum, &*

abie-

abiectio plebis ad breue tempus, ſed *Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Contra verò Iudæi perfidi exultauerunt ad horam in paſſione Chriſti; Iudas auaritiæ mancipium exultauit ad horam in lucro paucorum nummorum: Pilatus exultauit ad horam, quia non amiſit amicitiam Auguſti, & recuperauit amicitiam Regis Herodis; ſed iam ad annos ferè mille ſexcentos cruciantur in gehenna, & fumus eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum. Ex his diſcant omnes ſerui crucis, humiles, mites, patientes; quàm bonum, & fauſtum ſit, crucem ſuam tollere in præſenti vita, & Chriſtum Ducem ſequi, nec vllo modo inuideant ijs, qui felices eſſe videntur in hoc ſæculo. Vita enim Chriſti, & ſanctorum Apoſtolorum, & Martyrum veriſſimus commentarius eſt verborum

Philip. 2.

Apoc. 19

rum Magiſtri omnium magiſtrorum, *Beati pauperes, beati mites, beati qui lugent; beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum*; & contra, *Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram: væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis: væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis*. Et quamuis non ſolùm verba Chriſti, ſed etiam vita, & mors Chriſti, id eſt, non ſolum textus ſed etiam commentarius à paucis intelligatur, & capiatur in gymnaſijs huius mundi: tamen ſi quis exire voluerit de mundo, & ad cor ſuum intrare, & ſerio meditari, ac ſibi ipſi dicere, *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*; & ſimul humili prece, & gemitu colũbino pulſare voluerit ad aures magiſtri, cuius eſt liber, & commentarius; non difficulter intelliget omnem veritatem, & veritas liberabit eum ab erroribus vniuerſis; vt

Matt. 5.

Luc. 6.

Pſal. 84.

iam

iam non ſit difficile, quod antea impoſſibile videbatur.

CAP. XV.

De tertio fructu verbi ſexti.

IAm fructus tertius, quem ex verbo ſexto colligere poſſumus, ille eſt, vt diſcamus ipſi nos vt Sacerdotes ſpirituales *offerre Deo ſpirituales hoſtias*, vt loquitur ſanctus Petrus, vel *exhibere corpora noſtra, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium noſtrum*, vt nos docet Apoſtolus Paulus. Nam ſi verba illa, *Conſummatum eſt*, ſignificãt, ſacrificium Summi Sacerdotis in cruce fuiſſe completum: æquum eſt, vt diſcipuli crucifixi, magiſtrum imitari cupientes, eo modo, quo poſſunt, id eſt, pro ſua tenuitate, & paupertate offerant & ipſi ſacrificium Deo. Et quidem Apoſtolus Petrus docet omnes Chriſtianos, eſſe Sacerdotes, non propriè dictos, quales ſunt, qui

1. Pet. 2.

Rom. 12.

ab Epiſcopis in Eccleſia Catholica ordinantur ad offerendum ſacrificium corporis Chriſti; ſed Sacerdotes ſpirituales, id eſt, vt ipſe declarat, ad offerendas ſpirituales hoſtias; non hoſtias propriè dictas, quales erant in teſtamento veteri oues, & boues, & turtures, & columbæ in nouo Corpus Chriſti in Euchariſtia: ſed hoſtias myſticas, quæ ab omnibus offerri poſſunt, vt orationes, & laudes, nec non opera bona, ieiunia, & eleemoſynas, de quibus
Heb. 13. dicit Apoſtolus Paulus, *Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo*, id eſt *fructum labiorum confitentium nomini eius*. idem verò Apoſtolus in epiſtola
Rom. 12. ad Romanos accuratiſſimè nos docet, myſticum ſacrificium offerre Deo ex corporibus noſtris, ad ſimilitudinem veterum ſacrificiorum legis antiquæ. Quatuor enim leges ſacrificiorum erant, prima, vt in ſacrificio adeſſet hoſtia, id eſt, res Deo ſacrata, quam

netas

nefas eſſet in vſum prophanum, conuerti. Altera, vt ea eſſet res viuens, vt ouis, capra, vitulus. Tertia, vt eſſet ſancta id eſt, munda. Erant enim apud Hebræos animalia munda, & immunda: animalia munda cenſebantur oues, boues, capræ, turtures, paſſeres, columbæ. Reliqua cenſebantur immunda, vt equus, leo, vulpes, accipitres, corui, alia. Quarta, vt hoſtia incenderetur, & odorem ſuauitatis emitteret. Atque hæc omnia Apoſtolus numerat, cùm ait, *Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra, hoſtiam, viuentem, ſanctã, Deo placentem*. Et addit, *rationabile obſequium veſtrum*: vt eum intelligamus, non exhortari nos ad ſacrificium propriè dictum, quaſi velit, corpora noſtra, inſtar ouium ſacrificij, verè occidi, & comburi: ſed ad ſacrificium myſticum, & rationabile, ſimilitudinarium, non proprium, ſpirituale, non corporale. Hortatur igitur nos Apoſtolus, vt quemadmo-

dum Chriſtus in cruce ad noſtram vtilitatem obtulit ſacrificium corporis ſui per veram, & propriam mortem: ſic nos offeramus ad eius honorem corpora noſtra, quaſi hoſtiam quamdam, eamq́, viuentem, & ſanctam, & perfectam, ac per hoc Deo benè placentem, quæ ſpirituali quodam modo occidatur, & concremetur.

Explicemus ordine ſingulas conditiones. Primum debent eſſe noſtra corpora, hoſtiæ, id eſt, res Deo ſacræ, quibus vtamur ad honorem Dei, non vt rebus noſtris, ſed vt rebus Dei, cui conſecrati ſumus per baptiſmum: & qui nos emit pretio magno, vt dicit idem Apoſtolus ad Corinthios. Nec ſolùm hoſtia Dei eſſe debemus: ſed hoſtia viuens vita gratiæ, & Spiritus ſancti. Qui enim per peccatum mortui ſunt, non ſunt hoſtiæ Dei, ſed diaboli, qui mortificat animas, & in ea re mirificè delectatur. At Deus noſter, qui ſemper viuit, & eſt fons vitæ, non vult

1.Cor. 6.

cadauera fœtentia ſibi offerri, quę ad nihil vtilia ſunt, niſi vt proijciantur ad beſtias. Proinde neceſſe eſt, vt vitam animæ diligentiſſimè conſeruemus, vt hoc modo rationabile obſequium Domino noſtro exhibeamus Sed neque ſatis eſt, vt hoſtia ſit viua, nam præterea requiritur, vt ſancta ſit. *Hoſtiam*, inquit Apoſtolus, *viuentem, ſanctam*. Sancta dicitur hoſtia, cùm ex animantibus mundis offertur, nō ex immundis. Erant autem animalia munda, ex quadrupedibus, vt ſupra diximus, oues, capræ, boues; ex auibus; turtures, paſſeres, & columbæ. Priora animantia ſignificant vitam actiuam, poſteriora cōtemplatiuam. Proinde, qui vitam actiuam inter fideles ducunt, ſi ſemetipſos hoſtiam ſanctam exhibere volunt Deo, imitari debent ſimplicitatem, & manſuetudinem ouis, quæ lædere proximum neſcit. Item labores, & grauitatem bouis, qui non ociatur, non leuitur diſcurrit, ſed iu-

gum ſuum ferens, & aratrum trahens, in terra colenda laborat aſſiduè. Denique etiam capræ velocitatem in aſcenſione montium, & oculorum acumen in rebus longè conſpiciendis, neque enim, qui in Eccleſia Dei vitam actiuam ducunt, ſola manſuetudine, & iuſtis laboribus contenti eſſe debent; ſed oportet eos etiam per crebras orationes alta conſcendere, & quę ſurſum ſunt, mente conſpicere. Quomodo enim opera ſua ad Dei gloriam referent, & incenſum ſacrificij ſurſum emittent, ſi de Deo nunquam, aut rarò cogitent? ſi Deum non quærant? ſi in amorem eius per contemplationem non exardeſcant? Vita enim Chriſtianorum actiua non debet à contemplatiua omnino eſſe diſiuncta, vt neque contemplatiua ab actiua, vt mox dicemus. Itaque qui non imitantur oues, boues, & capras, quæ Domino ſuo aſſiduè, vtiliterq́; deſeruiunt; ſed quærunt quæ ſua ſunt, id eſt, ſola commo-

da ſua temporalia conſectantur: ij non offerunt Deo hoſtiam ſanctam, ſed ſimiles ſunt beſtijs rapacibus, & carniuoris, lupis, canibus, vrſis, miluis, vulturibus, coruis, quæ ſuo ventri deſeruiunt, & leonem illum ſequuntur, qui ſemper *rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Iam verò Chriſtiani homines, qui vitam contemplatiuam elegerunt, & ipſi ſe hoſtiam viuentem, & ſanctam Deo exhibere ſatagunt; imitari debent ſolitudinem turturis, puritatem columbæ, & prudentiam paſſeris. Solitudo turturis ad monachos maximè, & eremitas pertinet, qui nihil commune cum ſecularibus habere ſtudent, & toti contemplationi, & Dei laudibus intenti ſunt. Puritas columbæ cum fœcunditate coniuncta Epiſcopis, & clericis neceſſaria eſt, qui cum hominibus verſantur, & filios ſpirituales gignere, & nutrire ex officio proprio debent; qui niſi crebrò ad ſupernam patriam per contem- 1. Pet. 5.

platione volent, & ad neceſſitates hominum, per charitatem deſcendant, ægrè poterunt puritatem cum fœcunditate coniungere: ſed vel ſoli contemplationi dediti ſteriles erunt, vel ſoli procreationi filiorum intenti, puluere terreno inquinabuntur, & dum alios lucrari volent, ipſi (quod abſit) fortaſſe ſe perdent. Porrò vtriſque, tùm vitæ contemplatiuæ deditis, tùm vitæ actiuæ addictis, paſſeris prudentia multum omninò prodeſſe poteſt. Sunt enim paſſeres montani, & paſſeres domeſtici. Paſſeres montani incredibili ſolertia fugiunt laqueos, & retia venatorum: paſſeres domeſtici in ciuitatibus habitant, & ſuper tecta domorum nidificant, ſed ita cum hominibus verſantur, vt nulli homini familiares fiant, neque facilè ab eis apprehendi ſe ſinant. Sic igitur omnibus quidem Chriſtianis, ſed præſertim clericis, & monachis prudentia paſſerum neceſſaria eſt, vt à laqueis dæmonum ſibi

bi caueant, & cum hominibus verſentur, vt eis proſint, ſed conſuetudinem ipſorum, ac præſertim ſeminarum vitent, confabulationes fugiant, comeſſationes declinent, ludis & ſpectaculis non interſint, niſi capi velint à laqueo venantium dæmoniorum.

Reſtat lex vltima ſacrificiorum, vt ſint hoſtiæ non ſolùm viuentes, & ſanctæ, ſed etiam bene placentes, id eſt, odorem ſuauiſſimum ſurſum mittentes. Id quod Scriptura ſignificat, cùm ait, *Odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis*, & de ipſo Domino, *Dedit ſe ipſum oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis*. Vt autem hoſtia odorem emittat gratiſſimũ Deo, neceſſe eſt, vt occidatur, & crematur. Id fit in ſacrificio myſtico, & rationabili, de quo loquimur cum Apoſtolo, quando carnalis concupiſcentia verè mortificatur, & igne charitatis incenditur. Nihil enim eſt, quod carnalem concupiſcentiam efficacius, cele- Geneſ. 8. Epheſ. 5.

rius,perfectiusq́; mortificet,quam ſincerus Dei amor. Ipſe eſt enim Rex, & Dominus omnium affectionum cordis, & omnes ab eo reguntur, & pendent, ſiue timor, ſiue ſpes, ſiue deſiderium, ſiue odium, ſiue ira, ſiue quæcumque animi perturbatio. Ipſe autem amor non cedit, niſi amori maiori: ac per hoc quando diuinus amor cor humanum intimè poſſidet, & incendit, tunc demum carnales concupiſcentiæ cedunt, & mortificatæ quieſcunt. Inde ignita deſideria, & puriſſimæ preces ad Deum aſcendunt, inſtar aromatum,in odorem ſuauitatis Hoc eſt igitur ſacrificium,quod requirit Deus, & ad quod promptiſſimè exhibendum hortatur Apoſtolus.

Sed quia oblatio iſta,res eſt ardua, & grauis, & difficultate pleniſſima, ideò B. Paulus efficaciſſimo argumento vtitur, vt eam nobis perſuadeat; argumentum eſt in verbis illis, *Obſecro vos per*

miſe-

miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra, &c. In græco codice legitur in numero multitudinis, *Obſecro vos per miſerationes Dei*. Et quæ ſunt, & quot miſerationes Dei, per quas nos Apoſtolus obſecrat? prima eſt creatio, qua nos fecit eſſe rem aliquam, cùm nihil eſſemus. Secunda, cùm fecit nos ſeruos ſuos, cum noſtra opera non indigeret, ſed vt haberet, quibus benefaceret. Tertia, cùm fecit ad imaginem ſuam, ac per hoc capaces cognitionis ſuæ, & amicitiæ ſuæ. Quarta cùm fecit per Chriſtum filios ſuos adoptiuos, & cohæredes vnigeniti ſui. Quinta, cùm fecit nos membra ſponſæ ſuæ, & corporis ſui quibus eſt caput. Denique ſexta, quòd obtulerit *ſemetipſum* in cruce *oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis*, vt nos redimeret à ſeruitute, & lauaret à maculis, *& exhiberet ipſe ſibi glorioſam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam*. Hæ ſunt miſera-

tiones Domini, per quas nos Apoſtolus obſecrat, quaſi diceret; Tanta Dominus contulit vobis, nec merentibus, nec petentibus: cur graue vobis videri debeat, ſi vos ipſi hoſtiam Deo viuentem, ſanctam, & beneplacentem offeratis? Certè ſi quis iſta attentè cogitare voluerit, non ſolum non graue, ſed leue, & facile, & iucundum, ac dulce illi videbitur, tàm bono Domino toto corde, & toto tempore vitæ ſuæ ſeruire: eiq; ſe totum, ad exemplum eius, hoſtiam, & oblationem, atque adeò holocauſtum in odorem ſuauitatis offerre.

CAP. XVI.

De quarto fructu verbi ſexti.

FRuctus quartus ſumi poteſt ex quarta explicatione verborũ illorum, *Conſummatum eſt*. Si enim verum eſt, vt eſt veriſſimum; Chriſtum iuſto iudicio Dei tranſtuliſſe nos à ſeruitute diaboli in

Re-

Regnum filij dilectionis ſuæ; quæramus diligenter, & non deſiſtamus, donec inueniamus; quæ cauſa ſit, cur tantus hominum numerus malit hoſti humani generis iterum ſe in ſeruitutem tradere, vt cum eo ardeat in æternum in gehennæ camino; quàm Chriſto Principi benigniſſimo deſeruire, immò cum illo feliciſſimè, certiſſimèq; regnare. Ego certè nullam inuenio cauſam, niſi quia in obſequio Chriſti inchoandum eſt à cruce, & neceſſe eſt carnem crucifigere cum vitijs, & concupiſcentijs Hæc amara potio, atque hic calix abſintij homini naturaliter ægro nauſeam facit, & ſæpè cauſa eſt, vt malit ægrotare, quàm eo modo curari. Et ſi quidem homo, non homo, ſed beſtia eſſet, aut certè homo delirus, & mente captus eſſet; concedi illi poſſet, vt ſenſu, & appetitione regeretur: ſed cùm homo rationis ſit particeps; certè intelligit, vel intelligere poteſt, eum, qui iuſſit, carnem cru-

cifigi cum vitijs, & concupiſcentijs, non ſolum inſtare præcepto, ſed etiam iuuare, immò præuenire auxilio gratiæ ſuæ: quo modo ſapiens medicus amarum poculum ſic temperare nouit, vt non difficulter hauriatur. Deinde ſi vnuſquiſque noſtrum primus eſſet, cui diceretur, tolle crucem tuam, & ſequere me; fortaſſe poſſet hærere, ac diffidere de viribus ſuis, nec audere crucem attingere, quam ſe portare poſſe non crederet: at cum tàm multi ante nos, nec ſolum viri, ſed etiam pueri, & puellæ, crucem poſt Chriſtum fortiter tulerint, & conſtanter portauerint, & carnem ſuam cum vitijs, & concupiſcentijs crucifixerint; quid nos timemus? cur hæremus? Hoc argumento ſanctus Auguſtinus ſuperatus carnalem concupiſcentiam vicit, quam inſuperabilem longo tempore reputauerat. Conſtituit enim ſibi ante oculos mentis ex memoriæ promptuario multos, & multas continentes, multos,

Lib.8.Cōfeſ.c.12.

tos,

tos, & multas virgines, ac ſibi dicebat, *Cur non poteris, quod iſti, & iſtæ? iſti, & iſtæ non in ſe potuerunt, ſed in Domino Deo ſuo*, & quod de concupiſcentia carnis dicimus, idem dici poteſt de concupiſcentia oculorum, quæ eſt auaritia, & de ſuperbia vitæ; nullum enim eſt vitium, quod adiuuante Deo crucifigi non poſſit: neque periculum eſt, ne Deus iuuare non velit, cùm ſanctus Leo dicat, *Iuſtè inſtat præcepto, quia præcurrit auxilio*. Verè igitur miſeri ſunt, ne dicam amentes, & ſtulti, qui cum poſſint iugum Chriſti ſuaue, ac leue ſubire, & requiem animæ ſuæ in hac vita reperire, & cum eodem Chriſto in futura regnare; malint quinque iuga boum, diabolo iubente, portare; & ſenſibus carnis non ſine labore, & dolore ſeruire; & ad extremum apud inferos cum ipſo ſuo domino diabolo perpetuò cruciari.

Ser. 16. de paſſ. Domini.

Mat. 11.

Luc. 24.

CAP.

CAP. XVII.

De quinto fructu verbi ſexti.

QVintus fructus ex verbis illis decerpendus erit, quatenus hæc verba ſignificant, Eccleſiæ ædificationem in cruce conſummatam fuiſſe; & ipſam Eccleſiam, vt alteram Euam, ex latere Chriſti morientis, tanquam ex coſta Adami dormientis prodijſſe. Hoc porrò myſterium docet nos, vt crucem amemus, crucem honoremus, cruci vehementer afficiamur. Quis enim locum non amat, vnde mater ipſius prodijt? Certè fideles omnes miro modo afficiuntur erga ſacratiſſimam domum Lauretanam, quia ibi nata eſt Virgo Deipara, & ibidem natus eſt, non quidem extra vterum, ſed in vtero virginali Ieſus Chriſtus Deus noſter. Sic enim loquitur Angelus ad Ioſephum, Mat. 1. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Hinc etiam & ipſa Ec-

cleſia memor natiuitatis ſuæ, crucem vbique pingit, vbique locat, in fronte, in templis, in domibus; neque vlla ſacramenta peragit ſine cruce, neque aliquid benedicendo ſanctificat ſine cruce: ſed amorem præcipuum tunc cruci deferimus, cùm patienter propter amorem crucifixi toleramus aduerſa, hoc enim eſt in cruce gloriari, id facere, quod Apoſtoli faciebant, cùm *ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti*, erant *pro nomine Ieſu contumeliam pati*. & Apoſtolus Paulus, quid ſit in cruce gloriari, explicat cùm dicit, *Gloriamur in tribulationibus, ſcientes, quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Vnde concludit ad Galatas ſcribẽs, *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu*

Act. 5.

Rom. 5.

Gal. 6.

Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Hic eſt verè triumphus crucis, ſi mundus cũ ſuis pompis, & oblectationibus ſit animæ Chriſtianæ & Chriſtum crucifixum diligenti veluti mortuus; & anima ipſa Chriſtiana ſit ipſi mundo veluti mortua, amans tribulationem, & contemptum, quæ mundus odit, & odio proſequens carnales voluptates, & gloriam temporariam, quæ mundus diligit: ſic perficitur, & conſumatur ſeruus Dei, vt de ipſo quoque dici poſſit, conſummatus eſt;

CAP. XVIII.

De ſexto fructu verbi ſexti.

POſtremus reſtat fructus ab exemplo perſeuerantiæ Domini in cruce, vtiliſſimè colligendus. ſiquidem ex verbo illo, *Conſummatum eſt*, intelligimus, Dominum conſummaſſe opus paſſionis ſuæ ab initio vſque ad finem,

vt nihil deſiderari poſſet. *Dei perfecta ſunt opera*, iniquit Moſes: *Deut. 32.*
& quemadmodum Pater die ſexto perfecit opus creationis, & die ſeptimo requieuit; ſic & Filius die ſexto conſummauit opus redemptionis, & die ſeptimo requieuit. Fruſtra clamabãt Iudæi ante crucem, *Si Rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce, & credimus ei.* Rectius dicit sãctus Bernardus *Immò quia Rex Iſrael eſt, titulum regni non deſerat.* & paulò infra, *Non tibi dabit occaſionem ſurripiendæ nobis perſeuerantiæ, quæ ſola coronatur. Non faciet obmuteſcere prædicatorum linguas conſolantium puſillanimes, & dicentium ſingulis, Tu locum tuum ne deſeras. quod ſine dubio ſequeretur, ſi reſpondere poſſent, quia Chriſtus ſuũ deſeruit.* Chriſtus igitur perſeuerauit in cruce vſque ad vitæ finem, vt cõſummaret opus ſuum ſic, vt nihil ei deeſſet; & nobis exẽplum perſeuerantiæ prorſus admirabile derelinqueret. Facile

Mat. 26. *Ser. 1. de reſurr.*

ſiquidem eſt, perſeuerare in locis amænis, & in actionibus, quæ voluptatem adferunt: ſed in labore, & dolore diutius perſeuerare, difficillimum eſt. Sed ſi cognouerimus quid Chriſtum perſeuerare fecerit in cruce; fortaſſe diſcemus & nos crucem noſtram perſeueranter ferre; & ſi opus etiam fuerit, in illa perſeueranter ad mortem vſque pendere. Si quis ad ſolam crucem oculos admoueat, non poterit non horrere funeſtæ mortis inſtrumentum. Sed ſi oculos, non tàm corporis, quàm mentis ad illum erigat, qui crucem nos portare iubet, & ad locum, quo illa perducit, & ad fructum, quem eadem ipſa producit: tùm non difficile, & arduum, ſed facile, & iucundum erit, perſeuerare in baiulanda cruce, vel perſeueranter pendere de cruce.

Quid igitur Chriſtum fecit tàm perſeueranter, ſine querela de cruce pendere vſque ad mortem; Prima cauſa fuit amor Patris,

Cali-

Calicem, iniquit *quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* *Ioan.18.*
Amabat Chriſtus Patrem amore prorſus ineffabili: & ab illo pari amore diligebatur. Cùm igitur videret calicem illum ſibi dari à Patre optimo, & amantiſſimo, vt nullo modo ſuſpicari poſſet, ſibi dandum niſi ad finem optimum, & ſibi ipſi glorioſiſſimum; quid mirum, ſi calicem illum libentiſſimè totum exhauſit? Deinde Pater Filio nuptias fecit, & ſponſam illi dedit Eccleſiam, ſed ſordidatam, & rugoſam, quam tamen, ſi vellet in balneo calente ſanguinis ſui diligenter abluere, facilè redderet glorioſam, *non habentem maculam, neque rugam*. Adamauit igitur Chriſtus ſponſam à Patre ſibi coniunctam; & non graue illi fuit, ſanguine ſuo, illam abluere, vt formoſam, & glorioſam efficeret. Nam ſi Iacob propter Rachelem annis ſeptem laborauit in paſcendis gregibus Labam, ſic vt æſtu vreretur, & gelu, & fugeret
Mat.22.
Ephes.5.
ſom-

ſomnus ab oculis eius; & viſi ſunt
Gen. 29. illi tàm multi anni, *pauci dies præ amoris magnitudine*. Si, inquam, pro vna Rachele Iacob nihil fecit laborem annorum ſeptem, & rurſum aliorum ſeptem: quid mirum ſi Filius Dei pro Eccleſia ſponſa, quæ multorum millium ſanctorũ Dei filiorum mater futura erat, tres horas in cruce perſeuerare voluerit? Denique Chriſtus non amorem ſolum Patris, & Sponſæ reſpiciebat, cùm paſſiónis calicem bibiturus eſſet; ſed etiã eminentiſſimam illam gloriam, & nunquam finiendam lætitiæ magnitudinem, ad quam per crucis patibulum aſcenſurus erat; dicente
Philip. 2. Apoſtolo, *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autẽ crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, celeſtium, terreſtrium, & infernorum.*

Addamus ad Chriſti exemplũ, exem-

exemplum Apoſtolorum. Paulus cruces ſuas,& aliorum Apoſtolorum enumerãs in epiſtola ad Romanos, ait, *Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* & reſpondet, *ſed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.* Vt durarent, & perſeuerarent in cruciatibus; non cruciatus attendebant, ſed amorem Dei, qui nos dilexit, & Filiũ ſuum pro nobis dedit; vel etiam; quia Chriſtum ipſum conſiderabant, qui *dilexit nos, & dedit ſemetipſum pro nobis.* Idem Apoſtolus ſcribens ad Corinthios, *Repletus ſum,* inquit, *conſolatione, ſuperabundo in omni tribulatione noſtra.* Vnde conſolatio tanta, vnde gaudium tantum, quod tribulationẽ quaſi ſentiri non patiatur? Reſpõdet alio loco, quia *quod in præſenti eſt momentaneum, & leue* *tri-*

Rom.8.
Pſal.43.
2.Cor.7.
2.Cor.4.

tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Itaque contemplatio gloriæ ſempiternæ, quam ante oculos mentis gerebat;cauſa erat,cur tribulatio momentanea, & leuis illi viderentur. *Has cogitationes,* iniquit ſanctus Cyprianus. *quæ perſecutio poteſt vincere? quæ poſſunt tormenta ſuperare?* His addi poteſt exemplum ſancti Andreæ, qui crucem, in qua biduo pependit, nō vt crucem aſpexit, ſed vt amicam ſalutauit. & cùm populus eum deponendum curare vellet,nullo modo permiſit, ſed in cruce vſque ad mortem perſeuerare voluit.neque erat iſte homo imprudēs,ſed ſapiētiſſimus, & Spiritu ſancto plenus.

Libro de exhort. Martyr.

Ex his exemplis Chriſti,& Apoſtolorum eius,diſcere poſſunt omnes Chriſtiani,quo modo ſe gerere debeant, cùm de cruce ſua deſcendere, id eſt, de tribulatione liberari ſine peccato non poſſunt. Eiuſmodi ſunt in primis regulares omnes,quorum vita votis pau-

per-

pertatis, caſtitatis, & obedientiæ adſtricta ſimilis martyrio eſſe cen ſetur. Item coniugati, cùm diuina prouidentia maritus vxorem querulam, moroſam, iracundam, ac penè intolerabilem ſortitus eſt: vel vxor maritum non minus difficilem habet, qualem fuiſſe ſanctæ Monicæ virum teſtis eſt ſanctus Auguſtinus in libris Confeſſionum. Lib 9c.9. Eiuſmodi ſunt etiam mãcipia, quæ libertatem amiſerunt, addicti perpetuo carceri, vel alligati triremibus; ęgroti denique, qui morbo incurabili laborant; & pauperes, qui niſi furtis, vel latrocinijs ad diuitias aſpirare non queunt. Hi omnes, & ſi qui ſunt alij, ſi perſeuerare in ferenda cruce cũ gaudio ſpirituali, & ingenti mercede cupiunt; non reſpiciant crucem, ſed eum, qui crucem humeris illorum impoſuit is enim ſine dubio Deus fuit, qui Pater noſter amantiſſimus eſt, & ſine cuius prouidentia nihil in hoc mundo geritur. Beneplacitum autem

Dei ſine dubitatione vlla optimum eſt, & nobis gratiſſimum eſſe debet. Proinde cum Chriſto dicere debent omnes,
Ioan. 18. *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam*
Rom. 8. *illum?* & cum Apoſtolo, *In his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos*. Deinde poſſunt etiam, ac debent omnes, qui crucem ſuam deponere ſine peccato nequeunt; non tàm præſentem laborem conſiderare, quàm futuram mercedem, quæ ſine dubitatione vlla ſuperat omnem laborem, & dolorem vitæ præſentis, dicente
Rom. 8. Apoſtolo, *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis,*
Heb. 11. & alibi de Moyſe loquens, *Maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem*

Denique addere poſſumus ad cõſolationem eorum, qui crucem grauem, & longo tempore geſtare coguntur, exempla duorum, qui

qui perſeuerantiam perdiderunt; & crucem ſine comparatione grauiorem inuenerunt. Iudas Chriſti proditor, cùm in ſe reuerſus, proditionis crimen deteſtaretur, non ferens confuſionem, qua ſuffundi eum neceſſe erat, ſi cum Apoſtolis, vel diſcipulis alijs verſari voluiſſet, laqueo ſe ipſe ſuſpendit, ſed mutauit, non euaſit crucem confuſionis, quam fugiebat. Màior enim confuſio illum ſequetur in die Iudicij, coram omnibus Angelis, & hominibus, quando nõ ſolùm Chriſti proditor, ſed etiam homicida ſui ipſius declarabitur. Et quanta cæcitas illa fuit, vitare confuſſionem modicam apud gregem puſillum, & manſùetum diſcipulorum Chriſti, qui omnes illum ad bene ſperandum de miſericordia Saluatoris erexiſſent: & non vitare infamiam, & confuſionem proditionis Chriſti, & proprij ſuſpendij apud theatrum omnium hominum, & Angelorum? Alterum exemplum deſumi poteſt ex

oratione ſancti Baſilij in Quadraginta Martyres, ſumma hæc eſt. In perſecutione Licinij Imperatoris, milites Quadraginta cùm in fide Chriſti perſeuerare ſtatuiſſent, damnati ſunt, vt ſub dio, nudi, tempore, & loco frigidiſſimo, totam noctem conſumerent, & eo modo, longiſſimo, acerbiſſimoq; martyrio ex congelatione perirent. Aderat autem paratum balneum calidum, vt ſi qui fidem abnegare vellent in eo reciperentur. Ex ijs triginta nouem non tàm ad pœnam congelationis præſentem, & breui finiendam, quàm ad coronam gloriæ ſempiternæ mentis oculis aſpicientes, facilè in fide perſeuerauerunt, & coronas ſplendidiſſimas de manu Domini meruerunt. Vnus, qui totus defixus erat in pœna ſua conſideranda, & appendenda, perſeuerare non potuit, & ideò in tepefactum balneum inſiluit. Sed continuò defluentibus carnibus iam congelatis, animam exhalauit, & ad infe-

ros,

ros, vt Chriſti abnegator, ad perpetua tormenta deſcendit. Sic mortem fugiens mortem inuenit, & crucem breuem, & leuem cum ſempiterna, & grauiſſima commutauit. Horum igitur duorum infelicium hominum imitatores ſunt, quotquot crucem ordinis religioſi deſerunt; qui iugum ſuaue, & onus leue proijciunt; &, quando minimè cogitant, inueniunt ſe iugo longe grauiori alligatos, cupiditatum variarum, quas explere nunquam poterunt, & oneribus peccatorum grauiſſimis preſſos, vt reſpirare non poſſint. Eadem ratio eſt de omnibus alijs, qui crucem ſuam cum Chriſto ferre recuſant & crucem diaboli peccando fer[illegible] coguntur.

CAP. XIX.

Explicatur ad literam verbum ſeptimum, Pater in manus tuas commando ſpiritum meum. *Luc.* 23.

PEruenimus ad poſtremam Chriſti vocem, quam in cruce moriturus non ſine magno clamore emiſit, dicens, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*. Explicabimus ordine verba ſingula. *Pater*, inquit. meritò Patrem vocat, quia filius illi fuit obediens vſque ad mortem; ideò digniſſimus qui audiatur. *In manus tuas.* Manus Dei dicuntur in ſcripturis, intelligentia, & voluntas, ſiue ſapientia, & potentia; ſiue, quod in idem recidit, intellectus omnia ſciens, & voluntas omnia potens. His enim duabus, quaſi manibus, Deus omnia facit; neque indiget inſtrumentis, quia vt loquitur ſanctus Leo, *in Deo volun-*

Ser. 2. *de Natiuit.*

tas potentia eſt. Itaque velle apud Deum eſt facere: *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra.* Pſal. 113
Commendo, quaſi in depoſitum trado, vt cum fide reſtituatur; quando reſtituendi tempus aduenerit. *Spiritum meum*. De hac voce non parua quæſtio eſt. Solet enim ſpiritus & pro anima, quæ forma ſubſtantialis corporis eſt, & pro vita ipſa accipi; quoniam ſignum vitæ ſpiratio eſt, & qui ſpirant, viuunt, qui ſpirare deſinunt, moriuntur. Et quidem ſi per ſpitum hoc loco intelligamus animam Chriſti; cauendum eſt ne quis exiſtimet, periculum aliquod fuiſſe illi animæ de corpore exeunti; in quem modum alijs hominibus morientibus commendari ſolet anima multis precibus, & multa ſollicitudine, quoniam ad tribunal Iudicis vadit, acceptura pro meritis bonis, vel malis gloriam, ſiue pœnam. Tali commendatione non eguit anima Chriſti; tùm quia beata erat ab initio crea-

tionis; tùm quia filio Dei in perſona coniuncta erat, & anima Dei dici poterat; tùm denique quia victrix, & triumphatrix de corpore exibat, & terrori erat dæmonibus omnibus, non ipſa terreri à dæmonibus poterat. Itaque ſi ſpiritus hoc loco pro anima accipiatur, illa verba Domini, *Commendo Spiritum meum*, ſignificabunt, animam Christi, quæ fuerat in corpore, tanquam in tabernaculo, futuram eſſe in manibus Patris, quaſi in depoſito, donec reuertatur ad corpus, iuxta illud Sapien-
Sap. 3. tiæ, *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt*. Sed omnino credibilius eſt, hoc loco per ſpiritum, intelligi vitam corporalem, vt ſenſus ſit, Ego ſpiritum vitæ nunc trado, ac per hoc deſino ſpirare, & viuere: ſed hunc ſpiritum, hanc vitam, tibi Pater commendo, vt eam corpori meo breui reſtituas. Tibi enim nihil perit, quin etiam tibi omnia viuunt, qui vocando quæ non ſunt, facis, vt ſint; & vocando quæ

non

non viuunt, facis, vt viuant.

Hanc eſſe veram huius loci ſententiam, primò colligi poteſt ex pſalmo triceſimo, ex quo Dominus hanc orationem accepit: Sic enim orat ſanctus Dauid, *Educes me de laqueo hoc, quem abſconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo ſpiritum meum*, quo loco apertiſſimè Propheta per ſpiritum intelligit vitam. Precatur enim Deum, vt non ſinat ſe occidi ab hoſtibus, ſed vitam ſibi conſeruet. Deinde colligitur ex hoc ipſo loco Euangelij; poſteaquam enim dixit Dominus, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*; ſubiunxit Euangeliſta, *Et hæc dicens, expirauit*. expirare enim eſt deſinere ſpiritum trahere, quod eſt, viuentium: quod non de anima forma ſubſtantiali dicitur, ſed de aëre, quem ſpiramus, dum viuimus, & ſpirare deſinimus, cùm morimur. Poſtremò colligitur hoc idem ex illis verbis Plaſ. 30.

Hebr.5. Apoſtolicis, *Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationesq́; ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia*. Hunc locum aliqui exponunt de oratione, quam Dominus fudit in horto, dicens,

Mar.14. *Pater, ſi fieri poteſt, transfer calicem hunc à me.* Sed eo loco Dominus non orauit cum clamore valido, neque fuit exauditus, ac ne ipſe quidem exaudiri voluit, vt ſaluus fieret à morte. Orauit enim, vt calix paſſionis tranſiret, à ſe; vt oſtenderet deſiderium naturale non moriendi, & ſe verè eſſe hominem, cuius natura mortem exhorret, ſed addidit, *non quod ego volo, ſed quod tu: fiat, voluntas tua*: Itaque in horto fieri non poteſt, vt oratio Chriſti fuerit illa, de qua loquitur Apoſtolus ad Hebræos. Alij orationem iſtam Chriſti, cuius meminit ſanctus Paulus, volunt illam eſſe, quam Dominus pro ſuis crucifixoribus fudit in

cruce, dicens, *Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt*. At eo temporeDominus non eſt vſus clamore valido, neque pro ſe orauit, vt ſaluus fieret à morte: quæ duo habentur apertè apud Apoſtolum ad Hebræos. Orauit enim in cruce pro crucifixoribus, vt eis peccatum illud grauiſſimum, maximumq; dimitteretur. Reſtat igitur, vt verba Apoſtolica intelligantur de oratione illa poſtrema, quam fudit in cruce, dicens, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*; quam orationem fudit cum clamore valido, dicente ſanctoLuca, *Et clamans voce magna Ieſus ait*, vbi manifeſtè Paulus, Lucasq; conſentiunt. Deinde orauit Dominus, vt ſaluus fieret à morte, teſte B. Paulo, id quod non poteſt ſignificare, vt non moreretur in cruce: ſic enim non fuiſſet exauditus, & Apoſtolus exauditũ fuiſſe teſtatur: ſed ſignificat, eum petiiſſe, vt non abſorberetur à morte, ſed mortē ſolùm deguſtaret, & mox re- Hebr. 5.

uerteretur ad vitam, hoc enim ſignificant illa verba, *Preces ad eum, qui poſſet illum ſaluum facere à morte, obtulit*. Non enim ignorare poterat Dominus, ſe omninò moriturum, ac præſertim cùm iam eſſet viciniſſimus morti; ſed cupiebat, ſaluus fieri à morte in hunc ſenſum, vt non diutius teneretur à morte, quod nihil fuit aliud, niſi orare pro celeri reſurrectione: in qua re planè exauditus eſt, cùm tertia die glorioſiſſimè reſurrexit. Hæc verò explicatio teſtimonij Paulini, ſatis aperte conuincit, ſpiritum accipi pro vita, non pro anima, cùm Dominus ait, *In manus tuas commendo ſpiritum meum*. Non enim ſollicitus erat Dominus de anima, quam ſciebat eſſe in tuto, cùm beatiſſima eſſet, & Deum facie ad faciem iam à ſua creatione vidiſſet: ſed ſollicitus erat de corpore, quod vita deſtituendum, per mortem, eſſe videbat: atque adeò precabatur, vt corpus non diu ma-

neret in morte, quod, vt diximus, cumulatiſſimè impetrauit.

C A P. XX.

De primo fructu verbi ſeptimi.

IAm verò ex hoc verbo poſtremo, & morte Chriſti, quæ proximè ſequuta eſt, fructus aliquos more noſtro colligemus. Ac primum ex ea re, quæ infirmitatis, & ſtultitiæ pleniſſima fuiſſe videtur; demõſtrari video potentiam, ſapientiam, & charitatem Dei lõgè maximam. In eo enim quòd Dominus clamans voce magna expirauit, perſpicuè cernitur potentia. Hic enim colligitur eum potuiſſe non mori, & ſponte ſua obijſſe. Qui enim naturaliter moriuntur, paulatim vires, & vocem amittunt, neque in extremo ſpiritu clamare poſſunt. Proinde non ſine cauſa Centurio videns quòd Ieſus, tanto profuſo ſanguine, clamans expiraſſet, dixit, *Vere filius* Mich. 15. *Dei erat iſte*. Magnus Dominus Chriſtus eſt, qui etiam moriens

potentiam ſuam oſtendit, non ſolùm in extremo ſpiritu clamando, ſed etiam terram concutiendo, lapides ſcindendo, monumẽta aperiendo, velum templi diſrumpendo: quæ omnia Chriſto moriente
Matt.26. facta eſſe Euangeliſta teſtatur. Accedit quòd iſta omnia myſterio non carent, in quo etiam Chriſti ſapientia oſtenditur. Nam cõcuſſio terræ, & ſciſſio petrarum ſignificabant, per Chriſti paſſionem, & mortem fuiſſe permouendos homines ad pœnitentiam, & etiam obſtinatorum corda ſcindenda, quod illo ipſo tempore factum fuiſſe ſcribit ſanctus Lucas, cùm refert, multos ab illo ſpectaculo
Luc. 23. reuerſos *tundentes pectora ſua.* Apertio ſepulchrorum deſignabat reſurrectionem mortuorum, glorioſam ex Chriſti morte ſucceſſuram. Sciſſio veli, vnde patuerunt Sancta Sanctorum; ſignũ fuit, ob meritum mortis Chriſti, aperiendum cœleſte ſanctuarium, & Sanctos omnes deinceps admit-

ten-

tendos ad videndam faciem Dei. Neque ſolùm in his miſterijs ſignificandis ſapientiam ſuam Chriſtus oſtēdit, ſed etiā in eo, quòd ex morte vitam produxit: in cuius rei figuram Moſes ex lapide ſcaturire fecit aquam. Num. 20 & ipſe Chriſtus ob eamdem cauſam grano Ioan. 12. frumenti ſe ipſe cōparauit, quod moriendo multum fructū adfert: nimirum vt granum frumenti dū corrumpitur, germinat ſpicā viuentem: ſic Chriſtus moriendo in cruce multitudinem gentium vita gratiæ donauit. & apertiſſimè sēctus Petrus de Chriſto dicit, *vt nos vita æternæ hæredes efficeremur.* 1. Pet. 3. quaſi dicere voluiſſet, Primus homo deglutiens dulce pomum vetitum, omnem poſteritatem morti addixit: ſecundus homo deglutiens mortis pomum amariſſimū, omnes, qui ex illo renaſcuntur ad vitam æternam adduxit. Denique ſapientiam ſuam moriendo Chriſtus aperuit, quia fecit, vt crucis patibulum, quo nihil fœdius, aut hor-

horribilbus olim cernebatur, factum ſit honorificentiſſimum, & glorioſum, vt Reges ipſi illud in fronte geſtare honori ſibi ducant. Nec ſolùm honorificũ, ſed etiam dulce, & amabile Chriſti amatoribus factum eſt. Vnde canit Eccleſia, *Dulce lignum, dulces clauos, dulce pondus ſuſtinuit.* quod ipſum ſanctus Andreas exemplo ſuo demonſtrauit, dum crucem, in qua figendus erat aſpiciens, dixit, *Salue crux pretioſa, quæ decorem de membris Domini ſuſcepiſti: diu deſiderata, ſollicitè quęſita, ſine intermiſſione amata, & iam concupiſcenti animo præparata. ſecurus & gaudens ad te venio, tu exultãs ſuſpcipias me, diſcipulũ eius: qui pependit in te magiſter meus Chriſtus.*

Quid iã de charitate dicemus? Ioan. 15. ſententia Domini eſt, *Maiorem hac dilectionẽ nemo hebet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Id fecit Chriſtus in cruce; nemo enim potuit illo inuito, vita Ioan. 8. ipſum ſpoliare. *Nemo*, inquit ipſe,

tal-

tollit eam à me, ſed ego pono eam. Ideo autem *maiorem charitatem nemo habet, quàm vt vitam ſuam ponat pro amicis ſuis*, quia nihil amabilius, vel pretioius vita inueniri poteſt, cùm ipſa fundamentũ ſit omnium bonorum. *Quid enim prodeſt homini*, inquit idem ipſe Dominus, *ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ*, id eſt, vitæ ſuæ *detrimentum patiatur?* Hinc omnia pro viribus, reſiſtunt, & ſupra vires reſiſtere conantur ijs, qui vitam eripere conantur. Ex quo legimus in libro Iob, *Pellẽ pro pelle dabit homo, & cuncta, quę habet pro anima ſua*, id eſt, pro vita. Sed hæc generalia ſunt: veniamus ad propria. Chriſtus charitatem ſuam erga genus humanum, & erga vnumquemque noſtrum in cruce moriendo multis modis ineffabiliter demõſtrauit. Primum enim vita eius omniũ vitarum pretioſiſſima erat, quippe vita hominis Dei, vita Regis omnium potentiſſimi, vita doctorum Mat. 16.

om-

omnium ſapientiſsimi, vita Proborum omnium optimi. Deinde vitā poſuit pro inimicis, pro ſceleratis, pro ingratis. Preterea vitam poſuit, vt iſtos inimicos, ſceleratos,& ingratos, à gehennæ incendijs, quibus addicti iam erant, ſui ſanguinis pretio, liberaret. Denique vitam poſuit, vt iſtos eoſdē ſibi fratres, & cohæredes efficeret, & in regnis cæleſtibus, perpetuò feliciſsimos collocaret. Et erit deinceps aliquis tàm durus, & tàm efferatus, qui Chriſtum Ieſum toto corde non diligat? & in eius gratiam quæcumque aſpera non ſuſtineat? Auertat Deus cor tàm lapideum, & ferreum, non à fratribus noſtris tantum, ſed ab omnibus hominibus, etiam infidelibus,& atheis.

CAP. XXI.

De ſecundo fructu verbi ſeptimi.

ALter fructus, & quidem vtiliſsimus erit, ſi diſcamus frequen-

quentare orationem, quam Magiſter noſter Chriſtus nos docuit, cùm iturus ad Patrem dixit, *In manus tuas commendo ſpiritum meum*. Sed quoniam ipſe non ea neceſsitate premebatur, qua nos premimur, & ipſe Filius, & ſanctus erat, nos ſerui, & peccatores ſumus: ideò Eccleſia mater & magiſtra noſtra eamdem orationem frequentare nos docet, ſed integram, vt eſt in pſalmo Dauidis, non dimidiatam, vt Chriſtus eam protulit. In pſalmo ſic legitur, *In manus tuas commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis*. Omiſit Chriſtus partem poſteriorem, quia ipſe redemptor eſt, non redemptus: nos, qui pretioſo eius ſanguine redempti ſumus, iſtam partem omittere non debemus. Preterea Chriſtus Patrem orauit, vt Filius vnigenitus; nos Chriſtum oramus, vt redemptorem: ideò non dicimus, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, ſed, *In manus tuas Domi-* *Pſal. 30.*

ne

ne commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis. Ad quem modum ſanctus protomartyr Stephanus moriturus, dixit, *Domine Ieſu accipe ſpiritum meum.*

Act.7.

Porrò Fideles non pauci tribus temporibus hanc orationem frequentare ſoliti ſunt. Primùm diebus ſingulis ad Completorium, vt nouerunt, qui horas canonicas legunt. Deinde cùm ad ſacroſanctam Euchariſtiam accedimus poſt, *Domine non ſum dignus*: ſacerdos primùm pro ſe, deinde pro alijs communicaturis alicubi dicit, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum:* denique in exitu de hac vita, fideles omnes admonentur vt dicant, *In manus tuas Domine*, &c. Quod attinet ad Completorium, non dubium eſt, quin tunc dicatur, *In manus tuas Domine*, &c. quoniam Completorium ad finem diei legi ſolet: ac, vt loquitur ſanctus Baſilius, *primis ſe intendentibus tenebris, & quoniam no-*

In regulis fuſius explicatis queſt. 37.

nocturnis horis facilè fieri poteſt, vt mors inopinata nos opprimat; commendamus animam noſtram Domino, vt ſi fortè ſubitanea mors nobis adueniat, non adueniat improuiſa. Quòd autem tempore ſacroſanctę Euchariſtię percipiendæ, piè dicatur. *In manus tuas Domine*, ratio eſt in promptu; quoniam actio illa valde periculoſa, & ſimul etiam valde neceſſaria eſt, vt ſine periculo neque frequentari, neque intermitti poſſit. *Qui enim ſumit corpus Domini indignè, iudicium ſibi manducat*, id eſt, condemnationem ſibi ipſe ſumit: qui corpus Domini non ſumit, panem vitæ, & ipſam vitam non ſumit. Itaque anguſtiæ nobis ſunt vndique; quales experiuntur, qui valdè eſuriunt, & tamen certi non ſunt, an quod apponitur ad comedendum, cibus ſit, an venenum. Igitur meritò cum timore, & tremore dicimus, *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum*, niſi tu ex pietate tua feceris dignum: ideò, *dic,*

1. Cor. 11

Ioan. 6.

dic tantum verbo , & ſanabitur anima mea. Sed quia de hoc etiam ambigo , an plagas meas ſanare dignatus fueris , *in manus tuas commendo ſpiritum meum* , vt in hoc tàm terribili negocio adſis animæ meæ , quam redemiſti pretioſo ſanguine tuo .

Hæc ſi multi cogitarent , non tàm auidè ſe ingererent ad ſacerdotium ſuſcipiendum , vt poſtea quotidie celebrando victum quærerent . Iſti enim non valdè ſolliciti eſſe ſolent , an ea, qua par eſt , præparatione accedant , cùm finis eorum magis ſit cibus corporis , quàm animæ . Multi etiam,qui in aulis Prælatorum , vel Principum famulantur , etiam ſi ritè parati non ſint,ad menſam illam tremendam , accedunt tamen humano timore ducti , ne fortè Principi , vel Prælato ſuo diſpliceant,ſi tempore conſtituto inter communicantes non appareant . quid ergo?vtilius fortaſſe erit quàm rariſſimè ad menſam illam accedere?Immò verò vti-

rò vtilius eſt frequenter accedere, ſed cum præparatione debita. Quò enim quis rarius accedit, eo minus aptus efficitur ad participationem menſæ cæleſtis, vt ſanctus Cyrillus ſapienter admonuit. *Lib 4. in Io. c. 17.*

Reſtat tempus propinquæ mortis, in quo neceſſe eſt, cum magno mentis ardore, orationem iſtam frequentare, ac dicere, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis*. Illud enim eſt tempus, in quo verè agitur de ſumma rerum omnium. Nam ſi fortè tunc anima de corpore exiens in manus diaboli veniat, nulla reſtat ad ſalutem via. Et contra, ſi ad paternas Dei manus aditum habeat, nulla deinceps timenda eſt inimicorum potentia. Itaque cum gemitu inenarrabili, cum vera, atque perfecta contritione, cum fiducia multa infinitæ miſericordiæ Dei, iterum atque iterum repetendum eſt; *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*. Et quoniam in illo tem-

temporis articulo nullam grauiorem tentationem patiuntur, qui negligenter vitam duxerunt, quàm deſperationis, quaſi tunc pœnitentiæ tempus iam præterierit; ſcutum fidei opponendum eſt, cùm ſcriptum ſit, *Quacunque die peccator ingemuerit, peccatorum eius non recordabor*, & galea ſpei arripienda, quæ in infinita Dei miſeratione confidat: & identidem repetendum, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*. Nec omittenda ratio illa, quæ fundamentum ſpei noſtræ eſſe debet, *redemiſti nos Domine Deus veritatis.* Quis enim ei refundet innocentem ſanguinem? quis ei reſtituet pretium, quo nos emit? ſic loquitur ſanctus Auguſtinus in libro nono Confeſſionum; nos omnes docens, vt multum omnino confidamus in redemptione, quæ eſt in Chriſto Ieſu: quæ irrita eſſe non poterit niſi nos ipſi obicem impœnitentiæ, vel deſperationis opponamus.

Ezec. 33. S. Leo ep. ad Theodorũ Epiſcopum.

CAP.

CAP. XXII.

De tertio fructu verbi ſeptimi.

FRuctus tertius in eo poſitus eſt, vt diſcamus, morte propinquante, non multum eſſe confidendum in eleemoſynis, ieiunijs, & orationibus propinquorum, vel amicorum. Multi ſunt enim, qui dum vitam ducunt, obliuiſcuntur animæ ſuæ, neque aliud cogitant, aut agunt, quàm vt filios, vel nepotes quàm ditiſſimos relinquant. Cùm autem moriendum eſt, tunc primum de anima propria cogitatare incipiũt, & quoniam facultates ſuas iam inter filios, vel nepotes diuiſerunt: animam ſuam illis commendant, vt eam eleemoſynis, precibus, & ſacroſancto ſacrificio, alijsq; bonis operibus iuuent Non hoc exemplo ſuo Chriſtus docuit, qui non cognatis, ſed Patri ſpiritum commendauit: neque hoc ſanctus Petrus admonuit, vt fideles animas ſuas filijs, aut nepotibus, ſed

1. Pet. 4. ſed vt *fideli creatori commendent in benefactis*.

Non reprehendo eos, qui pro anima ſua eleemoſynas fieri, & ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificia offerri iubent, vel petunt, vel optant: ſed damno in primis eos, qui in filijs, vel nepotibus nimium confidunt; cùm vſus doceat, facilè illos obliuiſci maiorum ſuorum defunctorum. Deinde reprehendo, quod in re tanti momenti, non ipſi ſibi proſpiciant non ipſi eleemoſynas multas faciant, quibus multos ſibi amicos cōcilient, à quibus,
Luc. 16. iuxta Euāgeliū *recipiantur in æterna tabernacula* Præterea grauiſſimè illos arguo, qui non obediunt
1. Pet. 4. Principi Apoſtolorum, qui iubet fideli creatori animas proprias commendare, nec ſolis verbis commendare, ſed etiam benefactis commendare. Opera enim bona præmiſſa ad Deum, illa ſunt, quæ pios Chriſtianos efficaciter, verèq; commendant. Audiamus, quid ſancto
Apo. 14. Ioanni de cælo ſonuerit, *Audiui*

vocem

vocem de cælo dicentem mihi, ſcribe, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, à modo enim iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur eos. Itaque opera bona facta dum viuimus, non facienda poſt mortem à filijs, vel nepotibus, illa ſunt, quæ certò nos conſequuntur. Præſertim ſi opera illa non ſolùm ſint ex genere ſuo bona, ſed, vt Sanctus Petrus non ſine myſterio expreſſit, benè ſint facta. *In bene factis*, inquit, *commendent animas ſuas fideli creatori*. Plurimi enim ſunt, qui bona opera quàm plurima à ſe facta numerare poſſunt, conciones frequentes, miſſas quotidianas, preces horarias, annorum multorum, ieiunia quadrageſimalia annis plurimis continuata, eleemoſynas quoque non paucas: ſed cum ad examen diuinum iſta venerint, & accuratè diſcutientur, an bene fuerint facta, recta intentione, cum attentione debita, ſuis tempore, & loco, ab

homine grato Deo; ò quàm multa,quæ videbantur lucra, in detrimentis numerabuntur. O quàm multa, quæ humano iudicio videbantur aurum, argentum, & lapides pretioſi ſupra fundamentum Fidei ædificata: inuenientur ligna, fœnum, ſtipulæ, quæ mox ignis conſumet. Hæc me conſideratio non parum exterret: & quò magis ad exitum propinquo(nam,vt Apoſtolus loquitur, *quod antiquatur, & ſeneſcit, propè interitum eſt*) tanto clarius video mihi neceſſarium eſſe conſilium Sancti Ioannis Chryſoſtomi,qui monet, vt de noſtris operibus bonis non multum cogitemus;quoniam ea,ſi quę ſint vera bona, id eſt, bene facta, à Deo ſcribuntur in libris rationum;neque periculum eſt,vt mercede debita defraudentur: ſed de malis noſtris operibus aſſiduè cogitemus, atque ea corde contrito, & ſpiritu contribulato, multis lacrymis, & ſeria pœnitentia diluere ſatagamus.Qui enim hoc agũt;

1.Cor.3.

Hebr. 8.

Hom.38. ad pop. Antioch

cum bona ſpe in exitu dicent, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Redemiſti me Domine Deus veritatis.*

CAP. XXII.

De fructu quarto verbi ſeptimi.

SEquitur fructus quartus, qui ex feliciſſima exauditione orationis Domini colligi poteſt, vt eo tàm fauſto euentu nos omnes animati, ardentiores ſimus in noſtro ſpiritu Domino commendando. Veriſſimè enim Apoſtolus ſcripſit, exauditum fuiſſe Dominum Ieſum Chriſtum *pro ſua reuerentia*: Orauerat Dominus Patrem, vt ſupra demonſtrauimus, pro celeri reſurrectione corporis ſui: exaudita eſt oratio illa, vt non diutius reſurrectio differretur, quàm neceſſe eſſet ad fidem faciendam, verè corpus Domini fuiſſe mortuum. Niſi enim probari potuiſſet, corpus illud verè vita fuiſſe defunctũ, ipſa quoque reſurrectio, & tota fides Chriſtia- *Hebr. 5.*

na nutaret. Debuit igitur *Chriſtus* in tumulo iacere ad horas, vt *minimum*, quadraginta; *præſertim* cùm eſſet implenda figura Ionæ Prophetæ, quam ipſe Dominus *in* Euangelio ad mortem ſuam præmonſtrandam, factam fuiſſe docuit. Sed vt reſurrectio *Chriſti*, quantum fieri poterat, acceleraretur; & Chriſti oratio manifeſtius exaudita demõſtraretur: tres dies, & tres noctes, quibus Ionas fuit in ventre ceti, voluit diuina prouidentia, vt reuocarentur in Chriſti reſurrectione ad vnum integrum diem, & duas partes dierum duorum: quod tempus non propriè, ſed per figuram intellectionis dici poterat continere tres dies, & tres noctes. Neque ſolùm exaudiuit orationem Chriſti Pater, accelerando tempus reſurrectionis, ſed etiam reſtituendo corpori mortuo vitam ſine comparatione meliorem, quàm ante fuiſſet. Siquidem vita Chriſti ante obitum, mortalis erat, & reſtituta ei eſt

Mat.12.

im-

immortalis. *Chriſtus* enim *reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur*, vt Apoſtolus dixit. Vita Chriſti ante mortem paſſibilis erat, id eſt, obnoxia fami, ſiti, fatigationi, vulneribus: reſtituta eſt impaſſibilis, & nulli omninò iniuriæ ſubiecta. Corpus Chriſti ante mortem erat animale; euaſit per reſurrectionem ſpirituale, id eſt, ita ſubiectum ſpiritui, vt poſſet in ictu oculi deferri quòcunque ſpiritus voluiſſet. Rom. 6.

Porrò cauſa, ob quam oratio Chriſti tàm facilè fuerit exaudita, ſubiungitur ab Apoſtolo, cùm ait, *pro ſua reuerentia:* quæ vox, græcè εὐλάβεια ſignificat timorem reuerentialem, qui in Chriſto erga Patrem omninò eximius fuit. Ideò enim Iſaias deſcribens dona Spiritus ſancti, quæ in Chriſti anima fuerunt, de alijs donis dicit, *Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus; ſpiritus conſilij, & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, &*

pietatis: de timore reuerentiali dicit, *& replebit eum ſpiritus timoris Domini*. Quoniam ergo anima Chriſti pleniſſima erat timore reuerentiali erga Patrem; ideò & Pater in illo ſibi maximè complacebat, iuxta illud Matthæi, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui:* & quemadmodum Filius Patrem ſummoperè reuerebatur; ita & Pater ſemper eũ orantem audiebat; & quicquid peteret concedebat.

Matt. 3. & 17.

Hinc & nos diſcere debemus, ſi volumus à Patre cæleſti ſemper audiri, & quicquid ab illo petimus impetrare; oportere nos Chriſtum imitari, & Patrem cæleſtem ſumma reuerentia proſequi, & nihil eius honori anteponere. Sic enim fiet, vt & nos quicquid petierimus, impetremus; ac præſertim illud, in quo ſumma ſtat rerum noſtrarum, vt morte propinquante, commendatam Deus habeat animam noſtram de corpore egredientem, quando leo rugiens prope adſtat

paratus ad prædam. Neque exiſtimet aliquis, reuerentiam Deo exhibendam ſolùm in genuflexione, in capitis apertione, in eiuſdem generis cultu, atque honore. Non hoc ſolùm vox εὐλάβεια, id eſt, reuerentialis timor ſignificat. Sed potiſſimum deſignat timorem magnum offenſionis diuinæ, horrorem intimum, & perpetuum peccati; non ob timorem pœnæ, ſed ob amorem patris. Ille reuerentiali timore verè præditus eſt, qui culpam, præcipuè lethalem, ne cogitare quidem audet. *Beatus vir*, inquit Dauid, *qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis*: id eſt, ille timet verè Deum, ac per hoc beatus dici poteſt, qui valdè ſtudet omnia Dei mandata ſeruare. Atque hinc illa Sancta Vidua Iudith *timebat Dominum valde*, vt in eius libro ſcriptum legimus, quoniam cùm eſſet adoleſcentula, & ſpecioſiſſima, & diues valde, defuncto viro ſuo; ne vllam occaſionem peccandi dare, vel accipere

Pſal. 111

Iudit. 8.

poſſet, in cubiculo ſecreto cum puellis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus præter feſta domus Iſrael. En quanto zelo in ipſa lege veteri, quæ maiorem multò licentiam permittebat, quàm Euangelium, cauebat peccata carnalia mulier adoleſcentula, & diues, non alia de cauſa, niſi quia timebat Dominum valde. Id ipſum de Sancto Iob Scri-
Iob 31. ptura ſancta commemorat. Iſte enim pepigerat fœdus cum oculis ſuis, vt ne cogitaret quidem de Virgine, id eſt, nolebat omninò virginem aſpicere, ne fortè aſpectu cogitatio vlla minus honeſta ſubreperet. Et cur tàm diligenter Iob iſta vitabat? quia timebat Dominum valde: ſic enim adiungit, *Quam enim partem haberet in me Deus deſuper?* id eſt, ſi turpis cogitatio me vtcumque fœdaret, non eſſem ego pars Dei, neque eſſet Deus pars mea. Quòd ſi vellem exempla Sanctorum noui teſta-
men-

menti proferre, nullus eſſet finis. Hic igitur eſt timor Sanctorum, quo ſi nos quoque pleni eſſemus, nihil eſſet, quod à Patre cœleſti non facillimè impetrare poſſemus.

CAP. XXIV.

De vltimo fructu verbi ſeptimi.

REſtat fructus poſtremus, qui ex conſideratione obedientię in vltimis verbis, & in ipſa morte Chriſti declaratæ colligitur. Quod enim Apoſtolus ait, *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*; tunc potiſſimum impletum eſt, cùm Dominus, verbis illis prolatis, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, continuò expirauit. Operæpretium autem erit paulò altius repetere, quæ de obedientia Chriſti dici poſſunt, & debent, vt fructum pretioſiſſimum ex arbore ſanctæ crucis decerpamus. Chriſtus igitur magiſter, & Philip. 2.

Dominus virtutum eam obedientiam exhibuit Deo Patri, vt maior neque cogitari, neque fingi poſſit.

Primùm obedientia Chriſti erga Patrem ab ipſa eius conceptione initium ſumpſit, & vſque ad mortem ſine intermiſſione durauit: ſic vt vita Domini noſtri Ieſu Chriſti, vnus fuerit continuatæ obedientiæ curſus: ſiquidem anima Chriſti in ipſo primo ſuæ creationis momento; vſum habuit liberi arbitrij: & ſimul gratia,& ſapientia plena fuit;ac per hoc ex illo primo inſtanti adhuc in vtero matris incluſus, exercere cœpit obedientiam.Id quod in pſalmo illo exprimitur, vbi dicitur in perſona Chriſti, *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Illud, *in capite libri*, nihil aliud ſignificat, niſi in ſumma Scripturæ diuinæ, hoc eſt, in tota Scriptura ſummatim, ac præcipuè de me,

Pſal.39.

prædicatur, quòd ad hoc electus, & miſſus fuerim, *vt facerem voluntatem tuam*. Ego verò, *Deus meus*, id *volui*, ac libentiſſimè acceptaui: *ac legem tuam*, mandatum tuum, imperium tuum *in medio cordis mei* poſui, vt illud ſemper conſiderarem, & accuratiſſimè, promptiſſimèq; perficerem. Huc etiam reſpiciunt illa eiuſdem Chriſti verba, *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius.* Quemadmodum enim cibus, non ſemel, aut iterum per totam vitam ſumitur, ſed quotidie, & cum voluptate ſumitur: ſic ipſe Dominus noſter, quotidie, & volenti animo in obedientiam Patris incumbebat: vnde & dicebat, *Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed eius, qui miſit me*. Et apertius alio loco, *Qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum, quia quæ placita ſunt ei facio ſemper*. Et quoniam obedientia ſacrificium eſt ſacrificiorum om-

Ioan.4.

Ioan.6.

Ioan.8.

nium præſtantiſsimum, iuxta Samuelis ſententiam; ideò Christus quot opera faciebat, dum in terris peregrinaretur, tot ſacrificia, eaque Deo gratiſſima offerebat. Hæc igitur prima eſt obedientiæ Chriſti prærogatiua, quòd ab ipſa conceptione vſque ad vitæ finem durauerit.
1. Reg. 15

Deinde Chriſti obedientia non fuit determinata ad vnum aliquod genus operis, vt inter homines fieri videmus: ſed extendebatur ad omnia omnino, quæ Deo Patri imperare placuiſſet: hinc tanta varietas in vita Chriſti Domini cernitur, vt nunc moraretur in deſerto non manducans, neque bibens, fortaſſe etiam neque dormiens, & cum beſtijs degens, vt Sanctus Marcus adnotauit: nunc in frequentia hominum manducans, & bibens: nunc domi obſcurus, & tacens, idq; per annos non paucos: nunc eloquentia, & ſapientia clarus, & miracula maxima patrans: nūc cum poteſtate magna ex tem-

plo

plo eijciens ementes, & vendentes: nunc denique latens, & quaſi imbecillus declinans à turba: quæ omnia requirunt animum liberum ab omni propria voluntate. Neque enim Dominus dixiſſet, *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum*, id eſt, propriæ voluntati, proprioque iudicio renunciet; niſi ipſe hoc iam feciſſet: neque alibi ad obedientiæ perfectionem cohortans diſcipulos ſuos, addidiſſet, *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, aut ſorores, adhuc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus*: niſi ipſe prior rebus omnibus, quæ ardenter diligi ſolent nũcium remiſiſſet, ſicut etiam animam ſuam, id eſt, vitam propriam paratus fuiſſet tàm promptè deſerere, ac ſi eam verè odiſſet. Hæc eſt vera radix, & quaſi mater obedientiæ, quæ in Christo Domino mirabiliter fulſit: & qua qui carent, vix vnquam ad perfe-

Mat. 16.

Luc. 14.

ctæ obedientiæ palmam peruenient. Quomodo enim poterit alienæ voluntati promptè parere, qui propriæ voluntati, proprioq́; iudicio adhæret? Hæc nimirum est cauſa, cur cæleſtes orbes Angelis mouentibus non reſiſtant, ſiue in ortum, ſiue in occaſum conuertantur; quoniam non habent propenſionem aliquam propriam, ſiue ad vnam partem, ſiue ad aliam: & eadem cauſa, cur ipſi quoque Angeli Deo iubenti ad nutum obediant, vt in pſalmo canit
Pſ. 102. Sanctus Dauid; quia nullam habent propriam voluntatem repugnantem voluntati Dei, ſed coniuncti feliciter cum Deo, vnus ſpiritus ſunt cum eo.

Pręterea obedientia Chriſti non ſolum longè, lateq́; diffunditur; ſed etiam quantum per patientiam, & humilitatem ad ima deprimitur, tantum per meritorum excellentiam ad alta ſuſtollitur. Eſt igitur tertia obedientiæ Chriſti proprietas, quòd ad incredibilem

lem patientiam, & humilitatem deſcendit. Incepit Chriſtus infans ad paternam implendam obedientiam, in ergaſtulo tenebricoſo ſciens, & prudens habitare. Infantes cæteri, quia ratione carent in vtero, nullas moleſtias ſentiunt. Chriſtus autem, qui rationis vſu fruebatur, horruiſſet ſine dubio nouem menſibus degere in ergaſtulo anguſto, & horrido materni vteri, niſi obedientia Patris, & charitas erga homines effeciſſet, vt ad liberandum genus humanum, vt Eccleſia canit, non horreret Virginis vterum. Deinde non exigua patientia, & humilitas neceſſaria fuit, vt toto infantiæ tempore Chriſtus, qui etiam tunc ſapientior erat Salomone, quippe in quo erant *omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*, ſeſe ad infantium mores, & imbecillitatem accommodaret. Sed illa admirabilis prorſus continentia, & modeſtia fuit, necnon patientia, & humilitas, quòd per annos octo- Coloſſ. 2.

decim, ab anno duodecimo vſque ad triceſimum, Patre iubente, ſic
Marc.6. Mat.13. latuit in paterna domo, vt fabri filius, & faber diceretur, & ignarus literarum, & fortè indocilis vulgò haberetur, cùm tamen omnes homines, & Angelos ſapientia anteiret. Acceſſit poſtea gloria ingens ex prædicatione, & miraculis, ſed admixta egeſtati extremæ, & laboribus aſſiduis, dicen-
Luc.9. te ipſo, *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput ſuum*
Ioan.4. *reclinet.* Et fatigatus ex itinere ſedit aliquando ſuper fontem, cùm pedes obiret ciuitates, & caſtella, prædicans Regnum Dei. Et tamen facile illi fuiſſet, ſi Patris obedientia ſineret, vel humano, vel angelico miniſterio rebus omnibus abundare. Quid iam dicam de perſecutionibus, de conuicijs, de maledictis, de ſputis, colaphis, flagellis, denique de ipſo crucis ſupplicio? Hic verò humilis obedientia ſic profundas egit

dira-

radices, vt planè inimitabilis videatur.

Sed reſtat adhuc aliquid profundius, videlicet vltimum terribilium. Atque ad hoc profundum obedientia Chriſti peruenit, cùm clamans voce magna dixit, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: & hæc dicens expirauit.* Videtur autem filius Dei hunc in modum Patrem affari voluiſſe. Ego à te Pater, mandatum accepi, vt ponerem animam meam, vt iterum eam reciperem: iam tempus aduenit, vt hoc poſtremum mandatum tuum adimpleam. Et quamuis nimis ſit amara diſiunctio animæ meæ à carne mea, quæ à principio vnionis vſque ad hanc horam cum ſumma pace, & charitate coniunctæ manſerunt; quamuis etiam mors, inuidia diaboli introducta, valde ſit inimica naturæ, & verè vltimum terribilium: tamen mandatum tuum in medio, atque in intimo cordis mei altiſſimè defixum, omnibus rebus præualere de- *Ioan. 10.*

bet. Ideò paratiſſimus ſum nunc mortem deglutire, & calicem hunc amariſſimum à te mihi datum exhaurire. Sed quia mandatum tuum fuit, vt ſic ponerem animam, vt iterum reciperem; ideò in manus tuas commendo ſpiritum meum, vt primo quoque tempore illum mihi reſtituas. Et tunc licentia diſcedendi à Patre accepta, inclinato ad obedientiam capite, emiſit ſpiritum. Sic obedientia vicit, & triumphauit; nec ſolum præmium ampliſſimum in ipſo Chriſto recepit, vt qui infra omnes deſcenderat, & omnibus in gratiam Patris cæleſtis obtemperauerat, ſupra omnes aſcenderet, & omnibus imperaret: ſed etiam obtinuit, vt omnes homines, qui eius obedientiam, & humilitatem imitarentur, ipſi quoque ſuper omnes cęlos aſcenderent, & ſuper omnia bona Domini ſui conſtituerentur, ac demum participes throni, & Regni fierent in æternum. Denique de rebellibus, & inobedien-

tibus

tibus, ac ſuperbiſſimis ſpiritibus tàm inſignem triumphum duxit, vt omnes illi ad conſpectum crucis contremiſcant, & fugiant.

Hoc exemplar aſpicere, & imitari debent quicumque ad veram gloriam aſpirant, & pacem, ac requiem animæ ſuæ deſiderant Nec ſolùm viri Regulares, qui voto ad obedientiam Superioris, qui loco Dei præſidet, ſeſe obligarunt; ſed omnes homines qui, Chriſti diſcipuli, & fratres eſſe cupiunt, ad palmam huius præclariſſimæ victoriæ aſpirare debent, niſi velint cum ſuperbis dæmonibus ſub pedibus Sanctorum in æternum gemere: Obedientia enim, quę diuinis pręceptis debetur, & quam idem Deus deferri iubet ijs, qui in terris præſunt, omnibus omninò neceſſaria eſt. Omnibus enim Chriſtus dicit, *Tollite iugum meum ſuper vos*. & omnibus Apoſtolus loquitur, cùm ait, *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis*. & omnibus etiam Regibus Samuel præcepit,

Mat. 11.

Heb. 13.

1. Reg. 15. cepit, cùm ait, *Numquid vult Dominus holocauſta, & victimas, & non magis vt obediatur voci Domini? melior enim eſt obedientia, quàm victimæ:* & addidit, vt grauitatem peccati inobedientiæ demonſtraret, *quia quaſi ſcelus idololatriæ eſt, nolle acquieſcere,* mandatis videlicet Domini, & eorum, qui loco Domini præſunt.

Sed ingratiam eorum, qui ſe totos maiorum obedientiæ ſponte ſubijciunt, addam pauca de feliciſſimo eorum ſtatu, non ex meo ſenſu, ſed ex verbis Hieremiæ Prophetæ, qui Spiritu ſancto inſpirante locutus, ait, Thren. 3. *Bonum eſt, viro cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit, ſe ſupra ſe.* Admiranda planè felicitas ſignificatur verbo illo, *Bonum eſt viro:* nam, vt ex verbis ſequentibus apertè colligitur, bonum, hoc loco dicitur, id quòd eſt vtile, honorificum, iucundum, denique omni ex parte bea-

tum. Si quis enim aſſueſcat ab adoleſcentia portare iugum obedientiæ, liber erit per totam vitam à iugo duriſſimo carnalium cupiditatum, teſtis eſt ſanctus Auguſtinus in octauo libro Confeſſionum, quàm difficile ſit excutere à ſe iugum concupiſcentiæ illi, qui per annos aliquos legi carnis obediuit; & contra, quàm ſit iucundum, & facile iugum Domini portare, antequam vitiorum laquei animam irretierint. Deinde quàm ingens lucrum eſt, in omni opere mereri apud Deum? qui enim nihil agit ex voluntate propria, ſed ex obediẽtia Prælati, in omni opere ſacrificat Deo ſacrificium illi gratiſſimum, quia, vt loquitur Samuel, *melior eſt obedientia, quàm victimæ*. & rationem reddit ſanctus Gregorius, quia *per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur*. Et quod eſt prorſus admirabile, ſi fortè Prælatus peccet imperando; ſubditus non peccat, ſed meretur obedien-

2. Reg. 15.

Lib. Mo. 35. c. 10.

diendo, modò quod iubetur, non ſit manifeſtè peccatum. Addit Hieremias, *ſedebit ſolitarius, & tacebit*. Quid enim eſt, *ſedebit*, niſi quieſcet, quia inuenit requiem animæ ſuæ? qui enim nuncium remiſit voluntati propriæ, & ſe totum diuinæ voluntati adimplendæ addixit, nihil ambit, nihil quærit, nihil cogitat, nihil deſiderat: ſed liber à mordacibus curis, ſedet
Luc. 10. cum Maria *ſecus pedes Domini, audiens verbum illius*: & verè ſotarius ſedet, tum quia cum illis habitat, qui ſunt cor vnum, & anima vna, tùm quia neminem ſingulari, ac priuato amore proſequi-
Act. 4 tur: ſed omnes in Chriſto, & propter Chriſtum diligit. Ideò etiam tacet, quia cum nullo litigat, cum nullo rixatur, cum nullo negocium propium habet. Atque huius tantæ quietis illa ratio eſt, *quia leuauit ſe ſupra ſe*: tranſcendit enim ab ordine hominum ad ordinem Angelorum. Multi ſunt, qui abijciunt ſe infra ſe, atque ad ordinem

dinem tranſeunt beſtiarum, illi videlicet, qui terrena ſapiunt, & nihil magnifaciunt, niſi quæ carnem oblectant, vel ſenſus corporales paſcunt, auari, laſciui, comeſſationibus, & ebrietati addicti. Alij ſunt, qui vitam hominum viuunt, & in ſe quodammodo manent, quales ſunt Philoſophi, qui vel naturæ ſecreta rimantur, vel de moribus præcepta tradunt. Alij denique leuant ſe ſupra ſe, non ſine inſigni dono, & auxilio Dei, & vitam non tàm humanam, quàm angelicam ducunt. Illi videlicet, qui relictis omnibus, quæ in mundo poſſident, & abnegata etiam voluntate propria, cum Apoſtolo dicere poſſunt, *Noſtra conuerſatio in cælis eſt:* & Angelorum puritatem, & contemplationem, & obedientiam æmulantes, vitam non tàm humanam, quàm angelicam ducunt. Angeli enim nulla vnquam peccati ſorde inquinantur, & ſemper contemplantur *faciem Patris, qui in cælis eſt,* & negocijs

Philip.3.

Mat.18.

alijs

alijs intermiſſis, toti ſunt in mandatis Domini exequendis intenti,
Pſ. 102. iuxta illud pſalmi, *Benedicite Dominum omnes Angeli eius facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum eius.* Hæc eſt felicitas vitæ regularis, quæ ſi feriò Angelorum puritatem, & obediẽtiam imitetur in terris; ſine dubitatione vlla eorum gloriæ particeps erit in cælo; præſertim, ſi Chriſtum Ducem, & Magiſtrum ſequatur, qui
Philip. 2. *humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis*, & qui, *cùm eſſet filius*
Hebr. 5. *Dei, didicit ex ijs, quæ paſſus eſt, obedientiam*, id eſt, experimento proprio didicit, ex patientia veram probari obedientiam: ac per hoc non ſolùm obedientiam exemplo ſuo docuit, ſed docuit etiam obedientiæ veræ, atque perfectæ fundamenta, & quaſi baſes ſolidiſſimas eſſe humilitatem, & patientiam. Qui enim libenter obedit ſuperiori ſuo, cum iubet opera honorifica, & iucunda; is non

non planè demonſtrat, an virtus obedientiæ, an aliquid aliud eum ad parendum inuitet: ſed qui in rebus vilibus, & laborioſis, vbi humilitas, & patientia neceſſarię sũt, promptè, alacriterq́; obedit; ille certus eſſe poteſt, ſe vt verum Chriſti diſcipulum veram, atque perfectam obedientiam didiciſſe.

Egregiè omninò differentiam hanc inter veram, fictamq́; obedientiam ſanctus Gregorius explicat. Sic autem loquitur, *Quia nonnunquam nobis huius mundi proſpera, nonnũquam verò iubentur aduerſa: ſciendum ſummopere eſt, quòd obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt; aliquando autem ſi de ſuo aliquid non habeat, minima. Nam cum huius mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur; is qui ad precipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhælat. Neque enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius* Lib. 35. Moral. c. 10.

vitæ

vitæ proſpera, libidini propriæ am-
bitionis ſeruit. Rurſus cùm mundi
deſpectus præcipitur, cùm probra
adipiſci, & contumeliæ iubentur,
niſi ex ſe ipſe animus hæc appetat;
obedientiæ ſibi meritum minuit:
quia ad ea, quæ in hac vita deſpe-
cta ſunt, inuitus, nolenſq; deſcen-
dit. Ad detrimentum quippe obe-
dientia ducitur, cum mentem ad ſu-
ſcipienda probra huius ſeculi ne-
quaquam ex parte aliqua etiam
ſua vota comitantur. Debet ergo
obedientia, & in aduerſis ex ſuo
aliquid habere; & rurſus in proſpe-
ris ex ſuo aliquid omnino non ha-
bere: quatenus & in aduerſis tantò
ſit glorioſior, quantò diuino ordini
etiam ex deſiderio iungitur; & in
proſperis tantò ſit verior, quantò à
præſenti ipſa, quam diuinitus per-
cipit, gloria, funditus ex mente ſe-
paratur. Sed hoc virtutis pondus
melius oſtendimus, ſi cæleſtis patriæ
duorum hominum facta memore-
mus. Moyſes namque, cùm in de-
od. 4. *ſerto oues paſceret, Domino per An-*

ge-

gelum in igne loquente, vocatus eſt, vt eripiendæ omni Iſraelitarum multitudini præeſſet. Sed quia apud ſe humilis extitit oblatam ſtatim tanti regiminis gloriam expauit, dicens, Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri, & nudius tertius, ex quo cœpiſti loqui ad ſeruum tuum, tardioris, & impeditioris linguæ ſum factus; & ſe poſt poſito, alium depoſcit, dicens, Mitte quem miſſurus es. Ecce cum auctore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis poteſtatem ſuſcipiat, elinguem ſe eſſe cauſatur. Paulus quoque diuinitus fuerat, vt in Hieruſalem debuiſset aſcendere, admonitus, ſicut ipſe ad Galatas dicit. Iſque in itinere, cum Prophetam Agabum reperiſſet, quanta ſe aduerſitas in Hieroſolymis maneret, audiuit. Scriptum quippe eſt, quòd idem Agabus zonam Pauli ſuis pedibus inſerens dixit, Virum, cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Hieruſalem. A Paulo autem protinus reſpondetur, Ego non ſolùm alligari, ſed

Exod. 4.

Gal. 2.

&

Mich. 15. *& mori in Hieruſalem paratus ſum, pro nomine Ieſu. Præceptione igitur reuelationis Hieroſolymam pergens aduerſa cognoſcit: & & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, ſed ad hæc audentior anhelat. Moyſes itaque ad proſpera de ſuo nihil habet: quia præcepto renititur, ne Iſraeliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduerſa etiam ex ſuo voto ducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit, ſed deuotione ſpiritus etiam ad acriora ferueſcit. Ille præſentis poteſtatis gloriam Deo voluit iubente declinare; iſte Deo aſpera & dura diſponente, ſe ſtuduit ad grauiora præparare. Præeunte ergo vtrorumque Ducum infracta virtute inſtituimur, vt ſi obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, proſperis huius ſeculi ex ſola iuſſione; aduerſis autem etiam ex deuotione militemus:* Hæc ſanctus Gregorius. Quam doctrinam exemplo ſuo Magiſter omnium Chriſtus Domi-

nus

nus apertiſſimè comprobauit. *Ioan.6.*
nam cùm ſciret, venturas eſſe turbas, vt raperent eum, & facerent Regem, *fugit in montem ipſe ſolus* Sed cum ſciret venturos Iudæos, & milites cum Iuda, vt eum caperent, & ad ſupplicium ducerent, iuxta præceptum, quod habuerat *Mat. 26.*
à Patre; obuiam illis ſponte proceſſit, & ſe capi, ac ligari permi- *Ioan.28.*
ſit. Chriſtus igitur Magiſter bonus non verbo, & lingua obedientiam qualemcumque oſtentauit; ſed opere, & veritate obedientiam, Patri exhibuit in vera patientia, & humilitate fundatam. Hoc exemplar eſt nobiliſſimæ virtutis, quod intueri ſemper debent, qui à Deo vocati ad palmam propriæ abnegationis, & Chriſti imitationis aſpirant.

FINIS.

IN-

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

Libri Primi.

Cap. I.	*DE primo verbo explicato ad literam.*	*pag.* 1
Cap. II.	*De primo fructu verbi primi.*	13
Cap. III.	*De ſecundo fructu verbi primi.*	21
Cap. IV.	*De ſecundo verbo explicato ad literã.*	33
Cap. V.	*De primo fructu verbi ſecundi.*	50
Cap. VI.	*De ſecundo fructu verbi ſecundi.*	56
Cap. VII.	*De tertio fructu verbi ſecundi.*	60

Cap. VIII.

Cap. VIII. De tertio verbo explicato ad literam. 73
Cap. IX. De primo fructu verbi tertij. 81
Cap. X. De ſecundo fructu verbi tertij. 85
Cap. XI. De tertio fructu verbi terij. 89
Cap. XII. De quarto fructu verbi tertij. 102

Libri Secundi.

Cap. I. De quarto verbo explicato ad literam. 112
Cap. II. De primo fructu verbi quarti. 125
Cap. III. De ſecundo fructu verbi quarti. 129
Cap. IV. De tertio fructu verbi quarti. 133
Cap. V. De quarto fructu verbi quarti. 139
Cap. VI. De quinto fructu verbi quarti. 148

Cap. VII.

Cap. VII. De quinto verbo explicato ad literam. 154
Cap. VIII. De primo fructu verbi quinti. 159
Cap. IX. De ſecundo fructu verbi quinti. 168
Cap. X. De tertio fructu verbi quinti. 178
Cap. XI. De quarto fructu verbi quinti. 193
Cap. XII. De ſexto verbo explicato ad literam. 198
Cap. XIII. De primo fructu verbi ſexti. 215
Cap. XIV. De ſecundo fructu verbi ſexti. 220
Cap. XV. De tertio fructu verbi ſexti. 223
Cap. XVI. De quarto fructu verbi ſexti. 234
Cap. XVII. De quinto fructu verbi ſexti. 238
Cap. XVIII. De ſexto fructu verbi ſexti. 240
Cap. XIX. De ſeptimo verbo explicato ad literam. 252
Cap. XX. De primo fructu verbi ſepti-

ſeptimi. 259
Cap. XXI. *De ſecundo fructu verbi ſeptimi.* 264
Cap. XXII. *De tertio fructu verbi ſeptimi.* 271
Cap. XXIII. *De quarto fructu verbi ſeptimi.* 275
Cap. XXIV. *De quinto fructu verbi ſeptimi.* 281

Erra-

Errata. Correctio.

In dedicatoria in marg. cap.4. cap.34.
In præfatione pag. 3. plurimē. plurimū
pag. 5. lin. 10. Imparante. Imperante
pag. 21. lin. 9. altro altero
pag. 42. lin. 3. lato latro
pag. 46. lin.11. a fin.vllo illo
pag. 66. lin. 6. afi. ac ab
pag.103. lin.7.diuotiſſime deuotiſſime
pag.116. lin. 1. à à ſe
pag.167. lin.2.afi.mirifiè mirificè
pag.177. lin.7. afi. anima animas
pag.191. lin.5. afi. de non queramur non quereamur de
pag.201. lin.10. Tharſi Tharſis
pag.213. lin.24.Sciripturā Scripturam
pag.218. lin.3. Vigilitate Vigilate
pag.227. lin.27. leuitur leuiter
pag.229. lin.27. cōntemplatione contemplationem
pag.235. lin.22. mentecatus mentecaptus

REGESTVM.

ABCDEFGHIKLMN

Omnes ſunt Sexterniones, præter N. quæ eſt Ternio.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE

R O M AE.
Typis Guglielmi Facciotti. 1618.

Superiorum Permiſſu.

Expenſis Vincentij Caſtellani.

98 912 185